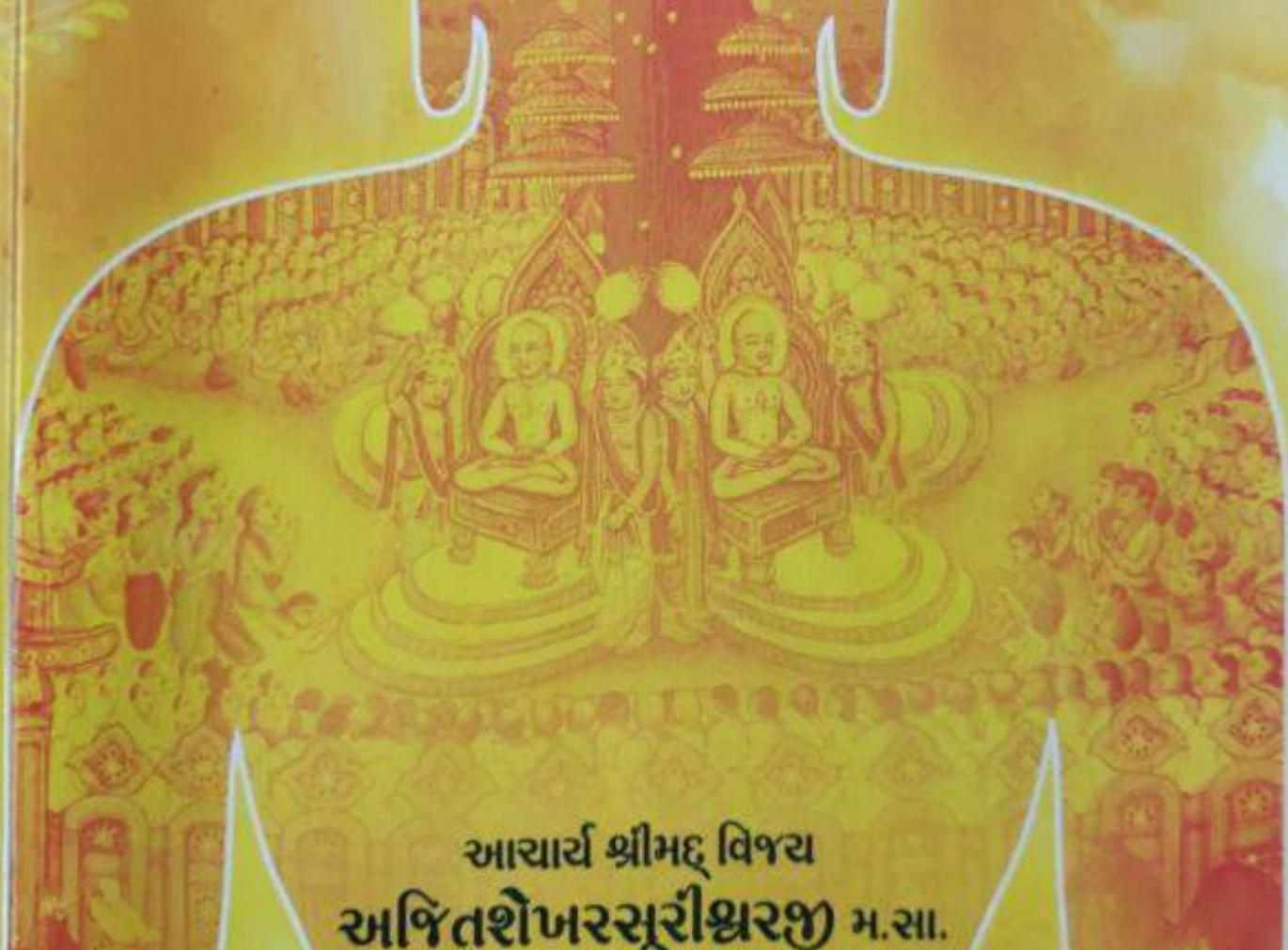
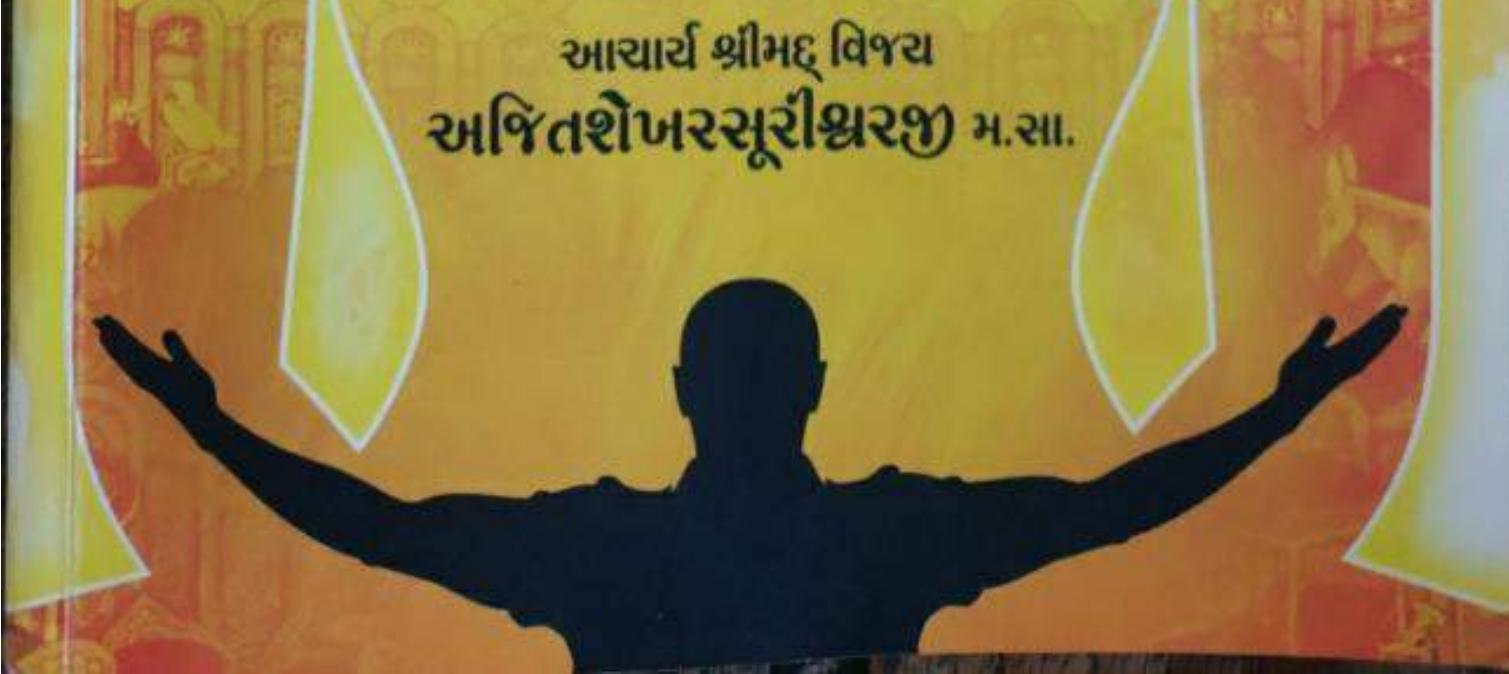

વીર વરસ્યા અનરાધાર

આચાર્ય શ્રીમદ્ વિજય
અંજિતશોખરસૂરીશ્વરજી મ.સા.

॥ श्री शत्रुघ्नमंडन कृष्णभट्टवाय नमः ॥ ॥ श्री रामेश्वर पार्वतीनाथाय नमः ॥

॥ सिरसा वंडे महावीरं ॥

ॐ नमः सिद्धम्

विजय ग्रेम-भुवनभानु-जयधोष-धर्मजित्-राष्ट्रेन्द्र-जयशोभर-अभयशोभरसूरि नमः

वीर वरस्या अनराधार

* आशीर्वाद *

पूज्यपाद गवाचाधिपति आ.दे. श्रीभद्र विजय
राजेन्द्रसूरीक्षरजु म.सा.

* संशोधक *

पू.पा. श्रमणीगाडानायक गुरुदेव आ.दे. श्रीभद्र विजय
अभयशोभरसूरीक्षरजु म.सा.

* लेखक *

प.पू. आचार्य श्रीभद्र विजय
आजितशोभरसूरीक्षरजु म.सा.

* सहयोग *

प.पू. आचार्य श्रीभद्र विजय विमलबोधिसूरीक्षरजु म.सा.

प्रकाशक : अर्धम् परिवार ट्रस्ट

સ્વીં આવૃત્તિ પ્રથમ : નકલ - ૧૭,૫૦૦

સ્વીં છુટક નકલ વેચાણ મૂલ્ય : રૂ. ૫૦/-

સ્વીં વિભોયન વર્ષ : સં. ૨૦૭૬, ઈ.સ. ૨૦૨૦

સંપર્ક

ઇપક કુરીયા :

Cell : 98675 80227

Website : www.arhamparivar.com

/ arhamparivar

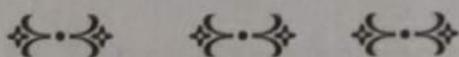

/ arhamparivar

/ arhamparivar

© તા.ક. : આ પુસ્તકમાંથી કોઈ પણ લાઈન, ફક્રો,
પ્રકરણ કોઈએ પણ પોતાના પત્ર-મેગેજીન-પુસ્તક
વગેરેમાં ઉદ્ઘૂત કરવું હોય, તો લેખકની લેખિત મંજુરી
લેવી જારી છે. - પ્રકાશક

મુદ્રક : પરમ ગ્રાફિક્સ - મુલુંડ, મુંબઈ.

ફોન : 9892045229

E-mail : info@paramgraphics.com

શ્રી આશાપૂરણ પાર્વતાયાય નમઃ

પ્રવચનકુશાલ આ.શ્રી વિ. અંજિતશેખરસુરિલ !

સાદર અનુવંદના - સુખશાતી પૃથ્વી.

દેવગુરુદૃપયા કુશળ છીએ.

પર્યુષણા મહાપર્વતાં આ વર્ષે કોરોના-લોડડાઉનના
ડારણે સામૂહિક કોઈ આરાધના હતી નહીં.

સંઘમંદિરમાં પ્રબુબક્તિનો અવકાશ નહોતો તો
ભાવુકોએ ઘરે પ્રબુલને પદ્ધતાવીને ઉદ્ઘાસથી પ્રબુબક્તિ કરી...

ઉપાશ્રયમાં ગુરુમુખે શ્રી સંઘ સાથે જિનવાણીશ્રવણનો
લાભ ન મળ્યો, તો જિનાજ્ઞાસુઓએ તમારી પ્રતોનું પોતપોતાના
ઘરમાં-મડાનમાં વાંચન-શ્રવણ કર્યું... આના ઢારા ઓમને
એટલો બધો બોધ મળ્યો... સંતોષ સાથે આનંદ મળ્યો કે ગુરુમુખે
ત્યાજ્યાન ન મળ્યાની જાણે કે ખોટ સાલી નહીં...

હાલ પરિસ્થિતિ એવી જણાય છે કે નવપદજીની
ઓળીમાં પણ ત્યાજ્યાન શક્ય બનાશે કે કેમ ? કહી શકાય
એમ નથી.... એટલે તમારા નવપદજીના પ્રવચનો (પુસ્તક) ઘર-
ઘરમાં ને ઘટ-ઘટમાં નવપદજીનો પ્રકાશ રેલાવનારા બની રહો એવી
પરમફૂપાળું પરમાત્માને પ્રાર્થના...

વળી દિવાળી - પ્રવચનો પણ લોડોના દિલમાં દિપાવલીનો
બોધ-પ્રકાશ રેલાવશે એમાં કોઈ શંકા નથી...

ભન્યાળવો પર ઉપકારની જુહિલી તમે કરેલા આ
અવસરોચિત પ્રયાસને અભિનંદન...

ભવિષ્યમાં પણ આવા ઉપકારો કરતા રહો એવી આશા...

પ્ર.આ.સુદ ૧૦, ડોલાપુર

સાનુવંદના
અનુવંદના

આધારરત્નંભ

રણ રત્નંભ

જ્યોતસનાબેન વસંતલાલ ભોગીલાલ પારેખ
રંભાબેન મહિતલાલ શાહ

— રાધનપુર —

સુવર્ણ રત્નંભ

શ્રમણી ગણાનાયક તાર્કિક શિરોમણી પરમ પૂજ્ય આચાર્ય
શ્રી અભયશોખરસૂરીશ્વરજી મહારાજની પ્રેરણાથી
એક સદ્ગૃહસ્થ તરફથી

રજીત રત્નંભ

મનસુખલાલ કેશાવજી શાહ
જસપરાવાળા હાલ મુલુંડ

અ.સૌ. વધ્બિન શાશીકાંત હરજીવનદાસ વોરા
તણસાવાળા, હાલ અમદાવાદ

પલ્લવી સુબોધભાઈ મહેતા
દ્વારા, અમેરિકા

શ્રીમતી રંજનબેન શારદભાઈ શાહ
ભદ્રાવળવાળા ના આત્મશ્રેયાર્થે

॥ श्री शंखेश्वर पार्वतनाथाय नमः ॥
 ॥ सिरसा वंडे महावीरं ॥ ॥ औं नमः सिद्धम् ॥
 विजय प्रेम-भुवनभानु-जयघोष-धर्मजित्-राजेन्द्र-जयशेखर-अभयशेखरसूरि नमः

छगन :- भगन ! आपणी आ जिंदगी. बस त्रण ४ काम करवाना.

भगन :- त्रण ? क्या ? छगन :- भाग-दोऽ, हाथ जोऽ, माथा होऽ !

संसारमां सुन्ही थवाना कोऽ होय ने जीआ साथे एके काते होऽ होय तो
आपणा माटे उपरोक्त त्रण सिवाय जीजुं जाये शुं ?

प्रभु महावीर स्वामीचे अंतिम समये जे सोल प्रहर देशाना आपी
अने हितस्वी दादा समान थई जे हित शिक्षाओ आपी, ए अनन्य घटना
हती. पराकार्णानी करणानी लहर हती. जीआ तीर्थकरो साथे आपी घटना
संकलायेली सांभળवा भरती नथी.

भगवाने त्रण वात करी- (१) पुण्यना अपसर छोडवा नहीं, (२)
पापना अपसर पकडवा नहीं ने (३) सभय होगटनो जवा देवो नहीं. जे आ
त्रण वातनो अमल करशे एने छगननी जेम भागदोऽ वगेरे नहीं करवा
पडे.

कोरोनाना कहरना कारणे उपाश्रयमां प्रवचनो थवा मुश्केल
थया छे. त्यारे दिवाळीना महापर्व अपसरे घर जेठा प्रभुनी अंतिम
देशाना जाणवा भरो अने ज्ञान पांचमनो भहिमा जाणवा भरो
एमाटे आ पुस्तक तेयार कर्यु छे. पूज्यपाद श्रमणी गणानायक
गुरुदेव पू.पाद.आ.दे.श्री.पि. अभयशेखरसूरीकरण
महाराजे संशोधन करवानो महाउपकार करी पुस्तकने ग्रंथ
समान आदेय बनाव्यो छे. पूज्यश्रीना उपकार अगण्य छे.

आ प्रवचनो आपणाने सहुने भोक्तनो-
आत्महितनो गार्ग सुऱ्डे ओवी प्रभु वीरने प्रार्थना...

जिनाज्ञा विरुद्ध लभायुं होय, तो
गिरणा गिरुद्दद्दं...

- आचार्य अजितशेखर सूरि

जेंगलोर, प्र. आ.सु.-४४

અહુમ् પરિવાર ટ્રસ્ટ લાવી રહ્યું છે દુંક સમયમાં જ
પૂજ્ય આચાર્યદિવ શ્રીમદ્ વિજ્ય અજિતશોખરસૂરીશરજી
મહારાજ સાહેબ લિખિત નવા પુસ્તક

હાસ્ય-યોગ

સંસાર એટલે સ્વાર્થના આટા પાટા ! અહંકારની વિડંબના ! હાસ્યાસ્પદ ઘટનાઓનો સરવાળો ! જ્યારે એ નાની-મોટી ઘટનાઓને અતિશયોક્તિનો સ્પર્શ મળો છે, ત્યારે હાસ્ય સર્જય છે...

પણ એમાં નિહિત છે, સંસાર સ્વરૂપનો નિર્દેશ કરતો નિર્વેદ... તત્ત્વ પ્રકાશ પાથરતું સમજુણ બીજ ! બસ, એ જ પહોંચાડે છે આપણને જ્ઞાન તરફ, વૈરાગ્ય તરફ... ત્યારે... હાસ્ય બને છે યોગ... અધ્યાત્મના આંદોલન જગાડતો યોગ !

આ પુસ્તકમાં... એવા કેટલાક હાસ્યમાંથી યોગ નિપાત્તવાનો પ્રયત્ન થયો છે. અવશ્ય ગમશે, એવી શ્રદ્ધા છે, હાસ્ય યોગ...

આગામી
આકૃષણ

૦૮ નવેમ્બર ૨૦૨૦
પછી ઉપલબ્ધ થશે.

કર્તૂરી કે લસણ

કર્તૂરી કે લસણ... બંને માં એ ત સમાનતા છે... ક્યારેય પણ પોતાની ગંધ છોડવી નહીં... આપત્તિમાં હોય કે સંપત્તિમાં... બે પ્રકારના મનુષ્ય... સત્સંગમાં હોય કે કુસંગમાં... ઉપકારી હોય કે અપકારી... એક સદા સર્જન છે, બીજે હંમેશા દુર્જન... બંને પોતાનો સ્વભાવ કદી નહીં છોડે.

એક અદ્ભુત કથા... અહલ્ય ઘટના- ઓથી ભરેલી. દુર્જનતાની નીચાઈ કેટલી હોઈ શકે ? સર્જનતાની ઊંચાઈ કેટલી ? એ ત વિશ્વાસ છે કે... જે વાંચવાની શરૂ કરી, તો ત મેં અંત સુધી છોડશો નહીં. રોમ રાજ જાભી થઈ જે... આંખ ભીની થશે... સહસા કર્તૂરી થવાનો સંકલ્પ લેવાઈ જે.

આ બંને પુસ્તક ઉપર OPEN BOOK EXAM પણ રાખવામાં આવેલ છે.

બંને પુસ્તકની કિંમત રૂ.૫૦/-+રૂ.૩૫/- (કુરીયર ચાર્જ) = કુલ રૂ. ૮૫/-

વધુ માહિતી માટે સંપર્ક : ૯૮૬૭૫ ૮૦૨૨૭ (Only Whatsapp) આ નંબર ઉપર

હાસ્ય યોગ લખી વોટ્સઅપ કરવું. આપને માહિતી મળી જશે.

॥ नमो अरिहंताम् ॥

॥ श्री शंभेश्वर पार्थिनाथाय नमः ॥ ॥ श्री ऋषभदेवाय नमः ॥ ॥ सिरसा वंडे महावीरं ॥
॥ नमः सिद्धम् ॥

श्रीमह विजय प्रेम-भुवनभानु-जयधोष-धर्मजित्-राजेन्द्र-जयशोभर-अभ्यर्थोभरसूरि सद्गुरुभ्यो नमः

अंतिम देशना

कलिकाल सर्वज्ञ श्री हेमचंद्र सूरि महाराजे त्रिष्णि शलाङ्का पुरुषना हसमा
पर्वना तेरमा सर्वमां प्रभुनी अंतिम देशनानी वातो वाणी छे.

त्राण गढमय समवस्तराण रथना थઈ. ठिंडो वगेरे देवो पधार्या ने हस्तिपाण
राजा वगेरे राजाओ सहित हजारो -लाखो लोको पाण आव्या.

प्रथम ठिंडे ने पछी हस्तिपाण राजाओ परमात्मानी स्तुति करी ज्ञान पावन
करी ने परमात्माना गौरवगानथी पोताना-सांभणनारा बधाना आत्माने पावन
कर्या. बधाने प्रभुवयन सन्मुख कर्या.

अपापापुरीनुं ए महत्व रह्यु के, अहीं नज्जुकमां ज प्रभुने अंतिम अने सौथी
आकरो कानमां खीला ठोकावानो उपसर्ज थयेलो. अहीं ज महासेन उधानमां श्री
गौतमस्वामी वगेरे गाँधरोने प्रतिबोध करी वेशाख सुह अङ्यारसे तीर्थनी

સ્થાપના કરી હતી.

અહીં જ પ્રભુનું અંતિમ ચોમાસુ અને અંતિમ ધર્મદિશના ! પ્રભુ વીરની પ્રથમ દેશના નિષ્ફળ ગયેલી. પ્રાયઃ તીર્થકરોની ધર્મદિશનામાં એ સૌથી સંકોપમાં હતી. કલ્પસૂત્રકાર કહે છે-ક્ષાળં હતવા... કાળભર એ ધર્મ દેશના ચાલેલી...

ને પ્રભુની અંતિમ ધર્મદેશના સૌથી લાંબી ચાલી. ક્યારે ક્યા તીર્થકરે આ પહેલા સોળ પ્રહુરની ધર્મ દેશના આપી હશે ? (૫૪૮૦૩)

પ્રભુની આ અંતિમ ધર્મદિશનામાં ચાર પુરુષાર્થ-(૧) ધર્મ (૨) અર્થ (૩) કામ અને (૪) મોક્ષ - આ ચાર પુરુષાર્થના નામ લેવાયા. પ્રભુની માલકોશ રાગમાં વહેતી આ ધર્મદિશનાની મધુરતાના વખાળ કવિઓએ વારંવાર કર્યા છે કે આ ધર્મદિશનાનું શ્રવાળ છ માસની ભૂખ-તરસ શામાવી ટે.

કહેવાય છે કે, ભૂખના તીવ્ર દુઃખ વખતે તો મધુર રાગકામાં પણ અપાયેલા ઉપદેશ કાનમાં ખીલા ઠોકાવા સમાન લાગતા હોય છે. એવા તીવ્રતમ ભૂખના દુઃખવાળાને પણ પ્રભુની મધુર દેશના એવા આનંદમાં રમમાણ કરે કે, એ ભૂખનું દુઃખ ભૂલી જાય !

ભગવાન રાગમાં ગાય કે ભગવાન જે ઉપદેશો એ સહજ માલકોશ રાગ વગેરે રાગમાં ગોઠવાઈ જાય ? ભગવાનના સુસ્વરનો ઉદ્ય એવો તીવ્ર હોય છે, કે ભગવાન જે સહજ ઉચ્ચાર કરે એ પણ સુમધુર રાગ સ્વરૂપને પામી જાય. આમ પણ કરેણા રસે સિંચાયેલા શાબ્દો શ્રોતાને સુમધુર જ લાગે. એમાં પ્રભુના વચનો !

ભગવાને કહેલા ચાર પુરુષાર્થમાં અપેક્ષાએ બે પુરુષાર્થ સાધન છે, બે સાધ્ય ધર્મ-અર્થ સાધન છે. કામ, મોક્ષ સાધ્ય છે. અર્થ-કામ જીવના અનંતકાળથી રસના વિષય રહ્યા છે ને જીવને દુઃખમય-પાપમય સંસારભમાણમાં જ નિમિત થયા છે. તેથી નામથી 'અર્થ' છે, હુકીકતમાં અનર્થરૂપ જ છે. સંસાર અનંત દુઃખમય છે, તો મોક્ષ અનંત સુખમય છે. તેથી જ સુખ-આનંદના જ ઈચ્છુક તમામ ભવ્ય જીવો માટે મોક્ષ જ સાધ્ય અર્થ છે. ઉત્તમ ક્ષમા-મૃદુતા વગેરે દસ પ્રકારના પતિ ધર્મોથી સુશોભિત ધર્મ પુરુષાર્થ એ મોક્ષમાટેનું શ્રેષ્ઠ કારણ છે. ધર્મ જ તેથી ભવજલધિતારક જહાજ છે.

ભગવાન કહે છે-ભારે કર્મી જીવ પણ જો ધર્મના શરણો છે, તો વહેલો-મોડો મોક્ષ પામશો. પંગુ પણ માર્ગ પર છે, તો લક્ષ્ય પર પહોંચે જ છે.

પુરુષપાળ રાજાને આઈ વિચિત્ર સપના આવેલા. એ ઘમદિશનામાં આવ્યા.
એમણે પ્રભુને એનું રહસ્ય પૂછ્યું. ભગવાને આઈ સપનાના ફળ તરીકે પાંચમા
આરાની જે પરિસ્થિતિ વાર્ણવી, એ વાત હવે જોઈશું.

જીર્ણ શાલારતો દુસ્તી, કપિશાપલ્યકારક:

શ્રીરદ્વઃ કંટકૈ વ્યાસો ન કાકા દીર્ઘિકાપ્રિયા: ॥૧॥

શાવસિંહઃ પરાધૃષ્ય: પદ્મોત્પત્તિરનાસ્પદે,
ઉખરે બીજવાપશ હેમુંભા મલાવિલા: ॥૨॥

આઈ સપના

- (૧) સુંદર શેત હાથીઓ રહેવા માટે નવી શાળા-આવાસ તૈયાર હોવા છતાં જુની શાળા છોડવા તૈયાર નથી.
- (૨) એકદમ ચંચળ વાંદરો જોયો.
- (૩) ક્ષીર ઝરતું વૃક્ષ પાણ કાંટાઓથી વ્યામ છે.
- (૪) કાગડાઓ વાવ-ગંગાને છોડી ગટરપ્રિય છે.
- (૫) અન્યોથી અપરાભવનીય એવું સિંહનું શબ્દ.
- (૬) અયોધ્ય સ્થાને કમળ ઉત્પન્ન થયું.
- (૭) ઉખર ભૂમિમાં બીજની વાવણી અને
- (૮) સુવાર્ણ ઘડા કાદવથી ખરડાયેલા.

હે જ્ઞાનદિપક પ્રભુ વીર ! આ આઈ વિચિત્ર સપનાના ફળ શું હશે ? એમ પુરુષપાળ રાજાએ પ્રભુને વિનંતીના સ્વરમાં પૂછ્યું.

ભગવાને કહ્યું-

પાંચમાં આરાના વિચિત્ર ભાવો માટે આ આઈ સપના સહેત સમાન છે.
સાંભળો દરેક સ્વર્ણની વિશેષ વાત.

: પ્રથમ સપનું :

(૧) હાથી જ્યાં રહે છે, તે સ્થાન જુનું પડુ-પડુ થાય છે. (૨) અંધારાવાળું છે. (૩) ગંદકીથી વ્યામ છે. (૪) મચ્છરોનો ઉપદ્રવ છે.

સામે સરસ નવું ભવન છે કે જે (૧) મજબૂત છે. (૨) ઉજાશવાળું છે.

(૩) સ્વર્ચછ છે. (૪) મર્યાદા વગેરે નથી.

ઇતાં હાથી જુના સ્થાનને છોડવા તૈયાર નથી.

પાંચમાં આરામાં શ્રાવકો ઉદાર થવાના. જૈનશાસનના રાગી થવાના. દેવ-ગુરુ-ધર્મ પ્રત્યે ભક્તિવાળા થશે. વિનય-વિવેક ભરેલા પાણ થશે.

પાણ, તેવા વિશિષ્ટ પુરુષ નહીં હોવાથી ઘણી તકલીફો સહન કરશે. ગૃહસ્થાવાસના એમના આયોજનો પૂરા થશે નહીં. અક્રમાત મોત, અકાળ મોત, અચાનક મોત, ભયંકર બિમારી વગેરે કારણોથી દેહ પાણ ટકાઉં નહીં હોય. ચારે તરફ એવી ઘટનાઓ વારંવાર જોવા મળશે. પોતે પાણ એવા અનુભવ કરશે.

વળી, અવિવેકનું અંધારું ગૃહસ્થોને મોટી તકલીફમાં મુકશે. પુરુષની પરીક્ષા કર્યા વિના જ મોટા સાહસો કરવા જશે ને ભરપાઈ થાય નહીં તેવા નુકસાનીના. ખાડામાં પડશે. જેના પર ભરોસો રાખશે, એ જ પુત્ર હશે તો પારકો થશે; સ્વજન હશે તો દંગો કરશે. કારણ ? અજ્ઞાતા-અવિવેક, લાભ-નુકસાનની સમજનો અભાવ, કર્મના ઉદય અંગે જ્ઞાન-શ્રદ્ધાનો અભાવ.

અજ્ઞાતા-અવિવેકનું અંધારું એટલે સાપને ઢોરડું માની લેવો. પાપકાર્યોને લાભકારી માનવા જતાં આપત્તિ આવશે. સ્ટેટસને સર્વસ્વ ગણી એમાટે જિંદગીભર ઢોડશે, છેવટે નિરાશ થશે. જેથી જીવને અશાંતિ-અંગ્રેજી થાય એમાં આનંદ શોધતા દુઃખી થશે... બિચારો ફોટોગ્રાફર 'હસો' કહેશે ત્યારે જ હસતો હશે !

શંખેશ્વર તીર્થધામ (કાસારવડવલી-થાળા) માટેના શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન પાલિતાળાથી મુંબઈ લાવવાના થયા. ગામો ગામ એ રથ ફરે... સાથે ભંડાર રાખેલો. જ્યારે એ ભંડાર ખોલ્યો, ત્યારે રૂપિયા ઓછા નીકળ્યા. ભરપુર ચીછીઓ નીકળી... એ બધી ચીછીમાં દુનિયા સુધી બધે રમાયા જ કરે.

તેથી જ, વિવિધ પ્રકારના નાના-મોટા પાપો-દોષો-આદતોની ભરપુર ગંદકી જોવા મળે. નાસ્તિકતા ગૌરવ મનાય ને ધર્મ કરનારાની મશકરી થાય. કુડ-કપટ-રમત-ખટપટ ઘરથી માંડી દુનિયા સુધી બધે રમાયા જ કરે.

વળી, સરકારી નીતિઓ, વારંવાર બદલાતી વ્યવસ્થાઓ, વેપાર ધંધામાં, નોકરી વગેરેમાં વારંવાર બદલાતી પરિસ્થિતિઓ, સ્વજનોના સ્વાસ્થ્ય-વ્યવહાર-

આદત વગેરેની વિચિત્રતાઓ ઈત્યાદિથી સતત વિવિધ ચિંતાઓના મર્યાદા કરડ્યા જ કરે.

આવો હશે ઘરવાસ. સામે સાધુ જીવન એટલે પૂરી નિરાંત. જેને બધા છોડી જાય એ આત્મહત્યા કરે છે. આ ગૃહસ્થાવાસ છે. જે બધાને છોડીને જાય છે, તે આત્મધ્યાન પામે છે. આ છે સાધુજીવન. સાધુજીવનમાં કોઈ પ્લાનીંગ નથી, કોઈ આયોજન નથી, તેથી જ એ જીવન ટકાઉ પ્રસાન્તતાનું છે. આહારાદિની શુદ્ધિ વગેરેના કારણે સ્વસ્થતાનું જીવન છે.

વળી, સાધુજીવન એટલે પ્રભુ વચનની ઉપાસના. જ્ઞાનનો ઉજાશ. પુણ્ય-પાપ, આશ્રવ-સંવરનો વિવેક. સાધુને પુણ્યથી સફળતા મળે એવા કોઈ સાહસ નથી કરવા. હા, આત્મબળ પર આધારિત પરાક્રમ કરવા છે.

સાધુના કોઈ સ્વજન નહીં હોવા છતાં જ્ઞાન-વૈરાગ્ય હોવાથી જ સાધુ બધા માટે સ્વજનસમા થાય છે. અજ્ઞાનજન્ય કોઈ મૂર્ખમી વિનાના સાધુઓ અજ્ઞાનદશાથી મોટા ખાડે પેલા ભવ્યાત્માઓ માટે આશ્વાસન સ્થાન થાય છે. જ્ઞાનનો ઉજાશ, વિવેકનો પ્રકાશ, સમજણનો સૂરજ. આ છે સાધુ જીવન.

વળી, નિષ્પાપ જીવન સાધુજીવન છે. સાધુ એટલે નિર્દોષ, નિષ્પાપ, નિસ્પૃહ, નિરપેક્ષ અને નિર્લેપ મહાત્માઓ ! કુડ-કપટને સીધા-સરળ સાધુ સાથે બારમો ચંદ્રમા છે. સાધુ છેતરાશે, છેતરશે નહીં. સાધુ દોષોને પોષવા નહીં, શોધવા ને શોધીને દૂર કરવા મથે છે. સાધુનું જીવન સ્વર્ચછ છે, સ્વસ્થ છે.

વળી, સાધુને કોઈ ચિંતા નથી. પ્રભુનો મારગ પામી ગયો, હવે આત્મહિત સિવાય કોઈ વાત નથી. ઘર નથી, ઘર ચિંતા નથી. વેપાર નથી, વેપાર ચિંતા નથી. ધન નથી, ધન ચિંતા નથી. સ્વજન-પરિવાર નથી, એમની કોઈ ચિંતા નથી. દેહ છે, પણ તેઓ દેહદુઃખને મહાફળવાનું માને છે. સર્વત્ર મળે તો સંયમવૃદ્ધિ ન મળે તો તપોવૃદ્ધિ એમનું ગણિત છે.

પ્રભુએ કહ્યું-આમ પાંચમાં આરામાં સાધુ થવામાં જ સાર હોવા છતાં ક્ષમિક ઋદ્ધિ-સુખાદિમાં ગૃહ થયેલા સમજુ શ્રાવકો પણ અનેકવિધ વિટંબનાવાળો ગૃહસ્થાવાસ છોડી સાધુ થવાનો ઉમળકો નહીં રાખે.

સાધુ જીવનમાં સદાચારની સ્વર્ચછતા, પ્રેમ મૈત્રીનું સંગીત અને પવિત્રતાની

સુવાસ છે. કોઈ કંપીટીશન-કંપેરીજન નથી. કોઈ સ્ટેટ્સની મારામારી નથી. કોઈ
પરીક્ષાની જિંદગી નથી કે જીંદગીની પરીક્ષા નથી.

મુંબદી શહેરમાં નિરાંત જોવી હોય, તો ઉપાશ્રયમાં જવું પડે. ત્યાં રહેલા
સાધુઓને નિરાંત છે. બાકી કોને નિરાંત છે?

લોકોને કશુંક નવું-અનોખું કરવું છે. સાધુજીવન જ નવું છે. અનોખું છે. બાકી
આ દુનિયામાં અનંતકાળને જોતા Nothing is New! કશું જ નવું શોધાયું નથી.
પહેલા હતું. પછી છુપાયું. કદાચ ફરી શોધ્યું. ડીસ્કવરી કર્ણો, આવિજ્ઞાર નહીં.
આવિજ્ઞાર તો છે, અનંતકાળથી ખોવાઈ ગયેલા પ્રેમ-શાંતિ-આનંદનો.. ને એ
ઉપલબ્ધ છે માત્ર સાધુને.

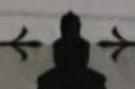
સંસારમાં બધું જ તકલાદી છે. યુઝ એન્ડ થ્રો પ્રેમ પાણ ! સંબંધ પાણ ! સ્વાર્થ
પૂરો, લેણા દેણો પૂરી ! સાધુ જીવન ટકાઉ છે. સાધુનો પ્રેમ પાણ ટકાઉ છે. કારણે કે
એ નિસ્વાર્થ છે. ન જે જેવો છે, તેને તેવા રૂપે સ્વીકારી લેવાની તૈયારી છે.

કેટલાક એવા થશે કે જે દીક્ષા લેવા છતાં પાળવામાં અખાડા કરશે.
શિથિલતાને અપવાદનું નામ આપશે. ખોટા સાધુ વગેરેના સંગના કારણો પોતે પાણ
સાધુતાથી ભ્રષ્ટ થશે. કેટલાક જ એવા પરાક્રમી થશે કે ચારે તરફ કુસંગની બોલબાલા
હોવા છતાં નિર્મણ ચારિત્ર પાળશે.

: બીજું સ્વપ્ન :

એક તો વાંદરો, એમાં દારુ પીધેલો, એમાં વીંઢી કરડી અને ભૂતે પ્રવેશ કર્યો.
આમ તો મુખ્યત્વા આ સપનું પાંચમાં આરાના સાધુઓ અંગે છે. ઘણા
સાધુઓ ઉત્તમ સાધક થશે. પાણ કેટલાક સાધુ-સાધ્વી ખૂબ ચંચળ થશે. જે ગ્રંથ
અધ્યયન કરતા હશે, એમાં કંટાળી બીજો ગ્રંથ પકડશે. જે તપ શરૂ કર્યો, મજા નહીં
આવી, મુકી દીધો. જે ગુરુ પાસે-ગણમાં દીક્ષા લીધી, ત્યાં ફાયું નહીં. બીજે
ઉપસંપદા સ્વીકારી. ત્યાં ફાયું નહીં, વળી ત્રીજે ગયા !

આમ ચંચળતા ભરપુર જોવા મળે. જો કે સાધુ આવે છે, ગૃહસ્થ જીવનમાંથી.
ગૃહસ્થો પાણ ચંચળ જોવા મળશે. પૂજા શરૂ કરી. થોડા દિવસમાં કંટાળ્યા. પૂજા છોડી
સામાયિક શરૂ કર્યા. કંટાળ્યા. જાપ શરૂ કર્યો. નવકારમાં મન નથી લાગતું.
ઉવસગગાહર શરૂ કર્યા. થાક્યા. પદ્માવતી કે નાકોડાના જાપ શરૂ કર્યા. ક્યાંય સ્થિરતા

નહીં. ચોમાસાના પ્રારંભે કહે-અહો ! આપ મારા ગુરુ ! ચોમાસું પૂરું થતાં થતાં તો દેખાતો ય બંધ થઈ જાય. બીજે વરસે બીજા સાધુ ભગવંત સાથે આ જ વાત ! વ્યાખ્યાનમાં વૈરાગ્ય. બહાર નીકળે એટલે પાછો પૂરો સંસારી.

સાધુ કે ગૃહસ્થ કદીક વ્યવહાર તરફ ઝોક, ક્યારેક નિશ્ચયવાદી થાય. ક્યારેક ક્યામાં રસ, ક્યારેક જ્ઞાનમાં ! કેટલાક વળી મુખમીઠા માયાવીઓ બીજાઓને લડાવી સંધમાં સંઘર્ષ ઘાલશે. આ પાણ ચંચળતા રૂપ જ છે.

અદ્વપસત્ત્વવાળા અને ગુદ્ધિ-લોલતા તરફ ઝોકવાળા ગચ્છમાં રહેલા કેટલાક આચાર્યો પ્રતપાલનાદિમાં પ્રમાદવાળા થશે. તેઓ ધર્મશ્રદ્ધાળું બીજાઓમાં પણ વિપરીત ભાવો ઊભા કરશે. પોતાના શિથિલાચારને શાસ્ત્રીય ઠેરવશે ને બીજાઓને શિથિલાચારી કહી વગોવશે.

જે અપ્રમત્ત આરાધક એમને હિતશિક્ષા આપશે, સાચી કર્ત્વી વાત કરશે, એમની ઠેકડી ઉડાવશે, એમની હલકાઈ ચીતરશે. જેમ કે ગામમાં આવેલા શહેરી સભ્ય જનની ગામડાના ગમારો ! આમ હવે પછી શાસનની અવજ્ઞા-હીલના થશે એ આ સ્વખનું ફળ છે.

રોજ હલાવાતા દીડામાથી મોર નીકળતો નથી. સતત બદલાતા ભાવના કારણે કશાના સંસ્કાર પડતા નથી.

એક તો પાંચમાં આરાના નબળા સંઘયણવાળો જીવ ખુદ જ ચંચળ રહેવાનો ! એમાં જે થોડી વાણી સફળતા મળે, હોંશિયારી મળે કે રૂપ-વિદ્યા મળે. એટલે જાણો દારુ પીધો ! અહુંકાર એની ચંચળતાને આકાશો ચઢાવે ! લાલચ ને લોભ, પ્રમાદ અને મહુત્ત્વાકાંક્ષા ભયંકર દોષો જન્માવશે.

એમાં બીજાની સફળતા-પ્રગતિ જુએ એટલે ઈધ્યાની વીંછી કરડી. ઈધ્યાથી ઉદ્ભવેલા ભાવો એને વધુ ચંચળ-અસ્થિર બનાવે. બીજા પાસે સારું જોયું નથી ને ઈધ્યાથી બળ્યો નથી. હવે મારે આ વસાવવું જ પડશે. જરૂરિયાત સિવાયની ચીજો પ્રાયઃ ઈધ્યાના કારણે અથવા બીજાને ઈધ્યા કરાવવા જ ખરીદાય છે. જે ખરીદ્યું એનું આકર્ષણ ખતમ થાય ને નવું આવ્યું એનું આકર્ષણ ઊભું થયું.

તમારા જીવનમાં છેવટનો મોખાઈલ ફોન ક્યારે આવશે ? કયો હશે ? એકવાર મારુતિ-૮૦૦ સ્ટેટ્સ સિમ્બોલ હતી... આજે ?

સુરતમાં એક વાર અઠવાલાઈન્સ રહેવા જવું સ્ટેટ્સ હતું. પછી ઉમરા સ્ટેટ્સ સિમ્બોલ થયું. હવે વેસુની બોલબાલા છે. આમને આમ ચાલશે તો શ્રીમંતો હેવડે દુમસ થઈને !

ઈઝ્વ-અહંકાર જીવને ચંચળ બનાવે છે. એમાં પછી ધાર્યું નહીં થયું તો કોધનો ભૂત પ્રવેશો. હવે શું બાકી રહે ? ચંચળ મનના જીવની કેવી હાલત ! પાંચમાં આરામાં કેટલાક સાધુ-ગૃહસ્થો ખૂબ ચંચળ થવાના..

: સ્વપ્ન ત્રીજું :

કીર ઝરતું વૃક્ષ એટલે માનોકે કલ્પવૃક્ષ.

ગૃહસ્થો કેટલાક એવા ઉદાર-દાનવીર થશે કે જાણો કે કલ્પવૃક્ષ. જે યાચે તે તરી જાય. એનું કામ અવશ્ય થઈ જાય. લગભગ દરેક કાળે એવા ઉદાર દાનવીરો થયા-થતાં જોવા મળે છે. શ્રી માણેકલાલ ચુનીલાલ, શ્રી દીપચંદભાઈ ગાડી, શ્રી હર્ષદભાઈ વલભીપુરવાળા, શ્રી કલ્પેશભાઈ વી. શાહ વગેરે....

પણ કેટલાક વેષમાત્રથી સાધુ-સંન્યાસી-લોકસેવક કપટી-તુચ્છ મતિવાળા હશે ને કાંટા જેવા બનશે. એવા ઉદાર દિલની આસપાસ એવી રીતે ગોઠવાઈ જશે કે જેથી ખરા જરૂરિયાતવાળાને એવા મહુમના સુધી પહોંચવા જ મળે નહીં. પેલા લાખો રૂ. વરસે ને આ જરૂરિયાતવાળાઓ કોરા ધાકોર રહી જાય.

સિંહ જેવા સત્તવશાળી મહાપુરુષોને તેઓ કૂતરા તુલ્ય ગણશે. લિંગધારીઓ સારા કેત્રો પચાવી પાડવાની ને અધિકાર જમાવી દેવાની તજવીજ કરશે. પોતાના નવા-નવા સ્થાનો ઊભા કરશે ને ત્યાં સુવિહિતોને પ્રવેશ પણ મળશે નહીં.

એ જ રીતે જ્ઞાનયોગી સંયમધર આચાર્યો કલ્પવૃક્ષ સમા છે. એમની પાસેથી તત્ત્વના રહસ્યો મળે, સંયમની શ્રેષ્ઠ ચાવીઓ મળે. પણ ધારી વખત બને છે એવું કે કેટલાક તુચ્છ બુદ્ધિવાળા, ફૂપમંડુક દાચિવાળા શિષ્ય એમના સેકેટરી જેવા બની જાય છે. પરિણામે ઉત્તમ, ખપી જિજ્ઞાસુ શિષ્ય વર્ગ એ આચાર્ય ભગવંત પાસેથી તત્ત્વમૃત પામવાથી વંચિત રહી જાય. પાંચમાં આરાની આ બલિહારી થશે.

: ચોથું સપનું :

કાગડો ગટરપ્રિય ! ગંગાકિનારે રહેલો કાગડો ગંગા જળને છોડી ગટરમાં ચાંચ લગાવે છે. બગીચામાં ગયેલો કાગડો ફુલને બદલે મરેલો વાંદો શોધે છે. મધુરી કેરી

પાસે બેઠેલો કાગડો સહેલા ભાગ પર ચાંચ લગાવે છે.

ધર્માર્થી પણ ધૃષ્ટતાના શિકાર થયેલા કેટલાક સાધુઓ ગંગાજળ સમા પોતાના ગર્છને છોડી અન્ય ગર્છનોના વંચનાચતુર આચાર્યો વગેરેથી લલચાવાશે. તેથી તેઓ મૃગજળની શોધમાં નીકળેલા હરણની જેમ અન્ય ગર્છનો આશરો લેશે. અથવા એકકી-સ્વર્ચંદ વિહારરૂપી ગટરના રાગી થશે. કેટલાક વળી તત્ત્વ સમૃદ્ધ ગ્રંથોરૂપી ગંગાને છોડી ફાલતું વંચન વગેરે રૂપ ગટરમિય થશે. સુવિહિત આચારરૂપ ગંગાને છોડી પ્રમાદની ગટરને સર્વસ્વ માનશે.

કેટલાક વળી જૈનશાસનરૂપ વિવિધ આરાધનાઓના બગીચામાંથી પણ અતિચાર-અનાચારના ભરેલા વાંદાભોજ થશે. ગુણોથી ભરેલા સાધુ સમુદ્દ્રાયની ખામીઓ શોધશે. બીજાની હલકાઈમાં પોતાની ઊંચાઈ જોશે.

ઉત્તમ આચાર સંપન્ન સાધુમાં કોઈ નજીવા દોષને એ આગળ કરશે.

એક બેનના ઘરે એક સાધુ ભગવંત ગોચરીએ પદ્ધાર્યા. ઘર લાંબુ હતું. છેક અંદરથી રસોઈ લાવી બેન વહોરાવવા ગઈ. પણ એ સાધુ ખપ નથી કહી કશું વહોર્યા વિના નીકળી ગયા. બેન આશ્રમ્ય પામ્યા.

થોડી વારે બીજા સાધુ આવ્યા. બેન ફરીથી એ રીતે ગોચરી લઈ આવ્યા. સાધુએ વહોરી. વિસ્મય પામેલા બેને પૂર્વના સાધુની વાત કરી પૂછ્યું-એમાંથે વહોરી નહીં. તમે વહોરી. આવો ભેદ કેમ ?

એ સાધુએ કહ્યું-એ સાધુ ઉત્કૃષ્ટ સંયમ પાળે છે. તમે આ રીતે રસોઈ લાવ્યા. તમારી હલચલ પૂરી જોઈ શકાતી નથી. તેથી તમે કેવી રીતે લાવ્યા ? ઢોળાયું કે નહીં ? ખબર પડે નહીં. તેથી આચાર ચુસ્ત સાધુ આ રીતે લાવેલી ગોચરી વહોરે નહીં. હું પ્રમાદી છું. તેથી વહોર્યું.

એ બેને કહ્યું-અહો ! એ મુનિને વંદન ! તમને પણ વંદન !

થોડી વારે ત્રીજા સાધુ આવ્યા. એ જ ઘટનાનું પુનરાવર્તન થયું. બેને પૂછ્યું-પ્રથમ સાધુએ દોષ જોઈ વહોર્યું નહીં. બીજાએ વહોર્યું, પણ પોતાને પ્રમાદી કહી એ સાધુના વખાણ કર્યા. તમારો શો અભિગ્રાય છે ?

એ સાધુએ ગર્વભર્યા અવાજે કહ્યું-બેન ! આજના વિષમકાળમાં સૂક્ષ્મ સંયમ શક્ય નથી. પહેલા સાધુએ સૂક્ષ્મ સંયમી હોવાનું નાટક કર્યું. બીજાએ વહોરી લઈ

એના વખાળ કર્યા. બંનેની મિલીભગત છે. મને આવા દંબ કપટ પસંદ નથી.

એ બેને કહું-પહેલા સાધુ સંયમ ઉજળા હંસ છે. મારા વંદન ! બીજા સાધુ અતિચાર મલીન પણ સાચાના અનુમોદક-પ્રશંસક છે, એ કોયલને ય મારા વંદન, પણ તમે તો કાગડા નીકળ્યા. આચાર પણ દોષ બહુલ કાળો અને શબ્દો પણ નિંદાના કર્કશ !

: સ્વપ્ન પાંચમું :

સિંહ મરવા પર ! બીજા હાથી-ચિત્તા-વાધ સિંહને જોઈ દૂરથી જ ભાગે છે. પણ સિંહના પેટમાં થયેલા કૃમિઓ સિંહના લોહી-માંસ પર મિજબાની ઉજવી રહ્યા છે.

પાંચમા આરાના અંતે જાતિ સ્મરણાદિના અભાવથી જૈનમતનો અંતે આવશે. જૈનશાસનના સ્યાહ્વાદ, સમભંગી, સાત નયો, પરિણામવાદ વગેરે તત્ત્વો એવા છે કે અન્ય દર્શનો બરાબર સમજી પણ શકતા નથી. જૈનોના કર્મસિદ્ધાંત, આંબેલ-ઉપવાસ જેવા તપ, એકદમ સટીક પૂજા-સામાયિક વગેરે કિયા. ક્યો ધર્મ-ક્યું દર્શન આની સામે ટકી શકે ?

વીતરાગ દેવ, નિર્ગથ ગુરુ ને અહિસામય ધર્મ-જૈનધર્મનો અંશ પણ કેટલા ધર્મ પાસે છે ? ધર્મના નામે, સ્વાદના નામે, માનતાના નામે ક્યા ધર્મમાં હિંસાને પ્રવેશ કર્યો નથી ? પવિત્ર આચારસંપન્ન જૈન સાધુની તોલે આજે કર્યો સંન્યાસી, બિક્ષુક, તાપસ, મૌલવીને પાદરી જોવા મળે ?

જૈનશાસનની પ્રાયશ્રિત વિધિ પણ કેવી અદ્ભુત છે ? માત્ર કન્ફેશન નહીં, શુદ્ધ કરે એવું પ્રાયશ્રિત પણ ખરું કે જે તપ વગેરે રૂપ હોવાથી તદ્દન નિર્દોષ હોય.

જૈનાગમો-જૈન તીર્થો. જૈનશાસનની કચી કચી ગૌરવભરી વાતો અન્યત્ર જોવા મળે ? પર્યાવરણને જાળવતા ક્રત-નિયમ-પરચ્યક્ખાણો જૈન શ્રાવક પણ જે પાળે છે, એ ય કયાં અન્યત્ર છે ?

અન્ય ધર્મો-દર્શનો તેથી જ જૈનશાસનના પ્રભાવથી ડરે છે. જૈનશાસન એમના માટે અપરાધૃત્ય છે.

પણ પેટમાં થતા કૃમિઓનું શું ? જૈનધર્મને ભય છે, જૈન કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા નાસ્તિકોથી, સ્વાર્થ-કપટ-મહેરછાઓથી ભરેલા કેટલાક જૈનોથી.

વિહારમાં જોવા મળે છે, ખેતરોના નાના-નાના ટુકડાઓ. કોઈ ત્રાગ-ચાર પેઢી પહેલા વિશાળ ખેતર હતા. પછી દરેક પેઢીએ ટુકડા થતાં ગયા. વિભાગ થતા ગયા. આજે દેખાય છે નાના ટુકડાઓ.

પ્રભુ વીરે સ્થાપેલું શાસન તે વખતે કેટલું વિશાળ-ભવ્ય-રમણીય હતું. આજે ? અહુંકારી-માનાકંક્ષીઓએ પોતાના સ્વાર્થ માટે-પોતાની મહત્ત્વા વધારવા માટે આ શાસનના ઉભા-ત્રાંસા ટુકડા કરી નાખ્યા. કહેવાતા-પોતે માની લીધેલા સત્યના વાધા હેઠળ પોતાના અહુંકારને જાળવી લેવા શાસનની અખંડિતતા-એકતારૂપ મહા સત્યના બલિદાન દઈ દીધા. સંઘએકતા માટે પાંચમની ચોથ કરાવનારા પૂર્વના મહાન આચાર્યોની પાણ શરમ નહીં નહીં.

એમાં વળી, વહીવટની મુખ્યતા વધી. આદ્ય ગુરુ કે જેમનાથી માંડી પોતાનો પક્ષ મૂળ પ્રવાહથી અલગ થયો, એમની પ્રભુથી ય અદ્દેરી પૂજા-ભક્તિ વધી. એ જ ગુરુની સ્થાપના વળી વહીવટનો હુક જમાવવા થઈ.

આજે એક જ સામાચારી મુજબ આરાધના કરતા સંઘમાં ય ક્યાં શાંતિ છે ? ટ્રસ્ટીઓ લડે છે. રાજકારણ રમે છે. આરાધકો સાથે ટ્રસ્ટીઓને જમતું નથી. કોઈનો સ્વાર્થ ઘવાય છે, તો સંઘમાં આગ લગાડે છે. એનો સ્વજન ટ્રસ્ટી થઈ એનો સ્વાર્થ સાચવવા રમત કરે છે.

કોઈના દાદાએ સંઘને કંઈ સમર્પણ કર્યું. એનો પૌત્ર હવે હુક-અધિકાર જમાવવા માંગે છે. દાદાના સુકૃતને એ વટાવવા માંગે છે. તો વળી કોઈ સશર્ત સુકૃત કરે છે. અમારી વંશ પરંપરા ટ્રસ્ટી રહેશે, એ ધાર્મિક રહેકે નહીં !

જે ટ્રસ્ટી થાય એ પોતાની હાજરી નોંધાવવા સંઘના જ પૈસે કશીક તોડ-ફોડ કરે છે સુધારાના નામે. પછી બીજી ટીમ આવી. એ વળી, આ રદ્બાતલ કરી કશું નવું કરે છે.

(પ્રભુ વીર કહે છે- આ શાસનને બહારથી નહીં, અંદરના આ કૃમિઓથી ડર છે, હા, કેટલાક જૈન ઘરે જનમ્યા એટલે જૈન. ધર્મ સાથે કશી નહાવા-નિયોગવાની લેવા-દેવા નથી. એવા જૈનો પોતાને જૈન તરીકે ઓળખાવી આધુનિકતાને કાંતિનું નામ આપે છે. (એ બધા દેરાસર-ઉપાશ્રયોને અનાથાશ્રમ, હોસ્પિટલ, લગ્રોની વાડીમાં ફેરવી નાખવા મચી પડ્યા છે)

દેરાસરમાં કદી દર્શન કરવા પણ નહીં જનારો, સાધુવર્ગ પ્રત્યે નક્કરત ધરાવતો, ધર્મજીયાને દંબ-કપટ માનનારો વળી મુખ્ય ટ્રસ્ટી થઈ શકે છે, કારણું જૈન છે, ટ્રસ્ટ રૂપ ગાણાતા સંઘનો સભ્ય છે.

ગુજરાતી સંઘમાં મારવાડીને, મારવાડી સંઘમાં ગુજરાતીને, ઓસવાળ સંઘમાં પોરવાળને) ને પોરવાળ સંઘમાં ઓસવાળને સભ્ય થવાનો અધિકાર નથી, ભલે એ આરાધક હોય, ત્યાં જ આરાધના કરતો હોય.

(સાધુઓમાં સંઘર્ષ છે શાખાર્થ માટે ને ગૃહસ્થોમાં સંઘર્ષ છે વહીવટ માટે !) એ સત્યાર્થગવેષક છે, સંઘ-શાસન માટે લોહી-પાણી એક કરી રહ્યા છે, એમને સાથ આપનારા કેટલા ? એવા સંઘ-શાસનને સમર્પિત મહાત્માઓ અને શ્રાવકો છે, તેથી જ હુજુ એ સિંહ ધબકાર લઈ રહ્યો છે. શ્વસી રહ્યો છે. ભવિષ્યમાટે આશા છે. ભર્મગ્રાહ ઉત્તરી ગયાની શ્રદ્ધા છે.

: છઠું સ્વાણ :

અયોગ્ય સ્થાને કમળની ઉત્પત્તિ ! ગરીબ, નાના પરિવારમાં યોગી પુરુષ અવતાર લેશો ! ઉદારતા-ભદ્રકતા, નિર્મળતા ઉચ્ચયુણોના બદલે મધ્યમાદિ કુળોમાં જોવા મળે. દેખાય છે, અતિ શ્રીમંત વર્ગ ધર્મ વિમુખ થતો જાય છે. અત્યાધુનિકતા એમની ઓળખ થઈ ગઈ છે. એમના પરિવારોમાં શરાબ વગેરે દોષો સામાન્ય થતા જાય છે.

જ્યારે નાના-ગરીબ-મધ્યમ વર્ગમાં ઉત્તમ પુરુષો-ધર્મરસિકતા વગેરે દેખાય છે. કલિકાળ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજ ગરીબ મોઢ વાણિકને ત્યાં પ્રગટ્યા. જગદ્ગુરુ હીરસૂરિ મહારાજે નાની વયમાં માતા-પિતાની ઓઠ ગુમાવી.

અથવા જ્યારે અનેક પ્રકારના શિથિલાચારોનો ઉકરડો ફેલાશે, ત્યારે કોઈ કમળ સરીખા-અનાચારથી અલિસ પૂ. સત્યવિજય પંન્યાસ જેવા કિયોદ્ધારક મહાપુરુષ પ્રગટ થશે.

કેટલાક વળી પૂર્વે ધર્મપ્રિય થશે. પણ પછી કુસંગના કારાણે ઉકરડામાં ઉગેલા સફેદ કુલ જેવા થશે. માત્ર ખરાબ દેશ-કુળમાં ઉત્પન્ન થયા હોવામાત્રથી કેટલાક સાચા ધાર્મિકો પણ હીન ગાણાશો ને આવકાર નહીં પામે.

: સાતમું સ્વપન :

ઉખર ભૂમિમાં બીજ વાવણી :- શ્રાવકો પોગ્ય સ્થાન માની એવા દેકાગે સુકૃતરૂપે દાન કરશે કે જે આત્મહિત માટે કે જગત કલ્યાણ માટે ઉખર ભૂમિ સમાન હશે હોસ્પિટલોમાં અને વિદ્યાલયોમાં જે ભષાચારો દેખાઈ રહ્યા છે, એ જોતા લાગે છે, આ દાન અસતી પોષણરૂપ તો બનતું નથી ને ? દાનની વ્યવસ્થા સંભાળનારી સંસ્થાઓ પણ વહીવટની કડાકુટમાં પડીને ભષાચારની કાલિમાથી કલંકિત થઈ રહી છે.

રેતાળ, પથરાળ, બળેલી અને ખારપાટ ભૂમિમાં વાવેલા બીજ ઉગતા નથી. હેત-પ્રીત-લાગણી વિનાનાઓ રેતાળ છે. કઠોર-નઠોર-નિર્દ્ય ધનલોભીઓ પથરાળ ભૂમિ છે. ઈખ્યાથી અને વાસનાઓથી બળેલાઓ દગ્ધ ભૂમિ જેવા છે. અને જેઓ બીજાઓ પ્રત્યે વેર-ખાર-બદલાની ભાવનાવાળા છે, એ બધા ખારપાટ છે.

ગુરુ ઉપદેશરૂપી ધર્મબીજ આવાઓમાં વરસવાથી નિર્ઝળ જાય છે. ઘણું સાંભળ્યા પછી પણ ધર્મ આરાધનાના અંકુરા ય ફુટેલા દેખાતા નથી.

અથવા કોઈ અજ્ઞ ખેડૂત જે બીજ નથી એને બીજ માની ઉખર ભૂમિમાં વાવણી કરી સારા પાકની આશા રાખે, એમ અપાત્ર જીવો આગળ અકલ્ય વાતો કરશે એમ માનીને કે આના માટે આ કલ્ય બનશે-હિતકર બનશે. અથવા જેમ કોઈ ખેડૂત અભીજોની વાવણી કરતાં કરતાં જ તેવી ભવિતવ્યતાથી બીજની વાવણી કરી લે છે, એમ શ્રાવકો પણ પાત્રને અકલ્ય દાન કરતાં કરતાં જ કલ્યનું દાન કરી તરી જશે.

: આઠમું સ્વપન :

સુવાર્ણ કુંભો કાદવથી ખરડાયેલા. જૈન ધર્મના સાધ્વાચાર-શ્રાવકાચાર સુવાર્ણ કુંભ સમા છે. પણ કેટલાક સાધુ સાધુના વેષમાં દુરાચારરૂપી ગટરના પાણી એ ઘડામાં ભરશે. બહાર પણ પરસ્પર નિંદા-કુથલી હલકી વાતોનો પ્રચાર કરી એ સુવાર્ણ કુંભને ખરડશે.

સાધુ-શ્રાવક વર્ગ ઈખ્યા-ખટપટ-દ્રેષ-પક્ષવાઢ વગેરેથી જૈન સાધુ-શ્રાવક જવનરૂપી સુવાર્ણ કુંભને મલીન-ગંડા કરી નાખશે.

(ક્ષમા વગેરે ગુણોરૂપી કમળ પર બિરાજતા અને શ્રેષ્ઠ આચારાદિ પવિત્ર જળથી ભરેલા શ્રેષ્ઠ કુંભ સમા મહર્ષિઓ થોડા હશે અને છુપાયેલા રહેશે.) એવા મહર્ષિઓ સાથે લિંગમાત્રજીવી શિથિલાચારીઓ કલહ માંડશે. આ શિથિલાચારીઓ

ભરડાયેલા ઘડા જેવા હશે.

ગીતાર્થ સંયમીઓ સાથે અગીતાર્થો - સંયમભ્રષ્ટો વિવાદ કરશે. તેથી લોકો બંનેને સમાનદસ્તિથી જોશે. આમ સંયમી-અસંયમીઓ વ્યવહારથી સમાન લાગશે, જેમકે ગ્રહ પીડિત પાગલોની સાથે રહેલા ગ્રહ પીડામુક્ત રાજા-મંત્રી !

ભગવાને અહીં કથા આરંભી... પૃથ્વીપુરી નગરમાં પૂર્ણ નામનો રાજા હતો ને સુબુદ્ધિ મંત્રી હતો. એ બુદ્ધિનિધાન હતો. એકવાર ત્યાં નિમિત્તોના જાગ્રકાર લોકદેવ નામનો નિમિત્તજ્ઞ આવ્યો. સુબુદ્ધિએ પૂછ્યું-આ નગરનો ભવિષ્યકાળ કેવો છે ? લોકદેવે કહ્યું-એક મહીના પછી એવા ગ્રહયોગ સર્જય છે કે એ ગ્રહયોગમાં ભરપુર વરસાદ પડશે. પણ એ પાણી જે પીશે, તે બધા ગ્રહપીડિત થઈ પાગલ જેવા વ્યવહાર કરશે.

એ પછી અમુક કાળ વીત્યા પછી સારા ગ્રહોના પ્રભાવ હેઠળ સારો વરસાદ પડશે. એ વરસાદનું પાણી પીતાની સાથે જ બધા ગ્રહપીડાથી મુક્ત થશે. પાગલતા છોડી, ડાખાઓના વ્યવહાર કરશે.

મંત્રીની સલાહથી રાજાએ નગરમાં આ ઘોષણા કરાવી-બધા પાણી ભરી રાખે. હવે પછીના વરસાદનું પાણી પીએ નહીં. જે પીશે એ પાગલ જેવો વ્યવહાર કરશે. લોકોએ શક્તિમુજબ પાણીનો સંગ્રહ કર્યો. મહીના પછી થયેલા જોરદાર વરસાદથી કુવા-તળાવ ભરાયા. ધીરે ધીરે લોકો પાસેનો જથ્થો ખલાસ થતો ગયો. તરસ તો અટકતી નથી. છેવટે એક-એક કરી બધા પેલું પાણી પીતા ગયા ને ગ્રહગ્રસ્ત થતા ગયા.

સ્થિતિ એવી આવી કે માત્ર રાજા-મંત્રી જ સ્વસ્થ રહ્યા. પણ પાગલોની સખત બહુમતીમાં એમના વ્યવહારથી જુદા પડતા રાજા-મંત્રી પાગલ તરરીકે લાગવા માંડ્યા. તેથી લોકોમાં રાજા-મંત્રી પ્રત્યે વિરોધ વધતો ગયો.

ત્યારે મંત્રીએ રાજાને સલાહ આપી-જાહેરમાં આપણે પણ આમના જેવો વ્યવહાર કરીશું તો જ આમની વર્ચ્યે ટકીશું. એકાંતમાં ડાખાનો વ્યવહાર કરીશું. બંને તેથી જાહેરમાં પાગલ જેવા વ્યવહાર કરવા માંડ્યા. તેથી બધાને સંતોષ થયો. પછી સારો વરસાદ પડ્યા બાદ બધા ડાખા થયા.

પ્રભુએ આ પ્રમાણે આઈ સપનાનું સ્વરૂપ બતાવ્યું. પુરુષપાળ રાજાએ ત્યારે %

પ્રભુ વીર પાસે દીક્ષા લીધી અને મોક્ષ ગયા. (જે કે અન્યત્ર એવી વાત આવે છે કે પ્રભુ વીર પાસે દીક્ષા લેનારા અંતિમ રાજી હતા-સિંહસોવીરના ઉદાયન. એમણે ઘણા વખત પહેલા જ દીક્ષા લઈ લીધી હતી.)

અહીં પૂજ્ય આ. શ્રી. મહાબોધિ સૂરિ મહારાજ રચિત-સોળ પ્રહૃત દીયે દેશનામાં એવો ખુલાસો છે કે, આ પુરુષપાળ રાજા ચેડા રાજાના સામંત રાજા-ઠાકોર જેવા હતાં. સ્વતંત્ર રાજા ન હોતા. તેથી એમની દીક્ષા થઈ શકે.

ઇન્દ્રભૂતિ ગૌતમે આ અવસરે પ્રભુ વીરને પૂછ્યું-ત્રીજા આરાના અંતિમ કાળથી આજ સુધીમાં શ્રી ઋષભદેવથી માંડી આપ સુધી ચોવીસ તીર્થકર થયા. હવે પાંચમાં આરામાં કઈ કઈ વિશિષ્ટ વાતો થશે એ પ્રભુ વીર ! અમને બતાવો.

આ. શ્રી જિનસુંદરસૂરિ કૃત દિપાવલી પર્વ મુજબ બતાવેલી કેટલીક બાબતો :

ત્યારે પ્રભુ વીર બતાવે છે-મારા નિર્વાણ પછી ત વરસ, આઠ મહીના, પંદર દિવસે પાંચમો આરો શરૂ થશે. મારા નિર્વાણથી બાર વરસ પછી હે ગૌતમ ! તમે મોક્ષ જશો ! મારા નિર્વાણથી વીસ વરસે સુધર્મા સ્વામી મોક્ષ જશો. મારા નિર્વાણથી ચોંસઠમે વરસે જંબૂ સ્વામી મોક્ષ જશો, ત્યારથી કેવળજ્ઞાન સૂર્ય અસ્ત પામશે. મોક્ષગતિ બંધ થશે.

એ સાથે (૧) મનઃપર્યવજ્ઞાન (૨) પરમાવધિજ્ઞાન (૩) ક્ષપકશ્રેણિ (૪) ઉપશમ શ્રેણિ (૫-૬-૭) પરિહાર વિશુદ્ધિ, સૂક્ષ્મ સંપરાય, યથાભ્યાત-આ ત્રણ ચારિત્ર (૮) જિનકલ્પ (૯) પુલાગ લભિ (૧૦) આહારક શરીર ઈત્યાદિ વિચ્છેદ પામશે. શ્રી જંબૂસ્વામી પછી પ્રભવ સ્વામી થશે.

શ્રી પ્રભવસ્વામીના શિષ્ય શાચ્યંભવ સૂરિ દસવૈકાલિક સૂત્ર રચશે. શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામી પછી છેલ્લા ચાર પૂર્વ અર્થથી વિચ્છેદ પામશે. મારા નિર્વાણથી ૧૭૦ વર્ષે શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામી સ્વર્ગ જશે. મારા નિર્વાણથી ૨૧૫ વર્ષે શ્રી સ્થૂલભદ્ર સ્વામી સ્વર્ગ જશે. એ સાથે પ્રથમ સંઘયાણ, પ્રથમ સંસ્થાન, અંતિમ ચાર પૂર્વ અને મહાપ્રાણ ધ્યાનનો વિચ્છેદ થશે.

મારા નિર્વાણથી ૩૦૦ વર્ષે ઉજજેણીમાં સંપ્રતિ રાજા થશે. શ્રી આર્ય

સુહૃસ્તી સૂરિના ઉપદેશથી અને જાતિસ્મરણ જ્ઞાનથી એ જૈન શાસનના શ્રેષ્ઠ
પ્રભાવક રાજા થશે.

(અન્યત્ર એવી રીતે જ રજુઆત છે કે, લોકોને દિપાવલી પર્વ ઉજવતા જોઈએ
સંપ્રતિ રાજાએ આર્ય સુહૃસ્તી સૂરિને દિપાવલી પર્વ કેવી રીતે પ્રગટ થયું એ પૂજયું
ત્યારે આર્ય સુહૃસ્તી સૂરિએ સંપ્રતિ રાજા આગળ વિસ્તારથી દિપાવલી પર્વનો મહિમા
સમજાવ્યો. જેમાં પ્રભુ વીરની અંતિમ દેશના વર્ગે બધી વાતો સાંકળી લેવામાં
આવી.)

મારા નિર્વાણથી ૪૭૦ વર્ષે વિકમાદિત્ય રાજા થશે. તે શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર
સૂરિના ઉપદેશથી પ્રભાવિત થઈ જૈનશાસન પ્રત્યે ભક્તિવાળો થશે. બધા મનુષ્યોને
ઋણ મુક્ત કરી પોતાના નામનો સંવત્સર પ્રવર્તાવશે.

એના પછી ૧૩૫ વર્ષે શક સંવત્સર પ્રવર્તાન પામશે. મારા નિર્વાણથી ૫૮૪
વર્ષે વજ્રસ્વામી સ્વર્ગિયામી થશે. એ અંતિમ દશ પૂર્વધર થશે. ૬૧૬ વર્ષે પુષ્યમિત્ર
આચાર્યના કાળધર્મની સાથે સાડા નવ પૂર્વ પણ નહીં રહે.

મારા મોક્ષથી ૬૨૦ વર્ષે સાધુઓનો ગામમાં નિવાસ શરૂ થશે. મારા
નિર્વાણથી ૬૦૮ વર્ષે દિગંબર મત શરૂ થશે. ૮૮૭ વર્ષે શ્રી કાલિક સૂરિથી ચોથની
સંવત્સરી થશે. વિકમ સંવત ૫૮૫ વર્ષે શ્રી હરિભક્ત સૂરિ મહારાજ થશે. તેઓ
૧૪૪૪ ગ્રંથ રચશે. વીર સંવત ૧૨૭૦ વર્ષે બાપ્પભક્ત સૂરિ થશે. એમના ભક્ત
આમ રાજા ગોપ પર્વત પર મારી સુવાર્ણમય પ્રતિમા ભરાવશે.

વીર સંવત ૧૬૬૮ શ્રી હેમચંદ્ર સૂરિજી તથા કુમારપાળ રાજા થશે. આ રાજી
પરમાઈત થશે. દેવ-ગુરુ પૂજન-વંદન વિના પાણી નહીં પીએ. આ રાજા પોતાના
રાજ્યોમાં જબરદસ્ત અમારિ પ્રવર્તાન કરાવશે. (જિનસુંદર સૂરિ મ.સા.ના ગ્રંથમાં
આ સિવાય પણ બીજા નિર્દેશ છે. ત્રિષણિશાલાકા પુરુષમાં ઉપરોક્ત વાતો જોવા
મળતી નથી. ત્યાં પાંચમો આરો ક્યારે શરૂ થશે એ બતાવી તરત પાંચમા આરામાં
થનારા કલ્કીનો જ વિસ્તારથી નિર્દેશ છે.)

X પાટલીપુત્રમાં એ કલ્કી રાજા થશે. આ કલ્કી મ્લેચ્છ કુલમાં ઉત્પન્ન થશે.
ચૈત્રી આઠમના જનમ લેશે. વિષ્ણીકરણમાં જનમશે. એના રૂપ અને ચતુર્મુખ એમ
બીજા બે નામ હશે.

તે કાળે (કલ્કીના જન્મ દિવસે જ?) મથુરામાં અચાનક રામ-કૃષ્ણનું મંદિર (એક મંદિરમાં બંનેની સ્થાપના હશે !) પવનથી જાર્ણ વૃક્ષ પેડે એમ પડી જશે. (જે મોટા અપશુક્નનું સૂચક હશે.) આ કલ્કી કોધાદિ ચારે કખાયની ઉત્કટતા માટે દાંત બનશે. એના આશાયમાં સ્વાર્થ અને તેથી કુરતા ઝલકતી હશે. એ વખતે (૧) ચોરો વધશે. (૨) રાજ વિરોધ (૩) રાજા તરફથી ભય (૪) કુલ-કળ વગેરેમાં ગંધ-રસની હાનિ (૫) દુર્ભિક્ષા (૬) ઈતિ-સૂક્ષ્મ જીવોના ઉપદ્રવ (૭) અવૃદ્ધિ-વરસાદ પેનહીં ઈત્યાદિ ઉપદ્રવો સહજ થશે.

અઢાર વર્ષની ઉંમર સુધી કુમાર અવસ્થામાં વિવિધ ઉપદ્રવો કરશે. પછી રાજા થશે. એકવાર નગરભ્રમણ કરતાં પાંચ સ્તૂપ જોશે. સમીપવર્ત્તી માણસોને એ સ્તૂપોનું રહુસ્ય પૂછશે.

તેઓ બતાવશે-ભૂતકાળમાં નંદ રાજા થયેલા. જે ખૂબ ધનથી કુબેર જેવા હતા. તે નંદ રાજાએ આ સ્તૂપોમાં ભરપુર સુવાર્ણ છુપાવ્યું છે. પણ આજ સુધી કોઈ લઈ શક્યું નથી.

સ્વભાવથી જ લોભી કલ્કી આ સાંભળી તે સ્તૂપો ખોદાવી બધું સુવાર્ણ આત્મસાત કરશે. લાભથી લોભ ક્યારે શાંત થયો છે? ઈધાણથી અગ્નિ ક્યારે બુગાયો છે? કલ્કીનો ધન લોભ વધવાથી એ નગરમાં જ્યાં જ્યાં ધનની સંભાવના લાગશે, ત્યાં ત્યાં ખોદાવશે. બીજા રાજાઓને તાગખલા સમ સમજતા એ રાજા જ્યાં ત્યાં ખોદાવતા રહેવાથી એકવાર ભૂમિમાંથી ‘લવણાદેવી’ નામથી પ્રસિદ્ધ શિલાથી નિર્મિત ગાય પ્રગટ થશે.

ચાર રસ્તા મળતા હોય ત્યાં એની સ્થાપના થશે. આ ગાયનું સાંનિધ્ય કરતાં દેવો ગોચરી માટે ફરતા સાધુઓને શિંગડાના અગ્રભાગથી પીડા આપશે. સંઘર્ષો કરશે.

આ જોઈ સ્થવિર મુનિઓ કહેશે-આ શહેરમાં પાણીનો ઉપદ્રવ થવાનો છે. તેથી બધા સાધુઓ અન્યત્ર વિહાર કરી જાય. આ સાંભળી કેટલાક વિવેકી મુનિવરો વિહાર કરશે. પણ ભક્ત (અથવા ભોજન) - વખતમાં લુબ્ધ થયેલા બીજા મુનિઓ આમ બોલશે કે-કાળના પ્રભાવે ને કર્મની કરામતથી જે શુભ કે અશુભ થવાનું છે, તેને અટકાવવાની તાકાત ઈશ્વરની પણ નથી, તો આપણે કોણ માત્ર?

એ વખતે કલ્કી જેટલા પાણ તાપસ-સંન્યાસી વગેરે પાખંડી હશે, એમની પાસેથી પાણ કર માંગશે. બીજા આરંભ-પરિગ્રહવાળા પાખંડીઓ કર ભરશે. ત્યારે કલ્કી સાધુઓને કહેશે-બધા સાધુ-સંન્યાસી કર આપે છે. તમે કેમ નથી આપતા?

સાધુઓ કહેશે-હુ રાજન્ ! અમે અંકિચન છીએ. ભિક્ષામાત્ર જીવી છીએ, ધર્મલાભ આપી શકીએ. બીજું શું આપી શકીએ ? રાજન્ ! પુરાણોમાં પાણ કહું છે- બ્રહ્મનિષ-તપોધન મુનિઓની રક્ષા કરતો રાજા એમના પુણ્યનો છહ્નો ભાગ પામે છે. આ જ તો કર છે. તેથી હુ પૃથ્વીપતિ ! તમે આવા ખોટા આગ્રહને છોડો. આવો પ્રયત્ન નગર-દેશ માટે અશુભ સિદ્ધ થશે.

ત્યારે કલ્કી આ સાંભળી સુધરવાને બદલે ઉશ્કેરાશે. ત્યારે નગર દેવતા ધમકાવશે - કેમ ? મરવાનો થયો છે ? મનુષ્યાધમ ! તને મુનિઓ પાસે કર માંગતા શરમ નથી આવતી ? દેવતાની વાત સાંભળી ડરેલો કલ્કી સાધુઓને નમી ક્ષમા માંગશે.

પછી નગરક્ષય સૂચક ભયંકર ઉત્પાતો થશે. એ પછી સતત દિવસ અખંડ ધારાએ વરસાદ પડશે. ગંગા નદીના પૂર આખા નગર પર ફરી વળશે. ત્યારે ત્યાં રહેલા આચાર્ય, સંઘ, કેટલાક નગરજનો અને કલ્કી રાજા ઊંચાઈવાળા સ્થાનનો આશ્રમ લેશે. ગંગાપૂરમાં ઘણા નગરજનો મોતને ભેટશે.

આ ઉપસર્ગ શાંત થયે નંદના મળેલા ધનથી કલ્કી ત્યાં જ નવું નગર વસાવશે. ધરો-ઉપાશ્રયો-દેરાસરો થશે. ભરપુર વરસાદ પડશે ને ભરપુર ધન-ધાન્ય પાકશે. ધાન્ય એટલું સર્તું થશે, કે એક દ્રમ્મથી પાણ ઘડા જેટલું ધાન્ય મળતું હોવા છતાં ખરીદનાર નહીં હોય. આમ પચાસ વરસ સુભિક્ષ રહેશે. જ્યારે મૃત્યુ સમીપમાં આવશે, ત્યારે કલ્કીની મતિ ફરી બદલાશે. બધા પાખંડીઓના વખ્ખાદિ લિંગ છોડાવી દેશે. ને ભારે ઉપદ્રવ કરશે.

સંઘ સહિત સાધુઓને ગાયના એક વાડામાં સ્થાપી ભિક્ષાનો છહ્નો ભાગ માંગશે. સંઘ શક્કને યાદ કરી કાઉસરગ કરશે. શાસન દેવી પાણ કલ્કીને ચેતવશે. શક્ક બ્રાહ્મણના વેષે આવી કલ્કીને સમજાવવા જશે. કલ્કી ગુસ્સે થઈ પોતાના સૈનિકોને આદેશ કરશે-આ બ્રાહ્મણને પકડી કા�ી મૂકો. ત્યારે શક્ક એને એક જ થપ્પડ મારી મરાણ શરાણ કરશે.

એનું ભાઈરવા સુદું આઈમે રવિવારે જ્યેષ્ઠા નક્ષત્રમાં શકના પ્રહારથી મોત થશે.

એનો પુત્ર હત્તા રાજા થશે. શક એને ધર્મવિવેક આપશે. એ ધાર્મિક થશે. ભરમરાશિ ગ્રહની અસર જશે ને જેનશાસનની જાહોજલાલી શરુ થશે. અખંડધારાએ જેન શાસન ચાલશે.

શાસનમાં કુલ ૨૦૦૪ યુગપ્રધાન આચાર્યો થશે કે જેમનો પ્રભાવ વિસ્તાર અઢી યોજન જેટલો હશે.

આ ભરત ક્ષેત્ર તીર્થકર કાળે (ચોથા આરામાં) ગામ, નગરોથી સુશોભિત સ્વર્ગસમું હતું. ભરપુર ધન-ધાન્ય હતા. ગામો શહેર જેવા ને શહેરો અમરાપુરી જેવા હતા. મોટા ગૃહસ્થો રાજા જેવા હતા ને રાજા કુબેર જેવા. આચાર્યો ચંદ્રસમા સૌભ્ય હતા ને માતા-પિતા દેવતા સમાન હતા. સાસુ-સસરા પણ માતા-પિતા તુલ્ય હતા.

લોકો સત્ય, પવિત્રતા, ધર્મધર્મજ્ઞતા, વિનયપ્રિયતા, ગુરુ-દેવ પૂજા, સ્વસ્થીસંતોષ જેવા ગુણોથી ભરેલા હતા. વિજ્ઞાન, વિદ્યા, શીલ ને કુલ પૂજાતા હતા. બીજા રાજાઓના આક્રમણ, મારિ-મરકી, ચોર કે નવ-નવા કરોનાં ભય હતા નહીં. રાજાઓ અરિહંત ભક્ત હતા અને કુતીર્થિકોની ઉપેક્ષા કરતા હતા. જોકે દસ અચ્છેરા થયા. ભારે ઉપસગ્નો થયા. તેથી સૂચિત થાય છે, પાંચમો આરો ભારે આવશે.

(પાંચમાં આરામાં લોકો કખાયગ્રસ્ત થશે ને ધર્મભ્રષ્ટ બુદ્ધિમાં ગૌરવ સમજશે. મર્યાદાભંગ કાંતિ ગાળાશે.) જેમ જેમ સમય જશે, તેમ તેમ લોકો ખોટા હિંસક ધર્મો તરફ આકર્ષાત્મક જશે. અહિંસા વગેરેથી દૂર થતા જશે. ગામડા ભાંગશે ને સ્મરાન જેવા થશે. નગરો પણ તૂટશે ને ભૂતિયા નગર થશે. ગૃહસ્થો સાંકડા થશે ને રાજા પમના પ્રતિનિધિ થશે. રાજા નોકરો પાસેથી અને નોકરો લોકો પાસેથી ધન ઉઘરાવશે. આમ મત્ત્ય - ગલાગલ ન્યાય પ્રવાર્તશે.

જે અંત્યજ ગાળાતા, તે મધ્ય સ્થાને આવશે ને જે મધ્ય સ્થાને હતા, તે અંત્યજના સ્થાને જશે (દેશો સ્થિર નહીં રહે. ચોરો ચોરીથી ને રાજાઓ વિવિધ કરથી પીડા આપશે) રાજાધિકારીઓ ભરપુર લાંચ-રિશવત લેશો. સ્વજનોમાં પરસ્પર દેખ વધશે. બધા સ્વાર્થમાત્રમાં જ રત રહેશે. પરાર્થ કરનારા વિરલા થશે.

સત્ય-લજણ અને દાક્ષિણ્ય માત્ર શબ્દકોશમાં રહેશે. શિષ્યો ગુરુને વિનયથી

પ્રસાન્ન કરવા મહેનત નહીં કરે ને ગુરુ પણ તેઓને ભાણાવવામાં અખાડા કરશે,
ગુરુકુલવાસ ભાંગી પડશે.

મતિ મંદ થતી જશે. પૃથ્વી ધારણા જીવોથી ઉભરાશે. દેવો સાક્ષાત નહીં થાય,
પુત્રો પિતાના વિરોધી થશે. વહુ સાપણા થશે ને સાસુઓ કાલરાત્રી જેવી થશે. કુલીન
સ્ત્રીઓ આંખના વિકાર, સ્મિત, શબ્દો, વિલાસ વગેરેથી વેશયાને અનુસરશે ને
મર્યાદામાં માનશે નહીં. શ્રાવક-શ્રાવિકાઓની સંખ્યા ઘટશે. દાનાદિ ધર્મ ઘટશે. પર્વ
જેવા મોટા દિવસોએ પણ સાધુ-સાધ્વી વર્ગને ગોચરી વગેરે માટે વિનંતી નહીં કરે.

ખોટા માપ-તોલ, ધર્મમાં પણ ઠગાઈ વગેરે થશે. સજજનોને જીવવું મુશ્કેલ
થશે ને દુર્જનોને લીલા લહેર દેખાશે. મણિ-મંત્ર-ઔષધી-તંત્ર-વિજ્ઞાન-ધન-
આયુષ્ય-ફલ-કુલના રસ, રૂપ, શરીરની ઊંચાઈ, ધર્મો, શુભ ભાવો વગેરેની
ઉત્તરોત્તર હાનિ થશે.

એકવીસ હજાર વરસ શાસન ચાલશે. ત્યારે અંતે બે હુથની કાચાવાળા
દુષ્પસાહુ સૂરિ થશે. એ દસવૈકાલિક આગમજ્ઞાતા થશે. બાર વર્ષે દીક્ષિત થઈ સોળ
વરસે આચાર્ય થશે. વીસ વરસની ઉંમરે કાળ ધર્મ પામી પ્રથમ દેવલોકમાં જશે. એ
વખતે ઉત્કૃષ્ટ તપ છઠુનો હશે.

એમના પછી એ જ દિવસે પૂર્વાંકે અંતિમ સાધ્વી ફલ્ગુશ્રી, અંતિમ શ્રાવક
નાગિલ અને અંતિમ શ્રાવિકા સત્યશ્રી કુમશા: કાળધર્મ પામશે. મધ્યાંકે સુમુખ મંત્રી
અને વિમલવાહુન રાજા અવસાન પામશે. એ સાંજે અગ્નિ બુઝાશે, કારણ કે
અતિસ્નિંધ-અતિરુક્ષ કાળમાં અગ્નિ પ્રગટે-ટકે નહીં. ને છઠો આરો શરૂ થશે.

આ છઠો આરો પણ એકવીસ હજાર વરસનો હશે. એકાંતે દુષ્મનકાળ હશે.
ધર્મતત્ત્વનો સર્વથા નાશ થવાથી, બધા નિયમોના બંધન તૂટી જવાથી માતા-પુત્ર
વચ્ચે પણ પશુ જેવા વ્યવહાર ચાલશે.

ધૂળથી ભરેલા આકરા પવનો વીંઝાશે. દિશાઓ ધૂમાડાથી ધુંધળી થશે. ચંદ
ભારે ઠંડી વરસાવશે. સૂર્ય ભયંકર ગરમી. દિવસે સખત ગરમી. રાતે એવી જ ઠંડી.
આમ રોજ બે ઋતુ. લોકો ભારે કલેશ પામશે.

વાદળો શુભ રસ વિનાના પાણીને વરસાવશે. ક્ષારમેઘ, અમ્લમેઘ, વિષ મેઘ,
અગ્નિ મેઘ અને અશાનિ (વીજળી) મેઘ નામ પ્રમાણે વરસશે. પ્રથમ ત્રણ મેઘથી

વરસેલા પાણી ખારા, ખાટા અને ઝેર સમા કમશઃ હશે. અગ્રિ મેઘનું પાણી બાળનારું હશે. વીજળી પાત સાથે એવું પાણી વરસશે કે પર્વતને ભેદી નાખે.

તેથી લોકોને ખાંસી, દમ, શૂળ, જલોદર, તાવ, માથાના દુઃખાવા વગેરે મહા રોગો થશે. જલચર-સ્થલચર-ખેચર પંચેન્દ્રિય તિર્યંચો ખૂબ ઓછા-માનો કે બીજ જેટલા રહેશે. ખેતરો, જંગલો, બગીચાઓ, વેલડીઓ, વૃક્ષો, ધાસ વગેરે તો જોવાય નહીં મળે.

વैતાઢ્ય પર્વત-ત્રણખૂટ, ગંગા-સિંધુ જેવા શાશ્વત પર્વતો-નદીઓને છોડી બધું જ સપાટ થઈ જશે. પર્વત પણ નહીં-ખીણ પણ નહીં. શ્રી શત્રુંજ્ય પર્વત કે જે પહેલા આરામાં અંશો યોજન હતો, તે છહા આરામાં સાત હાથ જેટલો રહેશે.

પૃથ્વી બળબળતા અંગાર જેવી, રાખ જેવી, ધૂળના ઢગલાવાળી અને કાદવ ક્રીયડવાળી થશે.

શરીર :- બે હાથથી શરૂ થયેલું શરીર ઘટતા ઘટતા એક હાથ જેટલું થઈ જશે. અંગો કઠોર-કર્કશ હશે. વાણી-દુષ્ટ અને નિષ્કુર હશે. રોગથી વ્યામ દેહ હશે. નાક ચ્યપટા હશે. કોધ ઉત્કટ-સતત હશે. લજજા અને વલ્લ બંનેનો અભાવ હશે. પુરુષ-સ્ત્રી બધા જ નગ્ર હશે. પુરુષનું સામાન્યથી ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય વીસ વરસ ને સ્વીનું ૧૬ વરસ હશે. સ્ત્રી છ વર્ષે ગર્ભવતી થશે. પ્રસવપીડા કાતિલ હશે. ધારા દીકરા-દીકરાઓ થશે.

રહેઠાણ :- વैતાઢ્ય પવર્તના કારણે ભરત ક્ષેત્રના ઉત્તર-દક્ષિણ એમ બે ભાગ થાય છે. એ પર્વતની સમીપથી ગંગા-સિંધુ વહે છે. બંને નદીના બે-બે કિનારા છે. દક્ષિણામાં એક-એક કિનારે નવ-નવ બિલ. એમ ઉદ્દ બિલ. એ જ રીતે ઉત્તરમાં પણ. આમ કુલ બોતેર બિલમાં મનુષ્યો રહેશે.

મનુષ્યો વગેરે બધા માંસાહારી હશે. નિર્દ્ય હશે. વિવેક વિનાના હશે.

ગંગા-સિંધુનો પ્રવાહ એક રથની પહોળાઈ જેટલો રહેશે. માછલા-કાચબા વગેરે ભરપુર હશે. મનુષ્યો રાતે માછલા વગેરેને પકડી ભૂમિ પર રાખશે. દિવસે સૂર્યની ગરમીથી પદ્મ થયેલા એ માછલા વગેરેને સાંજે ખાશે. આમ જ હંમેશા થશે, કારણ કે તે વખતે દહી-દૂધ-કુલ-ફળ-અન્ન વગેરે નહીં મળે. સૂવા શાચ્યા ને બેસવા આસન પણ નહીં હોય.

પાંચ ભરત + પાંચ ઐરાવતમાં એમ દસ ક્ષેત્રમાં એક સા�ે છઠો આરો બેસે છે. તેથી બધે આવી સ્થિતિ હશે. એ પછી ઉત્સર્પિણી કાળનો પ્રથમ એકવીસ દશર વરસનો આરો પાણ આવો દુષ્મા-દુષ્મા જ હશે. એના અંતે સાત-સાત દિવસ વરસનારા પાંચ મહા મેઘ પ્રગટશે.

પહેલા પુષ્કર મેઘની વર્ષાથી પૃથ્વી શાંત થશે. ગરમી ઓછી થશે. બીજા ક્ષીર મેઘની વર્ષાથી ધાન્ય વગેરે ઉત્પન્ન થશે. ત્રીજા ધૃતમેઘથી પૃથ્વી સ્નિગ્ધ થશે. ચોથા અમૃત મેઘથી વિવિધ ઔષધિ વગેરે ઉત્પન્ન થશે. પાંચમા રસ મેઘથી પૃથ્વી વગેરેમાં રસ-કસ ઉત્પન્ન થશે.

આમ પાંત્રીશ દિવસ વરસાદ થશે. પછી વૃક્ષ-ઔષધિ-વેલ-લતા-ધાસ વગેરે જોઈ બિલમાં રહેનારા માનવો આનંદ પ્રમોદ મનાવતા બહાર આવશે. કુલ-કળથી ભૂમિને છલકાતી જોઈ તેઓ નિર્ણય કરશે-માંસ અને માંસ ખાનારાનો ત્યાગ! જેમ જેમ સમય જશે, તેમ-તેમ રૂપ-સંઘયાગ-આયુષ્ય વગેરે વધતા જશે ને કોધ-કર્કશતા-નિર્ઝરતા વગેરે ઘટતા જશે. પવન પાણ સુખદ થશે. ઋતુઓ અને પાણી સૌષ્યકારી થશે. મનુષ્ય-તિર્યંચો રોગ મુક્ત થતા જશે. દુષ્મા નામનો આ પાંચમો આરો પૂરો થવાના અવસરે સાત કુલકરો થશે. (૧) વિમલવાહન (૨) સુદામા (૩) સંગમ (૪) સુપાર્વ (૫) દત્ત (૬) સુમુખ અને (૭) સંમુચિ.

દુષ્મા આરો પૂરો થતાં જ શતદ્વાર નામના મહાનગરમાં સંમુચિ (છેલ્લા કુલકર-રાજા)ની ભદ્રા નામની મહારાણી અષાઢ સુદ-છઠુની રાતે ચૌદ મહા સ્વર્ણ જોશે. શ્રેણિકનો જીવ પ્રથમ તીર્થકર તરીકે એમની કુક્ષિમાં આવશે ને ચૈત્ર સુદ તેરસના જન્મ લેશે. આ પદ્મનાભ તીર્થકર કહેવાશે. જન્મ-ઉંચાઈ વગેરેથી મારી સાથે સમાનતા રાખશે.

હવે પછી અવસર્પિણીના ઉલટા ક્રમે ઉત્સર્પિણીમાં ૨૪ તીર્થકરો થશે.

પ્રથમ તીર્થકર મારી સમાન.

બીજા તીર્થકર પ્રભુ શ્રી પાર્વતાથ સમાન... એમ આગળ-આગળ સમજવું.

જીવ

તીર્થકર

(૧) શ્રેણિક

પદ્મનાભ

(૨) સુપાર્વ (પ્રભુના કાકા)

શૂરદેવ

(૩)	પોહિલ	સુપાર્શ
(૪)	દૃઢાયુષ	સ્વયંપ્રભ
(૫)	કાર્તિક	સર્વાનુભૂતિ
(૬)	શંખ	દેવશ્રુત
(૭)	નંદ	ઉદ્દ્ય
(૮)	સુનંદ	પેઢાલ
(૯)	કેકસી	પોહિલ
(૧૦)	રેયલિ	શતકીતિ
(૧૧)	સત્યકી (સુજ્યેષાનો પુત્ર)	સુવ્રત
(૧૨)	કૃષ્ણ વાસુદેવ	અમમ
(૧૩)	બળદેવ	નિષ્કષાય
(૧૪)	રોહિણી	નિષ્પુલાક
(૧૫)	સુલસા	નિર્મમ
(૧૬)	રેવતી	ચિત્રગુમ
(૧૭)	ગવાલિ	સમાધિ
(૧૮)	ગાર્ગલિ	સંવર
(૧૯)	દૈપાયન	યશોધર
(૨૦)	કર્ણ	વિજય
(૨૧)	નારદ	મહ્લ
(૨૨)	અંબડ	દેવ
(૨૩)	દ્વારમદ	અનંતવીર્ય
(૨૪)	સ્વાતિ	ભર્દૃત

(ત્રિષણિ શલાકા પુરુષ ગ્રંથના મતે આ નિર્દેશ છે.)

આ ચોવીસીના નામ કમ અને જીવોમાં ઘણા મતાંતરો પણ જોવા મળે છે.

થનારા બાર ચક્કવર્તી :- દીર્ઘદંત, ગૂઢદંત, શુદ્ધદંત, શ્રીચંદ, શ્રીભૂતિ,
શ્રીસોમ, પદ્મ, મહાપદ્મ, દશમ, વિમલ, વિમલવાહન, અરિષ.

થનારા નવ વાસુદેવો :- નંદિ, નંદિમિત્ર, સુંદરબાહુક, મહાબાહુ, અતિબળ,

મહાબળ, બળ, દ્વિપૃષ્ઠ, ત્રિપૃષ્ઠ.

બળદેવો :- જ્યંત, અજિત, ધર્મ, સુગ્રભ, સુદર્શન, આનંદ, નંદન, પદ,
સંકર્ણ.

પ્રતિવાસુદેવો :- તિલક, લોહજંઘક, વજ્રજંઘ, કેસરી, બલિ, પ્રલાદ,
અપરાજિત, ભીમ, સુગ્રીવ.

ત્રિષણિશલાકા મતે ભગવાનને ત્યારે શ્રી સુધર્માસ્વામી પૂછે છે.
કેવળજ્ઞાનરૂપી સૂર્યનો અસ્ત ક્યારે થશે ? ત્યારે ભગવાને કહ્યું-જંબૂસ્વામી છેલ્લા
કેવળજ્ઞાની થશે. પછી કેવળજ્ઞાન નહીં રહે. ત્યારે જંબૂ પછી થનારા દસ ઉચ્છેદ પણ
બતાવે છે. (પૂર્વે બતાવ્યું છે.)

ચૌદ પૂર્વધરો :- શ્રી પ્રભવ સ્વામી, શ્રી શાયંભવ સૂરિ (દસ વૈકાલિક ગ્રંથ
રચયિતા), યશોભદ સૂરિ, એમની પાટે બે યુગપ્રધાન આચાર્ય-આર્થ સંભૂત અને
આર્થ ભદ્રબાહુ સ્વામી. એ પછી આર્થ સંભૂતના શિષ્ય આર્થ સ્થૂલિભદજી અંતિમ
ચૌદ પૂર્વધર થશે. પછી છેલ્લા ચાર પૂર્વોનો વિરચ્છેદ થશે.

પરમાત્મા મહાવીર સ્વામીની સોળ પ્રહુર દેશના અહીં સમામ થઈ.
દિવાળીની રાતના બે પ્રહુર ત્યારે વીત્યા. એ મધ્યરાતે પ્રભુ પાછા હસ્તિપાળ રાજની
જુની શુદ્ધકશાળા (કચેરી)માં પદ્ધાર્ય.

ઈતિ શાખ !

પ્રભુ વીરે અંતિમ દેશના વખતે કરેલી વાતોમાંથી અહીં આપણે કેટલીક જોઈ.
એમાં જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ લખાયું હોય, તો મિચછા મિદુક્કડં.

અંતિમ હિતશિક્ષા

શ્રીમતે વીરનાથાય, સનાથાયાડદ્ભુતશ્રિયા; મહાનન્દસરોરાજ-મરાલાયાડહૃતે નમઃ ॥
(સકલાઈટ - ૨૬મી ગાયા...)

નમસ્કાર મહામંત્રનો પ્રભાવ સૂચવતી એક કથા છે. એક પૃથ્વીભૂખણા નગરમાં એક અત્યંત ધનાઢ્ય શોઠ હતા. જૈનધર્મના સંસ્કારોથી ભાવિત આ શોઠને શોઠ કરતાં શ્રાવક ગાણવા વધુ યોગ્ય ગાણાય.

ઉભય ટંક પ્રતિક્માણાદિ છ આવશ્યક એમનું નિત્ય કર્તવ્ય હતું. (૧) પ્રભુ પૂજા (૨) ગુરુ ઉપાસના (૩) સુપાત્રદાન (૪) જીવદ્યા-અનુકૂળ દ્વારા જીવમૈત્રી (૫) નિત્ય જિનવચન શ્રવણ અને (૬) ગુણાનુરાગ-હંમેશા શુભમાં લાગેલા મહાનુભાવોની પ્રશંસા-આ એમના દૈનિક કાર્યો હતા.

ધર્મ હતો. ધન હતું. સમાજમાં માન હતું. પણ શેર માટીની ખોટ ! એક પણ પુત્ર નહીં. ઘણી માનતા-બાધા વગેરે કર્યા. પણ એમના પવિત્ર-ઉત્તમ કુળમાં જન્મ લેવા જોગું પુણ્ય-એવી પાત્રતા જેનામાં હોય, એવા જીવોનો માનો કે દુકાળ હતો. અલ્પધની-ઓછા પુણ્યવાળા અને અધર્મપ્રિય ધરોમાં સંતાનોની લંગાર હતી.

છેવટે આરાધેલો જૈન ધર્મ મનવાંછિત દેનારો બન્યો. અથવા ભાગ્યદેવી અનુકૂળ થઈ. એક પુત્રનો જન્મ થયો.

બાળક રૂપથી, લાવણ્યથી પ્રિયદર્શન હતો. નામ રાખ્યું શિવકુમાર. ઘણા વર્ષો પછી, ઘણી માનતા પછી કુળદિપકનો જન્મ થયેલો ને ઘરમાં ધન-ધાન્ય બેસુમાર હતા. માતાના હદ્યનો એટુકડો પિતાની આંખનો તારો હતો.

માતા-પિતાએ ભરપુર લાડ લડાવ્યા. એની બધી દુચ્છાઓ પૂરી કરવાની. કોઈ વાતે રોક-ટોક નહીં. શિવકુમારનું પૂર્વનું એવું કશુંક પુણ્ય હતું. તેથી બધાનો લાડકો હતો, નિરોગી સુંદર કાયા હતી. પૂર્વમાં શાન-શાનીની ઉપાસના કરી હશે. તેથી તે વખતની વેપારીને યોગ્ય બધી કળાઓ શીંગ શીંગી લીધી. એ વિનીત પણ હતો. જૈન ધર્મ પ્રત્યે રૂચિવાળો હતો. દેવ-ગુરુ ધર્મનો ઉપાસક હતો. પણ મોજ

મજાનો રસિયો હતો. જવાન વયની અસર લાગતા એ આત્મા પ્રત્યે, વેપાર ધંધા માટે લાપરવાહ થતો ગયો.

વધુ પડતું પાણી છોડમાં સડો પેદા કરે છે. માતા-પિતાનો પ્રેમ-લાડ અને બેફિકર અને બગાડ તરફ ધકેલી રહ્યો હતો. એમને ખ્યાલ રહ્યો નહીં, અમે સોનાના કટોરામાં જેર રેડી રહ્યા છીએ !

નગરના ઉતાર જેવા યુવાનોની ટોળકીની નજરે આ શિવકુમાર ચન્દ્યો. એમને નિર્ણય કર્યો. ગમે તેમ કરીને આ શિવકુમારને આપણા શીશામાં ઉતારીએ. કુદેઝ જેટલા ધનવાળાનો એકનો એક દીકરો છે. જો જાળમાં ફસાયો, તો આપણે એની પાસેથી ભરપુર ધન મેળવી શકીશું. આપણા બધા ભોગ-મજા પૂરા થશે.

ધીરે ધીરે તેઓ શિવકુમાર સાથે મૈત્રી વધારતા ગયા. શિવકુમારના એક યોગ્ય ધાર્મિક, સંસ્કારી, સુશીલ કન્યા સાથે લગ્ન થયા હતા. માતા-પિતાએ વિચાર્ય-છોકરો સંસાર સુખ ભોગવવા યોગ્ય તાલીમ આ યુવકો પાસેથી ભલે પામે !

અરર ! શ્રાવક મા-બાપ પણ પુત્રમોહમાં ભૂલા પડ્યા. અનંતકાળના સંસ્કાર સંસારતરફી જ છે. જૈનધર્મ યુક્ત માનવભવમાં જ એ સંસ્કાર તોડી ધર્મના સંસ્કાર ઊભા કરી શકાય. એ જ ભવમાં ખોટા સંસ્કારો દઢ થાય એવો સંગ ! આગ બુઝાતી હતી, એમાં ધી હોમાયું !

માતા-પિતાએ આવા કુસંગથી રોક્યો નહીં ને શિવકુમાર એ કુસંગમાં ધીરે ધીરે પૂરો લપટાવા માંડ્યો. સંગના રંગથી બધા દૂષણો પ્રવેશવા માંડ્યા. સજજનો બોલાવ્યા વિના આવતા નથી ને ચોર-મવાલી વગર રજાએ ધુસી જાય છે. એમ સારા ગુણ-સંસ્કાર-આદતો સખત પ્રયત્ન વિના આવતા નથી ને ખોટા ગુણ-સંસ્કાર-આદતો તો પૂછ્યા વિના જ કેવી રીતે પ્રવેશી જાય છે, ખબરે પડતી નથી.

શિવકુમારમાં પ્રવેશોલો ખાસ દોષ હતો જુગાર. જો કે દોષોમાં સંપ સારો છે, એક આવે એટલે પૂરી ગેંગ આવી જ સમજો.

જેમ-જેમ એ એમાં ઉંડો ખૂપતો ગયો, એમ-એમ માતા-પિતાની આંખ ઉઘડવા માંડી. રોજના જુગારમાં શિવકુમાર ૫૦૦-૧૦૦૦ સોના મહોર ગુમાવે. પુત્રપ્રેમના કારણે પિતા આપે. પણ સાથે ટકોર કરે. આ જુગાર સારો નથી. તું છોડી દે. પુત્રપ્રેમ એટલો છે કે કદક શબ્દો પણ નીકળતા નથી ને શિવકુમાર એવા મિત્રોના

સંગથી ઉદ્દલંઠ એવો થઈ ગયો છે કે, પ્રેમથી અપાતી સલાહ કાનમાં ય જતી નથી. એ માણસ રહ્યો, એની માણસાઈ વહી ગઈ.

શ્રાવક પિતા બિચારા એ વાતે હુઃખી થયા કે પ્રામાણિક વ્યાપારથી આવેલી રકમ સાત વ્યસનોમાં જવા માંડી. જુગારમાં ઉડવા માંડી. બની બેઠેલા મિત્રો શિવકુમારને જળોની જેમ ચોંટ્યા છે. એને પૂરો નીચોવવા માંગે છે. રોજ એના તરફથી મળતી ભરપુર રકમ એમના બધા ખોટા શોખને સંતોષે છે. તેઓને આવી કમાણી દાંતે વળગી છે. શું કામ તેઓ પકડ ઢીલી કરે ?

શ્રાવકના એ કુળમાં અત્યાર સુધીની પરંપરામાં કોઈ જુગાર વગેરે વ્યસનમાં ફસાયું ન હોતું. શિવકુમાર એ રીતે દીપકના બદલે અંગાર પાક્યો. દીપક અજવાણું પાથરે ને અંગાર બધું બાળવા માડો ! શ્રાવક એટલે કેટકેટલા ગુણોનો ભંડાર હોય ! તત્ત્વા-તત્ત્વનો જાણકાર હોય ! સજજનતાની ધજા સમાન હોય ! એ ધરે માર્ગાનુસારીને પણ ન શોભે એવા મહા વ્યસનમાં ફસાયેલો દીકરો !

શેઠ અકળાતા જતાં હતા ને દીકરાને તો ધરે ધરવાળીને મળવાની પણ કુરસં નથી. વ્યસનગ્રસ્તને વ્યસન સિવાય કોના પર પ્રેમ હોય ? વ્યસની કેવો શૂરવીર ! મહાન ! કે શરાણે આવેલા વ્યસનને જાળવી લેવા ધનપ્રેમ, સ્વજનપ્રેમ, શરીરપ્રેમ બધું જ જતું કરે છે ! મહાન ત્યાગી ! અવસરે એ તો વ્યસન ખાતર જાન પણ આપી દે છે !

જગત નિષ્કુર છે, કે આવા વ્યસનીઓને સન્માનવાને બદલે ઘિક્કારે છે ! કવિઓ વખાણવાના બદલે વખોડે છે. સ્વજનો વળગાડવાને બદલે અળગો કરે છે. સાધુઓ ગુણાનુવાદ કરવા ને બદલે શોક પ્રદર્શિત કરે છે.

શેઠ શિવના આ વ્યસનથી એવા વ્યથિત થયા કે આધાતમાં જ મરણાંત બિમારીમાં પડ્યા. છેવટની ક્ષાળ આવી. જો કે શિવ તો પોતાના મિત્રો સાથે જુગારના અદુષુ જુગારમાં મસ્ત હતો.

કોઈ સ્વજન સખત આગ્રહ કરી શિવને મરણબિધિને પેલા શેઠ પાસે લાવ્યા. શેઠે મરતી ક્ષાળે પુત્રને હિતશિક્ષા આપી... બેટા ! તને વધુ શું કહેવું ? તું કાંઈ મારું સાંભળીને જુગાર છોડે એમ નથી. છતાં મને વચન આપ-જ્યારે મરણાંત કષ-આપત્તિ આવે, ત્યારે તું અવશ્ય નમસ્કાર મહામંત્રના શરાણે જઈશ.

શિવને જુગારના અહે પહોંચવાની ઉતાવળ હતી. પિતા કંઈ જુગારથી રોકતા નથી. એવી ભારે આપત્તિ આવે એવા અત્યારે તો કોઈ અંધારા નથી. તો ભલે મરતા પિતા રાજુ થતા. શિવકુમારે વચ્ચન આપ્યું. પિતા પરલોકવાસી થયા. માતા પણ જાપ્યું જીવ્યા નહીં. ને જે માણસ મા-બાપને પણ ગાંગાકારે નહીં, એ ઘરવાળીને કદ્દ વાડીનું મૂળી ગણે ?

શિવકુમાર હવે માથા પર ભાર વિનાનો સ્વતંત્ર નહીં, સ્વર્ચંદ થયો. હવે ઘર-ફુકાન-કારોબાર હૃથમાં આવ્યા. પણ એને રસ માત્ર જુગારમાં ને જુગારીનો આવા હૃષ્પુષ્પ બકરાને હુલાલ કર્યા વિના રહે ખરા ? એ બધા ઉશ્કેરે ને શિવકુમાર મોટા મોટા જુગારના દાવ રમે. ભાગાકાર તો અનંતને પણ શૂન્ય સુધી પહોંચાડી શકે.

લગ્નના જુગારમાં દીકરાને ખોઈ બેસતા માતા-પિતા ચારે તરફ જોવા મળતાં હોવા છતાં ગ્રાયઃ દરેક જવાન દીકરાને કોડથી પરણાવતા માતા-પિતા માની લે છે- અમારા દીકરા અંગે એમ નહીં થાય. બસ, એ જ રીતે જુગારમાં નળ-યુધિષ્ઠિર વગેરેએ ધાણું ગુમાવ્યું જાણવા છતાં દરેક જુગારી માને છે, મારા વિષયમાં આમ નહીં થાય !!

જુગારમાં ભાગાકાર થતી રકમના કારણે થોડા જ કાળમાં શિવ બધું જ ગુમાવી બેઠો. દાંગીના પણ ગયા. મિત્રોએ ચૂસાઈ ગયેલી માખી જેવા શિવને પડતો મુક્યો. શિવને પણ વ્યસન-આદત કેટલા ખરાબ હોઈ શકે એ અનુભવ પાઠ મળ્યો-હા. મા-બાપ, સંસ્કાર, સમય, સ્નેહ, ઈજજત-બેહુદ ધન બધું ગુમાવીને એ પાઠ શીખ્યો કે જુગાર પાપ છે. જુગારી મિત્રો ભયંકર કુસંગ છે.

શિવને નથી ધંધો આવડતો, નથી ધંધા માટે જરૂરી મૂડી. નોકરી કરવામાં ઈજજત જાય, અપમાન સહેવા પડે ને એમાટેની કુશળતા નથી. કોઈની પાસે હાથ લંબાવવામાં શરમ નહે છે. પણ પેટની આગ કંઈ શરમ થોડી રાખે !

એ ઉદાસ ચહેરે ઉઘાનમાં બેઠો છે. એક ત્રિંદીએ-સંન્યાસના વેષધારીએ એને જોયો. તેથી ચહેરા પર દયાનો ભાવ લાવી શબ્દોમાં મીઠાશ ભરી હકીકત પૂછી. શિવે વિચાર્યુ-યોગી છે. મંત્ર-તંત્ર જાણતા હશે. પ્રેમથી પૂછે છે. તેથી કૃપાળુ છે. જ્યારે કોઈ સામે જોતું નથી, ત્યારે સામે ચાલી પ્રેમથી બોલાવે છે. શિવે રોતી આંખે પોતાની રામ કહાણી કદ્દ.

એ ત્રિદંડીએ કહ્યું-વત્તસ ! ચિંતા નહીં કર ! કાલે કાળી ચૌદસ છે. એક અક્ષત શબ્દ લઈ સમશાનમાં આવજે. સુવર્ણપુરુષની પ્રામિનો કલ્પ કરીશ. તું હંમેશા માટે સુખી થઈશ.

દૂબતાને તો તરણું પણ સહારો લાગે ! શિવે બધી ગોઠવણા કરી. એ રાતે પહુંચી ગયો સમશાનમાં. એ સંન્યાસીએ એક વેદિકા બનાવી એમાં ઈધણ ભરી આગ પેટાવી. પોતે એક બાજુ જાપમાં બેઠો.

શબના હાથમાં તલવાર રાખેલી. શિવને કહ્યું-તું શબના પગમાં આ ઘી ઘસ. શિવે ઘી તો ઘસવા માંડ્યું. પણ વિચારમાં પડ્યો. જોગી જાપ કરે છે ને તલવાર શબના હાથમાં છે. જાપના પ્રભાવે જો શબમાં ચૈતન્ય આવ્યું, તો પ્રહાર મારા સિવાય કોણા પર કરશે ? અહીં મારો સહારો-આધાર કોણા ? એને યાદ આવ્યું, પિતાએ આવી આપત્તિમાં નવકારના શરાણે જવાનું કહ્યું છે.

ભયમાં ગણાતો-એકમાત્ર સહારા તરીકે ગણાતો નવકાર નાભિમાંથી આવે છે. તેથી જ ચમતકાર થયો. નવકારના તેજ સામે હારેલા શબમાં પ્રવેશેલા વ્યંતરે એ તાપસને જ હણી અશ્રિકુંડમાં હોમી દીધો, જે સુવર્ણપુરુષરૂપ પાખ્યો. શિવ આપત્તિમાંથી ઉગરી પણ ગયા ને સુવર્ણપુરુષ પણ પાખ્યા.

જો કે અહીં આટલો વિસ્તાર નવકારનો પ્રભાવ બતાવવા નથી કર્યો. નવકાર મહામંત્રનો મહાન પ્રભાવ તો જગપ્રસિદ્ધ છે. ચૌદ્ધારી પણ સમાધિ માટે નવકારના શરાણે જાય છે. મારે વાત બીજી કરવી છે.

પરમાત્મા મહાવીર સ્વામીની અંતિમ કણોની વાત ! ✓

ભગવાન તીસ વરસ સુધી અખંડ ધારાએ વરસ્યા. રોજના બે-બે પ્રહર, સવારે એક અને સાંજે એક. માનો કે પ્રભુના માલકોશ રાગમય પ્રથમ અક્ષરે સૂર્ય ઉદ્ય પામે ને પ્રભુનો અંતિમ અક્ષર સાંભળી અસ્ત પામે !

માનો કે પ્રભુ વિહાર કરી જ્યાં જ્યાં પહોંચે, ત્યાં સૂર્યદિવ પહોંચી જાય, પહેલા અક્ષરે ઉગવા ને છેલ્લો અક્ષર સાંભળ્યા પછી જ આથમવા !

એમ કરતાં પ્રભુ બોંતેર વર્ધની ઉમરે પહોંચ્યા. અપાપાનગરના હસ્તિપાળ રાજની જુની કચેરી-સભામાં ચાતુર્માસ બિરાજમાન છે. કેવળજ્ઞાની પણ

સાધ્વાચાર-સામાચારીને ખંડિત કરતા નથી. જુની કચેરીમાં ચોમાસાનો અર્થ છે, નિર્દોષ વસ્તી-સાધુ માટે બનાવેલી-સંસ્કાર કરાયેલી કે સુસજ્જ કરાયેલી નહીં એવી વસ્તી !

ધનતેરસની સવારે પ્રભુએ એક પ્રહુર દેશના આપી. ધનતેરસની સાંજે પણ પ્રભુએ એક પ્રહુર દેશના આપી. આ તો અખંડ ધારાનો કમ. સમસ્ત તીર્થકરોના કમ. પણ ! પ્રાય : ત્રૈવીસ તીર્થકરોએ જે પ્રવચનધારા નથી વરસાવી, એ અંતિમ તીર્થકરે વરસાવી. એક મતે અનંતકાળે થયેલી આ ઘટના છે.

ધનતેરસની મધ્ય રાતે પ્રભુએ ચતુર્વિધ સંધ-બાર પર્ષદા આગળ અખંડ ધરે વરસવાનું શરૂ કર્યુ. ત્રિષષ્ઠિ શલાકા પુરુષ ચરિત્રના મતે ત્યારે સમવસરણની રૂચના થયેલી. જો કે કલ્પસૂત્રમાં એવો નિર્દેશ નથી. ભગવાનની એ અંતિમ દેશના ૧૬ પ્રહુર = ૪૮ કલાક વરસી !

એ દેશના ને એમાં પ્રભુએ કહેલી વાતો ઉપર જોઈ. એ દેશના દિવાળીની મધ્યરાતે સમામ થઈ. પછી પ્રભુ પાછા જાણું કચેરીએ આવ્યા. દિવાળીની રાતનો એ ત્રીજો પ્રહુર... ગૌતમસ્વામીને દેવશમનિ પ્રતિબોધ માટે બાજુના ગામમાં જવા આદેશ કરી પ્રભુએ અંતિમ વાતો માંડી...

જેમ કોઈ વિશાળ પરિવાર સાથે રહેલા દાદા પોતાની અંતિમ ક્ષણો નજીક જાણી સમગ્ર પરિવારને પોતાની પાસે બોલાવે. પરિવાર દાદાજીને વીંટળાઈને બેસે. ત્યારે દાદા પોતાના જીવનના અનુભવો-મળેલા સમજાણ પાઠનો દાબડો ખોલી દિલની વાતો કરે અને સુખમય-શાંતિમય જીવન જીવી હિતશિક્ષાઓ આપે. ભાર સાથે ભલામાણ કરે. ખાસ તમે બધા આ રીતે વર્તજો.

સમગ્ર પરિવાર એકતાન થઈ રસપૂર્વક સાંભળે. પરલોક જતાં દાદાજીના મનમાં આપણા પ્રત્યે કેટલું હેત ભર્યું છે, એ સમજી ગળગળા થાય ને દાદાજીની પોતાના કોઈ સ્વાર્થ માટેની નહીં, પણ સાંભળનારાઓના જ હિત માટેની વાતો સાંભળી દાદાને ખાતરી આપે-દાદા ! આપના આ અંતિમ હેતભર્યા હિતવચનો અમારા હૈયામાં કોતરાઈ ગયા છે. અમે આપને ખાતરી આપીએ છીએ, અમે એ રીતે જ વર્તીશું !

બસ, આવી કલ્પના આપણે પ્રભુની એ અંતિમ હિતશિક્ષા અંગે કરી શકીએ.

ગ્રભુએ ત્યારે દાદા તરીકેની ભૂમિકામાં કઈ કઈ હિતભરી વાત આપણા પર કરુણાથી
હુત ધરીને કરી હશે ? શું જાણવાની ઈચ્છા છે ?

પહેલી વાત, જેમ મરતા એક સામાન્ય પિતાની વાત પણ જો શિવકુમારે
સ્વીકારી અને અવસરે અમલમાં મૂકી, તો આપત્તિ ટળી ને સંપત્તિ મળી. તો મોક્ષ
જ્ઞાન સર્વજ્ઞ પરમ પિતા ગ્રભુ વીરની અંતિમ હિતશિક્ષાઓ જો આપણે સ્વીકારીએ
અને અમલમાં મૂકીએ, તો આપણી ભવોભવની આપત્તિઓ શું ટળે નહીં ? આવતો
અનંત ભવિષ્ય સુધારી દે એવી ધર્મસંપત્તિ શું આપણે પામી શકીએ નહીં ?

એક વાત મનમાં અત્યંત સ્થિર કરવાની છે કે-ગ્રભુ વીરે આ જે કંઈ કહ્યું-એમાં
એમને કશો સ્વાર્થ હતો નહીં. એમનો તો મોક્ષ જવાનો સમય નજીક આવી ગયો છે.
વળી, એમના મનમાં આપણું કશું પણ બગાડવાનો ભાવ હતો નહીં, કારણ કે ગ્રભુ
દ્વેષ-દુર્ભાવથી અત્યંત મુક્ત હતા. એમની આ હિતશિક્ષા એક માત્ર આપણા હિતના
ભાવથી જ હતી. ને સર્વજ્ઞ વચન હોવાથી એ વાત પણ નક્કી કે એ મુજબ કરવાથી
એકાંતે હિત જ થવાનું.

જુગારી શિવ પિતાની વાત સ્વીકારે, તો શું આપણે એટલા લાયક ધર્મપુત્ર
થઈશું કે ગ્રભુની અંતિમ હિતશિક્ષાની વાત સ્વીકારીએ ? એમ કહેવાય છે, પિતાએ
જિંદગીભર આપેલી હિતશિક્ષા કાને નહીં ધરનારો પણ ખાનદાન ઢીકરો, પિતાની
છેવટની વાત કાન દઈ સાંભળે છે ને એ મુજબ કરવાનું વચન આપી પિતાને સંતોષ-
દાશ આપે છે.

તો શું આપણે એવા લાયક પુત્ર થવા તૈયાર છીએ કે ગ્રભુના જિંદગીભરના
ઉપદેશ ભલે ધ્યાનમાં નહીં લઈએ, છેવટની ક્ષાળોએ અપાયેલી હિતશિક્ષા ધ્યાનમાં
લઈશું ? છેવટનો ઉપદેશ એટલે જીવનભરના અનુભવોનો નિયોડ ! જીવનભર
ધૂટેલા તત્ત્વનું સારભૂત રસાયણ ! મહાભારતમાં બાણશયાએ સુતેલા
ભીખપિતામહે પાંડવોને અંતિમ હિતશિક્ષા આપી હતી.

તો આપણને ગ્રભુ વીર અંતિમ હિતશિક્ષા આપી રહ્યા છે. કહેવાય છે કે
કોલેજમાં નાસ્તિક મિત્રોના સંગથી સાવ નાસ્તિક જેવા થઈ ગયેલા ને તેથી પૂજા
વગેરે બધું છોડી દેનારા પુત્રે પિતાને અંતિમ સમયે શાતા મળે એમાટે વચન આપેલું કે,
પિતા ! ચિંતા નહીં કરો ! હું સવાયો ધર્મ કરીશ ! પિતાને શાતા મળી. સમાધિ મળી.

પુત્રે ખરેખર એ કરી બતાવ્યું.

શું આપણે પ્રભુ વીરને ખાતરી આપીશું-પ્રભો ! અમે વચન આપીએ છીએ,
આજ સુધી માત્ર જનમથી જૈન અમે, આપની અંતિમ હિતશિક્ષાને જીવનસાત કરી
વર્તન-વાણી-વિચારથી જૈન થઈશું ? આપણે કલ્પના કરીએ...

જે મારા પ્રભુએ મારા સુધી સમ્યગ્રદર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રકૃપ મહાતીર્થ પણે
ને આ પાંચમા આરાના વિષમકાળમાં પણ મને સુખ-શાંતિ-સમાધિ-સદ્ગતિ-
સિદ્ધિગતિનો સાચો માર્ગ સુજાએ, એમાટે પૂર્વના નંદન રાજર્ખિના ભવમાં એક લાખ
વરસના સંયમ પર્યાયમાં ૧૧૮૦૬૪૫ માસક્રમણ કર્યા. કેવી ભીજુ તપધારા-
એકાસણું એક દિવસ. એક ટંકના ભોજન પછી ૩૦ દિવસ નકોરડા ઉપવાસ. પણ
પારણે એક જ એકાસણું, ઉપર ૩૦ ઉપવાસ ! કેટલી વાર ? અંદરધારાને
૧૧૮૦૬૪૫ વાર !

શા માટે આ ઉગ્ર આરાધના ? કહો, આપણા ઉદ્ધાર માટે ! પ્રભુએ જો
મધ્યસ્થભાવે આવી ઉગ્ર આરાધના કરી હોત, તો કદાચ સંભવ હતો કે એ ભવના
અંતે જ મોક્ષ થાત ! પણ પ્રભુએ આટલી ઉગ્ર સાધના આપણા પ્રતિ કરુણા
ભાવનાથી કરી. તેથી સરાગ સંયમ હતું.

પ્રભુ જાણતા હતા, કરુણા ભાવનાથી તીર્થકર પદ જેવી પ્રકૃષ્ટ પુરુષ પ્રકૃતિ
બંધાશે. વીતરાગતા નહીં આવે. છતાં પ્રભુ કરુણા ભાવનામાં રહ્યા. કારણ ? પ્રભુને
ખબર હતી, ભવ્ય જીવને આત્મહિતકર આરાધનામાં જોડવા જે પ્રેરણા કરીશ, એ
ભવ્ય જીવ સ્વીકારે એમાટે આદેય વગેરે કર્મ જરૂરી છે. પાપમાર્ગ કરાતી પ્રેરણા
જેટલી સહજતાથી સ્વીકારાય છે, એટલી સહજતાથી ધર્મમાર્ગ કરાતી પ્રેરણા
સ્વીકારાતી નથી.

આથી જ ખાતરી થાય છે કે, પ્રભુએ કરુણા ભાવના અને એને બળ મળે
એમાટે કરેલી ઉગ્ર સાધના એકમાત્ર આપણા ઉદ્ધાર માટે હતી !

એમનો નંદન રાજર્ખિ તરીકેનો કાળ લગભગ (વાસુપૂર્ણસ્વામી-વિમલનાથ)
પ્રભુની વચ્ચેનો કાળ હતો. જે વખતે આમ સામાન્યથી આયુષ્ય ૭૨ લાખ વર્ષથી
૬૦ લાખ વર્ષની વચ્ચે હતું. પ્રભુએ આપણા હિતમાટેની ઉગ્ર તપ સાધનાથી
પોતાના આયુષ્યને લગભગ કમ સે કમ ઉપ લાખ વરસ જેટલો ઉપક્રમ લગાડ્યો હશે

એવી મારી કલ્પના છે. કારણ કે પ્રભુએ ૨૪ લાખ વરસે દીક્ષા લીધી. સંયમ પર્યાય એક લાખ વરસ. ૨૫ લાખ વરસની ઉમરે તો કાળધર્મ પામ્યા.

જે મારા પ્રભુએ આપણા બધા પ્રત્યેની તીવ્રતમ કરુણાથી નંદન રાજર્ખિના ભવમાં કેટકેટલી રાતો નીંદ વગર પસાર કરી હશે ! એક જ ભાવના, ક્યારે એવું આત્મબળ મળે કે જેથી સુખની ભ્રમણાથી દુષ્ખિયારી જીવસૃષ્ટિને અનંત આનંદમય મોક્ષે પહુંચાયું !

જે મારા પ્રભુએ દસમા દેવલોકના દીર્ઘકાળમાં પણ દેવલોકના સુખ-સુવિધામાં મહાણવાના બદલે પરમ વૈરાય-કરુણાભાવમાં જ વીતાવ્યો.

જે મારા વીરે અંતિમ ભવમાં નિશ્ચિત મોક્ષ છતાં કેટલી બધી ઉગ્ર તપસ્યા કરી ! મહીનાઓના કાયોત્સર્વ કર્યા ! ઉગ્રતમ અભિગ્રહો ધારણ કર્યા ! ફાલતું વ્યક્તિએ કરેલા ઉપસર્વ-અપમાનો પણ હસતે મોઢે સહી લીધા ! અવશ્ય પૂછો કોના માટે ? કહો, મારા માટે ! આપણા માટે હશે ! સહુના માટે હશે ! પણ મારા માટે ખાસ !

મારા માટે એટલે ? જેને એમ લાગે કે ભગવાને ખાસ મને તારવા જ તીર્થની સ્થાપના કરી છે. અજિતશાંતિ સ્તોત્રમાં છે ને જગસરણા મમ સરણા ! પ્રભુ જગત માટે શરણભૂત છે, એ પ્રભુની મહાનતા છે, પણ મારા માટે શરણભૂત છે, એ મારી સંવેદના છે.

આ પ્રભુ વીરે તત્કાળમાં ત્યાં હાજર રહેલાઓને ઉદેશીને પણ પાંચમાં આરાના આપણા જેવા ભવ્ય પણ વક, જૈન છતાં જડ જીવોને લક્ષ્યમાં લઈ ત્યારે ધણી ધણી વાતો કરી.

આપણે જડ છીએ, તેથી ગુરુ ભગવંતની વારંવાર પ્રેરણા પછી પણ આત્મહિતની વાત સમજતા નથી ને વક છીએ, તેથી 'કેમ પાપ કરો છો ?' આ પ્રશ્નના જવાબમાં જાત-જાતના બહુના કાઢીએ છીએ.

ત્રિષઠિ, કલ્પસૂત્ર વગેરે ગ્રંથોના પાઠ મુજબ પ્રભુએ પંચાવન અધ્યયન પુણ્યના કહ્યા, પંચાવન અધ્યયન પાપ અંગે કહ્યા. પ્રભુના એ ૧૧૦ અધ્યયનો જો કે અત્યારે શબ્દશઃ મળતા નથી. પણ કલ્પના કરી શકાય કે એ અધ્યયનોમાં પુણ્ય પાપના હેતુ-સ્વરૂપ-ફળ-અનુબંધ વગેરે તર્ક-દાસાંતો સાથે કહ્યા હશે. પુણ્યફળ પામનારા મહાપુરુષોનાં ને પાપફળ પામનારા પાપીઓના વાર્ણન કર્યા હશે.

પ્રભુ અનરાધાર વરસ્યા ! એક વાક્યપ્રયોગ કલ્પસૂત્રકારે કહ્યો છે.
અપુટ્ઠવાગરણાઈ વાગરિતા ! પ્રભુની આપણા પ્રત્યેની અનંત કરુણાની સાક્ષી કે
આ શબ્દો !

આનો સંસ્કૃત અર્થ છે, અપૃષ્ટ વ્યાકરણાનિ ! પૃષ્ટ=પૂછાયેલું. અપૃષ્ટ=નાખું
પૂછાયેલું. ભગવાન જે ઉપદેશ આપે છે, એ તીર્થકર નામકર્મના ઉદ્યથી સહજ થની
પ્રવૃત્તિ છે. સોળ પ્રહર દેશના એ તીર્થકર નામકર્મના ઉદ્યનું કાર્ય. જો કે આહીં પણ
પ્રભુની તો કરુણા જ જોઈ શકાય કે આ દેશના તો કમથી અપાતી દેશનાન
ઉપરાંતમાં હતી અને અતિ દીર્ઘ હતી.

પણ બીજુ એવી કેટલીક વાતો હતી કે, જે સામાન્યથી પૂછવા પર બતાવાય
કેવળજ્ઞાનીઓનો એવો સામાન્યથી વ્યવહાર હોય છે, તમે પૂછો ને તેઓ જવાબ
આપે. પણ સામે ચાલીને બતાવે નહીં.

પ્રભુ વીર આ ચીલો ચાતરી ગયા. પ્રભો ! આપ અમારા બધા પ્રત્યે કેવા મન
મુકીને વરસ્યા ! એક-બે નહીં, છત્રીશ-છત્રીશ અધ્યયનો-બધા જ અપૃષ્ટ
વ્યાકરણો ! કોઈએ પૂછ્યું નહીં, છતાં કેટકેટલા ગૂઢાર્થો-રહસ્યો પ્રભુએ આપણા
માટે ખુલ્લા મુક્યા ? જો કે પુણ્ય-પાપ અધ્યયનો પણ સોળ પ્રહર દેશનાની
ઉપરાંતમાં, કોઈએ નહીં પૂછવા પર જ બતાવેલા. છતાં અપૃષ્ટવ્યાકરણ શબ્દ છત્રીશ
અધ્યયનો માટે વાપર્યા છે.

પ્રભુની માનો કે એ કરુણા રહી કે, પાંચમા આરાના મારા શાસનને પામનારા
ભવ્ય જીવોને હુવે પછી કેવળી, પૂર્વધર જેવા મહાપુરુષોનો વિયોગ થતો જવાનો !
જંબૂસ્વામી પછી કેવળજ્ઞાની નહીં રહે, ને દેવર્ધિ ગાણી થશે ત્યાં સુધીમાં તો પૂર્વોને
વિચ્છેદ થઈ જશે.

(હજાર વરસ પણ પૂર્વધર કાલ નથી. ને શાસન ચાલશે એકવીશ હજાર વરસ !
તત્ત્વપ્રકાશ પામ્યા વિના આત્મહિતના માર્ગે પ્રયાણ કેવી રીતે સંભવે ?)

પ્રભુની આ ખરી દયા ! હજુ આગળ વધીએ. કલ્પસૂત્રના પાઠ મુજબ પ્રભુ
'પ્રધાન' નામનું સાડત્રીશમું અધ્યયન (જેનું કલ્પસૂત્રમાં મરુદેવી અધ્યયન નામ પણ
જેવા મળે છે.) કહેતા કહેતા સિદ્ધ, બુદ્ધ, મુક્ત થયા.

આનો અર્થ થયો કે, પ્રભુએ આરંભેલું એ અધ્યયન સમામ થયું નહીં. આ પણ

અપૂર્ણ જ હતું. એટલેકે જવાબ આપવા તરીકે પણ બોલવાની જરૂરત હતી નહીં.
પ્રભુ કેવળજ્ઞાની છે. પ્રભુ જાણતા હતા, શરૂ કરીશ તો પણ પૂરું થવાનું નથી.
તો શું પ્રભુએ શરૂ કરવું જોઈએ ? એક સૂક્ષ્મિત્ત છે કે, કાર્યનો આરંભ નહીં કરવો એ
બુદ્ધિનું ગ્રથમ લક્ષાણ છે. જો શરૂ કર્યું, તો પૂરું કરવું એ બુદ્ધિનું બીજું લક્ષાણ છે. તો
પ્રભુ માટે શું માનવું ?

વિચારીએ, પ્રભુને અંતિમ નિર્વાણ સંબંધી શુક્લધ્યાનના ત્રીજા-ચોથા
પાયામાં જવા, શૈલેષીકરણ કરવા, યોગ નિરોધ કરવા, એ પહેલા આયોજયાકરણ
અને કેવળી સમુદ્ધાત ! આ વગેરે માટે કલ્પના કરીએકે ૩-૪ મીનિટ જોઈએ. (આ
માત્ર કલ્પના છે. સમય કેટલો જોઈએ એ તો જ્ઞાની જ કહી શકે.) છત્રીશમું અધ્યયન
સમામ થયા પછી માનો કે નિર્વાણને બાર મીનિટ બાકી હતી. (કલ્પના !) એમાં
છેલ્લી ચાર મીનિટ ઉપરોક્ત કાર્યો માટે.

એટલેકે માનોકે આઠ મીનિટ બચ્ચી. પ્રધાન અધ્યયન પૂરું થતાં માનોકે પંદર
મીનિટ ચાલે. આમ સ્પષ્ટ જ છે. અધ્યુરું રહેશે.

તમને ખબર છે કે હું વર્ષિતપ બધાની સાથે શરૂ કરીશ તો પણ આખા વરસ
દરમ્યાનના બીજા કાર્યક્રમો, શક્તિ વગેરે જોતાં પૂરો થવાનો નથી. તો શરૂ કરાય ?
જેઓ નથી જોડતા, એમાં ઘણા આ કારણથી જ નથી જોડતાકે આમે પૂરો થવાનો જ
નથી. અધુરો જ છોડવો પડશે, તો શરૂં જ શું કામ કરવો ? આપણે કંઈ વિશિષ્ટ જ્ઞાની
નથી. સો ટકા નિર્ણય તો જ્ઞાની જ જાણાવી શકે. છતાં સંભાવનાની પ્રબળતાને
આગળ કરી આપણે જે અધુરું જ રહેવાનું લાગે, એ શરૂ કરતાં નથી.

તો ભગવાને અધુરું રહેશે એવું નિશ્ચિત જાણીને પણ પ્રધાન અધ્યયન શરૂ કેમ
કર્યું ? ભગવાને આ નિમિત્તે આપણાને અદ્ભુત સંહેશ આપ્યો, (એક કાણ પણ
ફોગટમાં-વ્યર્થમાં-ગ્રમાદમાં જવી જોઈએ નહીં). પ્રધાન અધ્યયનની બધી વાત ભલે
બતાવી શકાશે નહીં. જેટલી બતાવી શકાય એટલી બતાવી દેવી. એટલું તો લાભ
માટે થશે !

વર્ષિતપનો આરંભ થયો. ઉપવાસ અને બેસાણું ને પારાણું. વર્ષિતપ ભલે થયો
નહીં. શું થયેલા ઉપવાસ-બેસાણાનો લાભ પણ ગયો ? અરે, વૈશાખ સુદ ત્રીજના
તપ પૂરો થાય. પણ સ્વાસ્થ્ય આદિ કારણથી ચૈત્રવદ અમાસના જ પારાણું કરવું પડે.

તો 'વર्षितપ' નામ નહીં મળે, પ્રભાવના નહીં મળે, બહુમાન નહીં થાય, લોકોનું મેળાવડો નહીં થાય. બરાબર ! પણ જેટલો તપ કર્યો એ પણ શું જતો રહે ?

ભગવાન આ કહે છે. શુભમાં સતત પ્રવૃત્ત થતાં રહેવું. કેટલું થાય એ ગૌપ્ય છે, શુભમાં રહેવું, એક ક્ષાળ પણ આત્મહિતના ભાવથી અથવા આત્માનું અહિતના થાય એ રીતે પરમાર્થના ભાવમાં રહેવું. પણ 'બે-ચાર પળ પણ હમણાં વિશેષ કામ નથી. તો ચાલો, આમ-તેમ જોવામાં, ફાલતું વાતોમાં, બીજા-ત્રીજામાં જવા દઈએ, આવો વિચાર પણ કરવો નહીં.

ખુદ ભગવાન એટલો સમય નિશ્ચય અવસ્થામાં રહી શકતા હતા. પરમ મૌનભાવમાં રહી શકતા હતા. પૂર્વના તીર્થકરો તો છેલ્લા કલાકો-દિવસો એ રીતે પરમ મૌન કાઉસર્ગ મુદ્રામાં સ્થિર થઈ ગયા હતા.

ભગવાન મૌન રહ્યા હોત તો પણ પ્રમાદ તો હતો જ નહીં. પણ પ્રભુ વીર આપણા સહુ પર મન મુકીને વરસવા માંગતા હતા. ચોવીસ તીર્થકરોમાં પ્રભુ વીરનો તીર્થકર તરીકે કેવળજ્ઞાન પર્યાય સૌથી ઓછો છે. ને હુવે પછી ધીમે ધીમે સર્વજ્ઞતાનો અભાવ શરૂ થવાનો છે, ત્યારે એક ક્ષાળ પણ તત્ત્વ પીરસ્યા વગર કેમ રહેવાય ? જેટલું આપાય એટલું આપતા જ જાવ ! વાહુ મારા નાથ ! ગજબતારી કૃપા !

અમેરિકામાં એક પ્રસિદ્ધ વ્યક્તિએ 'આ મારું અંતિમ ભાષણ છે' એમ કહી ભાષણ આપેલું. એ પછી ભારતમાં પણ એવી પરંપરા ચાલેલી. એમાં તથ્ય કેટલું અને તત્ત્વ કેટલું ? પણ પ્રભુની અંતિમ દેશના ને એ પછીની અંતિમ હિતશિક્ષા ભવ્યજીવોના ભરપુર હિતભાવથી ભરેલી હતી.

પ્રભુના શુભ માટે સતત લાગેલા રહેવાનો અને એક ક્ષાળ પણ ફોગટની નહીં જવા દેવાનો પોતાના દાખાંતથી જ અપાયેલો સંદેશ શું આપણા ગળે ઉત્તરશે ? 'ખણં જાણાહિ પંડિએ' પ્રભુવચનોની સૂત્ર ગુંથણીરૂપ આચારાંગ સૂત્રમાં આ જ વાત કરી છે, જે ક્ષાળને ઓળખે છે, આદરે છે, આરાધે છે, એ જ પંડિત-પ્રાજ્ઞ છે. ક્ષાળનો પ્રમાદ કરનારો સમગ્ર જીવનને પ્રમાદની ગટરમાં જવા દઈ શકે !

(વાત આ છે, પ્રભુ તો ભરપુર વરસ્યા ! આપણે ભીના થયા) શું ભીના થયા છે ? આસન્ન પરમોપકારી પરમ માતા સમાન પ્રભુની કરુણાની ગોદમાં શું આળોટું છે ? તો વિશ્વાસ આપો પ્રભુને-નાથ હું તારો હતો-છું-રહીશ ! [તારી છેવટની]

હિતશિક્ષા જાગુરીશ તો ખરાજ, અવશ્ય યથાશક્તિ અમલમાં ઉતારીશ !
 તો પ્રભુએ સૌથી પહેલી વાત કરી પુરુષ-પાપની ! સંવર-નિર્જરાને જ
 પ્રાધાન્ય હેતા પ્રભુએ અંતિમ સમય પર ઉપદેશ આપ્યો, પુરુષ સંબંધી-પાપ સંબંધી.
 કેમ આમ ?

(તુવળજ્ઞાનીના તાત્પર્યને સમજવા આપણું શું ગજુ) ? છાબડીમાં રવિતેજ શી
 રીતે જીલી શક્ય ? પણ કલ્પના કરીએ. પ્રભુના નિર્વાણના ત્રાણ વરસ આઠ મહીના
 પંદર દિવસ પછી પાંચમો આરો શરું થવાનો.

આ પાંચમા આરામાં શ્રી ગૌતમસ્વામી, શ્રી સુધર્મસ્વામી, શ્રી જંબૂસ્વામી
 મોક્ષે જશે. પણ પાંચમા આરામાં જન્મ લેનારું કોઈ આ માનવભવ-બધી સામગ્રીથી
 પુકાર મેળવવા છતાં તેવા સંઘયાગબળ ઈત્યાદિ ભાવના કારણે મોક્ષે જશે નહીં.

(એટલે કે એને અવશ્ય બીજી વાર માનવભવ-આર્યક્ષેત્ર-જૈનકુળ વગેરે મોક્ષ
 પ્રયોજક સામગ્રી મેળવવી પડશે) આ બધી સામગ્રી પુરુષબળથી મળે. માનવ
 આયુષ્ય-મનુષ્યગતિ બંને શુભ છે. પંચેન્દ્રિય જીતિ, ઔદ્ધારિક શરીર, ઔદ્ધારિક
 અંગોપાંગ, પ્રથમ સંઘયાગ શુભ પ્રકૃતિ છે. ઉચ્ચયોગના કારણે આર્યભૂમિમાં પણ
 જૈનકુળ વગેરે મળી શકે. આ ગોત્ર પણ શુભ છે. શરીર રોગો વગેરેથી ધેરાયેલું રહે
 નહીં, એમાટે જરૂરી શાતાવેદનીય પણ શુભ છે.

ભગવાને આપણા બધા માટે તેથી ખાસ ભાર મુક્યો કે, (પુરુષ કરો ! પુરુષના
 અવસર ચુકશો નહીં) ભવિષ્યમાં સારી રીતે જીવવા ને મોક્ષસાધક ધર્મપ્રાપ્ત સારી
 સામગ્રી પ્રાપ્ત કરવા પુરુષની ખૂબ જરૂરત પડશે.

(આપણને પુરુષ ગમે છે. પુરુષોદય ખૂબ ગમે છે. દરેક વાતે પુરુષોદય જાગે ને
 પરકાણાનો લાભ થાય એવી જંખના રહે છે.) બીજાનો ચઢિયાતો પુરુષોદય સહન
 થતો નથી. પરાભવનો અનુભવ થાય છે. શાલિભજની સમૃદ્ધિના વર્ણનથી કોના
 મોંમાં પાણી છુટે નહીં ? અરે, બીજાનો સારો મોબાઈલ કે બીજાની સારી કાર જોઈને
 પુરુષ્યા થઈ જાય છે. જરા ક માટે ઓછા પડતા પુરુષથી કેટકેટલી વાર હાય નીકળી
 ગઈ છે. વાત આ છે કે, આપણને દરેક વાતે પુરુષોદય જોઈએ છે. પણ એ કે વાતે
 પુરુષ કરવું ગમતું નથી. (સ્વર્ગ જવાની ઈચ્છા છે, પણ મરવાની તૈયારી નથી) સપના
 સાકાર કરવા છે, પણ પથારી છોડવી નથી. લોટરીમાં કરોડનું ઈનામ લાગે એવી

દુરદ્વારા છે, પણ લોટરી ખરીદવી નથી.

પુણ્યના કયા પ્રસંગે મન બહાનાઓ કારણ તરીકે રજુ કરવા થનગનતું નથી ?
પૂજાથી પુણ્ય છે. પણ મૂડ નથી આવતો. સામાયિકથી પુણ્ય છે, પણ સામાયિકમાં
રસ નથી. પરમાર્થથી પુણ્ય છે. પણ સ્વાર્થ છુટતો નથી. સુફૃતથી પુણ્ય છે, પણ
હમારા ભાવ નથી.

(પાપનો ઉદ્ય ગમતો નથી. પાપનો ઉદ્ય દરેક વાતે તકલીફ પેદા કરે છે. યોગ્ય
નિર્ણય લેવાતો નથી. શરીર અવસરે જ બિમાર પડે છે. કોઈ પણ કામ સીધા ઉત્તરતા
જ નથી. મહેનત સખત પણ મળતું ખાસ નથી.) પાપના ઉદ્ય એટલે ત્રાસ, બેચેની,
ટેન્શન, નિરાશા, આશાભંગ, દરેક વાતે પછડાટ, અપમાન, ઉપેક્ષા ! પાપનો ઉદ્ય
એક વાતે જોઈતો નથી. પણ પાપ એકપણ છુટતું નથી. કેન્સર મટાડવું છે, પણ બીજી
છુટે એમ નથી !

પાપ માટે મન દ્વારા રજુ થતાં દરેક કારણ નકરા બહાના છે એ સમજવાની
પણ તૈયારી નથી.

આપણે કહીએ છીએ, પુણ્યનો એક પણ પ્રસંગ પકડવો નથી, પાપ એકપણ
છોડવું નથી. પ્રભુએ અંતિમ દેશનામાં જે કહું એનો સાર-પુણ્યનો એક પણ અવસર
છોડવો નહીં, પાપનો એકપણ અવસર પકડવો નહીં. મેળ શેં ખાશો ?

પ્રભુ કહે છે, એક પણ પાપ પુણ્યના નવાજુ કાર્યોના આનંદને ધૂળમાં મેળવી
દેવા સક્ષમ છે. વિશાળ, સાધન-સગવડ સુસજ્જ જહાજને એક છિદ્ર દૂબાડી શકે છે.

(બંગલો છે, મોટો વેપાર છે, શરીર સ્વસ્થ છે, પત્ની પતિવ્રતા છે, લોકોમાં
ઇજજત છે. દીકરો શાંત-વિનીત-વ્યાપાર કુશળ છે. પુત્રવધુ સંસકારી છે. સાસુ-
સસરાની સેવા કરવા તત્પર છે. પુત્રને એક સોહામણો બે વરસનો બાબો છે.
આહાએ ! કેટકેટલા પુણ્યોનો ઉદ્ય ! ને એક પાપ ઉદ્યમાં આવ્યું-કાર અકસ્માતમાં
પુત્ર પતી ગયો ! બાકી બધું અડીખમ છે. બોલો જીવનમાં આનંદ કેવો-કેટલો રહેશે?
પુણ્યની મધુર પુરણપોળીમાં પાપ વર્ચ્યે આવી જતી કંકરી સમાન છે. અનુભવ કરી
જુઓ, પુરણપોળીના સ્વાદને વર્ચ્યે આવતી કંકરી કેવી રીતે ચુંથી નાખે છે !

(જરૂરી લાગતા દરેક પાપ જેરીલા દેખાવા જોઈએ. છોકરો જુદુ બોલી હજાર
રૂ. લઈ ગયો. પછી તમને ખબર પડી. એ જુદુ બોલેલો. તમને ઝાટકો લાગ્યો. તમે

એની ઉલટ તપાસ લીધી. ઓણે કહ્યું-પપ્પા ! તમે એ વિના આપવાના ન હતા. તેથી મારે જુદુ બોલવું જરૂરી હતું.)

એને જરૂરી લાગતું પાપ તમને કેવું લાગ્યું ? આ રીતે જ મનને જરૂરી લાગતું પાપ આત્માને જેરીલું લાગે, તો કામ થશે. શું કરીશું ? અંતિમ હિતશિક્ષા સ્વીકારવા જેટલા લાયક પુત્ર આપણે ખરા ?

પુણ્ય શ્રી રીતે થશે ? આપણા સિદ્ધાંત મુજબ તો દરેક પાપ ખરાબ હોવા છતાં કર્યા વિના ચાલે એમ નથી. દરેક પાપ ઘરમાટે, સમાજમાં રહેવા, મોભો જાળવી લેવા, દુનિયાથી અલગ નહીં પડવા, મોજ માટે, મજા માટે, ખુશી માટે, શોખ માટે, કેટ કેટલા કારણોથી કંપલસરી છે, એ ખરાબ હોવા છતાં, ભવિષ્યમાં એથી ભારે અડયારો ઊભી થશે એ જાણવા છતાં ! જેર ભલે મારનારું હોય, સ્વાદ મીઠો છે. કેમ છોડાય ?

પ્રભુ દરેક પુણ્યને કંપલસરી ગાણે છે ને પાપને ઓપ્શનમાં છોડી દેવા કહે છે. આપણે ઉંઘુ વેતરીએ છીએ. દરેક પાપ કંપલસરી, પુણ્ય કોઈ ઓપ્શનમાં પણ માન્ય નથી.

છગનભાઈની કપડાની દુકાન સારી ચાલે. દીકરા ચિંદુને ભાણાવ્યો. સારી ડીગ્રી હુંસલ કરી. એને લાગ્યું નોકરી કરવાથી ડીગ્રી સફળ થશે, આવકની સલામતી રહેશે. જોગ સંજોગથી બીજા શહેરમાં એક મોટી કંપનીમાં સારા વેતનવાળો જોબ મળ્યો. મહીને લાખ રૂ. મળે. એ બીજા શહેરમાં ગયો. સાથે પત્ની ! બંને નવા પરાળેલા. ઘરું મોજ મજા કરવાના અરમાનો.

પણ પિતા છગનભાઈએ ફરમાન કર્યું-તારે દર મહીને મને પચીસ હજાર આપવા પડશે. ચિંદુએ દલીલ કરી-પપ્પા ! તમારી દુકાન તો બરાબર ચાલે છે. મને મજા કરવાના કેટલા અરમાન છે ! તમને પચીસ હજાર આપીશ, તો એટલો કાપ મુકાશે.

પણ છગનભાઈએ-વાત પકડી રાખી. તારા માટે આ કંપલસરી છે. ચિંદુ દર મહીને પચીસ હજાર પપ્પા આગળ જમા કરાવે છે, પણ દર વખતે મોં બગાડે ! પણ પપ્પા જરા પણ પીગળ્યા નહીં. એક મહીનો પણ છુટ આપી નહીં.

આમ દસ વરસ વીતી ગયા. એકવાર ચિંદુ અચાનક ઘરે આવ્યો. પપ્પાના પગે

પડી રોવા માંડ્યો. પપ્પાએ પૂછ્યું-શું થયું ? ચિંદુ :- કંપનીએ મંદીના કારણે અમૃત
સ્ટાફ છુટો કર્યો. એમાં મારો નંબર પાણ લાગી ગયો. છેલ્લા ચાર મહીનાથી
કામધંધા વગરનો છું. જે થોડી ઘણી બચત હતી, એ પાણ ખતમ થઈ ગઈ. ઘર
ખાવાના ફાફા છે. હવે મારે એક કંપની કરવી છે. એના પાણ પૈસા નથી. પપ્પા !
કું ? પપ્પા ! મને મદદ કરો !

ત્યારે પપ્પાએ હસતા હસતા કહ્યું - તું શાનો ભિખારી થઈ ગયો ? તારા નામે
વ્યાજ-વ્યાજનું વ્યાજ બધું ગણીને પચાસ લાખ રૂ. બોલે છે. ચિંદુ :- હે ? કેવી
રીતે ? પપ્પા :- બેટા ! મને ખબર હતી, તું મોજ મજાનો રસિયો-ઉડાઉ છે. તેથી
કશી બચત કરીશ નહીં. તેથી જ મેં તારા માટે પચીસ હજાર કંપલસરી કરેલા. મારે તો
ધંધો છે. તારા પૈસાનું મારે શું કરવું ? આ તારા જ છે. લઈ લે ને જા સારો ધંધો કર !

પપ્પાને દર વખતે પચીસ હજાર આપતી વખતે મોંઢું બગાડતા ચિંદુને હવે શું
થશે ? અરે, એ પપ્પાના પગો પડશો-પપ્પા ! તમે આ કંપલસરી કરી ખરેખર મને
ભિખારી થતાં બચાવી લીધો. હવે મને થાય છે, પપ્પા ! પચીસના બદલે પચાસ
આપ્યા હોત, તો આજે નોકરી વગર પાણ કરોડપતિ થઈ જત !

આ દાણાંત છે. આપણને આ ભવમાં માનવ તરીકે માનો કે નોકરી મળી છે ને
પગાર ? રોજની ૮૬૪૦૦ સેકંડ ! ધર્મચાર્યરૂપ પપ્પા આપણને કહે છે-આમાંથી
તારે મને કંપલસરી ઓછામાં ઓછી ૬૪૦૦ સેકંડ આપવાની છે. એ પૂજા હોય,
સામાયિક હોય, સ્વાધ્યાય હોય. તારી ઈચ્છા.

પાણ આટલી સેકંડ ધર્મ માટે કંપલસરી છે. એમાં જો તું ચૂક્યો, તો બીજે હી
તારે આંબેલ કરવું પડશો. આપણને આ ગમતું નથી. આમ ફરજિયાત થોડો ધરમ
કરાવાય ? આમ ધરમ કરીશ, તો મારે મોજ-મજા-આરામ વગેરેમાં એટલો કાણ
મુકવાનો ? આકેમ ચાલે ?

પાણ ધર્મચાર્ય તો નિયમ પકડાવી દીધો. જિંદગીના છેવટના દિવસો આવ્યા.
આ ભવની નોકરીમાંથી ડીસમીસની તૈયારી. હવે ચિંતા થઈ-પરલોકમાં મારું શું
થશે ? ત્યારે એ ધર્મચાર્ય નિકટ આવે છે. વહાલથી હાથ ફેરવી કહે છે-વત્સ ! તું
મુંજારો શાનો અનુભવે છે ? તેં વિવિધ ધર્મ કરવા રૂપે રોજ જે સેકંડો મને આપી, એનું
મારે શું કરવું છે ? મારી પાસે તો મારી આરાધના છે જ. આ તેં જે કાંઈ આપી, એ

તારી જ છે. આગળ વધીને કહું-એટલી જ તારી છે. બાકીની તો તેં ઉડાવી નાખી. જા! રોજિંદ્રી આ જે આરાધના તેં કરી છે, એ લઈને પરલોક જા. ત્યાં તને કશો વાંધો નહીં આવે.

રોજ મોં બગાડીને પણ કરેલા ધર્મનો પૂરો લાભ પોતાના ખાતે જમા થયો છે, એ જાણી એ ક્ષાળે આપણને કેટલી હુંફ-હાશ મળશો ! શું ત્યારે એમ નહીં લાગે કે અરર ! રોજ ડબલ સમય આરાધનાને આપ્યો હોત તો કેવો ડબલ લાભ થાત !

(વાત આ છે, આપણે હજી ધર્મથી ભાવિત થયા નથી. તેથી ધર્મ કરતી વખતે મન રાજી નથી, કંટાળો પણ આવે છે. એ પૂરું થાય ત્યારે હાશ છુટ્યા જેવું પણ ફીલ થાય છે. પણ એ જ કરેલો ધર્મ પરભવમાં પુણ્યરૂપે ગુણાકાર થઈ મળશો, ત્યારે કેવી નિરાંત થશે ?)

પ્રભુ કહે છે-ધર્મકાયને કંપલસરી કરી નાખો. ન થાય તો આંબેલ-ઉપવાસ-વીસ હજારનો દંડ-૧૦૮ ખમાસમણા જેવા કડક દંડ રાખો. સમજી લો, તો જ ધર્મ થશે. પ્રભુની અંતિમ હિતશિક્ષા અમલમાં ઉત્તરશે.

‘થશે તો કરીશા’ મન હંમેશા આમ જ કહેશે. ને હું ખાતરી આપું છું, ક્યારેય નહીં થાય. ‘કરીશ તો થશે જ. થાય કેમ નહીં !’ આ રણકો હશે, તો થયા વગર રહેશે નહીં.

(પાપની આ શિલાઓ તોડવી હશે તો સુરંગો લગાવવી પડશે. હથોડી દિવાલમાં છિદ્ર માટે ચાલે. પણ શિલા તોડવા માત્ર હથોડીનું કામ નથી.)

(જે આપણને ધર્મ ચામડીને પણ અડ્યો હશે કે કેમ એ પ્રશ્ન છે, એ આપણા દાઢકા સુધી પાપ ધુસેલું છે.) કેટલાક પાપ કરવા જેવા લાગતા નથી. છતાં એ થયા વિના-કર્યા વિના રહેતા પણ નથી. આ પાપો કાઢવા પાપપત્યે ભયંકર જુગુખા જોઈશે ને આકરા દંડ જોઈશે.

આપણને પાપના વિષયમાં આકર્ષણ છે, આદત છે, આવડત છે, આવશ્યક માની બેઠા છીએ, આનંદ છે ને અહંકાર છે. (અરે ! અવસરે પાપ નહીં થયાનો અક્ષોસ પણ છે) પાપ પર જબરી આસ્થા છે. અનુમોદના પણ છે. પાપ પર આકોશ નથી ને થઈ જાય એનું આકંદ નથી. તેથી પાપ કંપલસરી થયું છે. એ ઓપ્શનમાં નીકળી જાય એવું કરવું જરૂરી છે. એમાટે ઉપાય ? એને અઘરું કરી નાખો. મહારવના

કારણ વિના મોબાઇલનો ઉપયોગ કર્યો, હવે ત્રણ દિવસ મહત્વના કામ માટે પણ
એને હાથ લગાડવાનો નહીં.

(એવી કટોકટી વિના અથવા તિથિએ, તીર્થમાં રાતે ખાંધું. આવતી કાલે
ચોવિહારો ઉપવાસ ! વાણી-કાયામાં કોધ પ્રસર્યો, વીસ હજાર રૂ. સાધારણ ખાતે,

એક-એક થતા પાપનું લીસ્ટ બનાવી એ સામે ઢીલો નહીં, કદક દંડ લખતા
જાવ. જો જો અવશ્ય ફરક પે છે કે નહીં ? પ્રભુની અંતિમ હિતશિક્ષા-પાપ કરો ?
નહીં, આપણા જીવનમાં ઉત્તરે છે કે નહીં ?

પાપ જરૂરી લાગે-ગમે, પણ એ ભયંકર છે. ભવિષ્યમાં દુઃખ, દુર્ગતિ,
અશાંતા, દૌલતિય, અપયશ, અનાદેય, વિવિધ વેદના વગેરેનું કારણ છે. દરેક વાતે
અપમાન-તિરસ્કાર-નિરાશાનું કારણ છે. પાપ મારી પથારી ફેરવી નાખશે, આ વાત
સતત સ્મરણમાં રાખવા જેવી છે.

દૃઢ્પ્રદૂરીએ સાધુ થયા બાદ સંકલ્પ કરેલો, જે દિ' પૂર્વના પાપ યાદ આવે
અથવા કોઈ યાદ કરાવે, એ દિવસે ઉપવાસ ! છ મહિનામાં એ પૂર્વકાળના મહાપાપી
આત્મકલ્યાણ સાધી ગયા.

પુરુષ-પાપ અધ્યયનો પછી ભગવાને છત્રીશ અધ્યયનો કહ્યા. દિવાળીની
પાછળી રાત - એમાં ત્રીજો પ્રહુર વીતી રહ્યો હતો... નિર્વાણ સમય નજીક આવતો
જતો હતો... માની લોકે ભગવાનને કહેવું ઘણું છે, પણ સમય ઝડપથી સરકી રહ્યો છે.
ભગવાન ૪૮ કલાક પ્રવચનના થાકને પણ ગાણકારતા નથી. ગજબ ! પ્રભો ! આપ
અનરાધાર વરસ્યા ! ઉત્તરાધ્યયનના છત્રીશ અધ્યયનો જ આ અપૂર્ણ વ્યાકરણ છે.

ચાલો, આપણે એ છત્રીશ અધ્યયનોની ઉડતી મુલાકાત લઈ લઈએ.
જૈનશાસનના દરેક ગ્રંથ એટલા જ્ઞાનના ખજાના છે કે, એમ જ થઈ જાય, આ એક
ગ્રંથ પણ ભાણી લીધો, તો હવે કશું વધારે જ્ઞાનવાની જરૂરત રહેતી નથી.
ઉત્તરાધ્યયન પણ એવો અદ્ભુત ગ્રંથ છે. માલકોશ રાગમાં પ્રભુએ જલધિજલ
ગંભીર વાણીથી આ અધ્યયનો પ્રકાશયા.

(૧) વિનય અધ્યયન :- સંજોગા વિપ્પમુક્કરસ... શબ્દોથી આ ગ્રંથનો ને
પ્રથમ અધ્યયનનો આરંભ થાય છે. ધર્મનો આરંભ વિનય છે. તેથી સૌથી પહેલા
વિનયની વાત કરી. જે ગુરુની આજ્ઞા મુજબ જ કરવાના નિશ્ચયવાળો છે, ગુરુસેવાના

ભાવથી ગુરુની સમીપ રહેનારો છે, ને ગુરુના દુઃખિત-આકારને જાણી એ મુજબ કરવા તત્પર છે, એ વિનીત છે. અવિનીત સેલી કુતરી અથવા ગટરના બૂંડ જેવો છે. અવિનીત કુલવાલક મુનિ વગેરેની કથા છે. વિનીતે કઈ કઈ બાબતો ધ્યાનમાં લેવી એ બતાવ્યું છે. વિષયો ને કષાયોના આવેશમાં ખેંચાઈ જતા આત્માનું પોતે જ દમન કરવું જોઈએ. અહીં સેચનક હાથીનું દણ્ણાંત છે. વિનીતને થતાં લાભ અને અવિનીતને થતાં નુકસાન બતાવ્યા છે.

(૨) પરિષહુ :- પ્રભુના માર્ગમાં ટકી રહેવા અને અદ્ભુત કર્મનિર્જરા માટે પ્રભુએ બાવીશ પરિષહો સહન કરવાના કથા છે. આ અધ્યયનમાં ભૂખ-તરસ વગેરે પરિષહોનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે. કેવી રીતે જીતવા એ સૂચવ્યું છે. તથા, દરેક પરિષહ વિજેતા મુનિઓના પ્રસંગો આલેખ્યા છે. લીપરિષહ વિજેતા શ્રી સ્થૂલભદ્રજીને નમો નમો ! (વાંચ્યો-સિદ્ધ્યોગી સ્થૂલભદ્ર)

ગરમી પરિષહથી હારેલા અરહતકને ભક્તામાતા સાધ્વી શોધવા પાગલ બનીને ભટકે છે. પુત્રને ગૃહસ્થના કપડામાં જોઈ વ્યથિત માતા અરહતક સાધુના વેષમાં તત્કાળ અનશાન કરી લે, તો રાજુ છે. દીકરાના આયુષ્ય કરતાં સદ્ગતિમાં એ માતાને રસ હુતો. ધન્ય માતા ! ધન્ય પુત્ર ! આર્થરક્ષિત સૂરિએ જે રીતે પરિવારનો ઉદ્ઘાર કર્યો... મજાની ઘટના છે.

(૩) ચતુરંગીય :- (૧) માનવ ભવ (૨) જિનવચન શ્રવણ (૩) જિનવચન પર શ્રદ્ધા અને (૪) સંયમમાં પુરુષાર્થ - આ ચાર અત્યંત અને ઉત્તરોત્તર વધુ દુર્લભ છે. મનુષ્ય ભવની દુર્લભતા બતાવતા દસ દણ્ણાંતો છે. સંસાર સાગર તારિણી ધર્મદિશના સાંભળવી પણ અત્યંત દુર્લભ છે. (૧) આલસ (૨) મોહ (૩) અવજ્ઞા (૪) અહંકાર (૫) ક્રોધ (૬) પ્રમાદ (૭) કૃપાણતા (૮) ભય (૯) શોક અવજ્ઞાન (૧૧) વિવિધ વ્યાક્ષેપો (૧૨) જગતનું કુતુહલ અને (૧૩) કીડામાં (૧૦) અજ્ઞાન (૧૪) વિવિધ વ્યાક્ષેપો (૧૫) જગતનું કુતુહલ અને (૧૬) કીડામાં (૧૭) અજ્ઞાન (૧૮) જમાલિ વગેરે સાત નિનદવ પણ શ્રદ્ધા થવી અને શ્રદ્ધા ટકાવવી ખૂબ અધરી છે. અહીં જમાલિ વગેરે સાત નિનદવ અને આઠમા સર્વ નિનદવ દિગંબર મતની ઉત્પત્તિ બતાવી છે. એ પછી ચારિત્ર ધર્મની દુર્લભતા બતાવી ને કહ્યું-જે સરળ છે, નિષ્કપટ છે, તે જ શુદ્ધિ પામે છે.

(૪) પ્રમાદા-પ્રમાદ (અસંખ્યાં) અધ્યયન :- માત્ર તેર ગાથા છે. પણ

અતિ મહત્વની છે. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના જોગ કરનારા આ ગાથાઓ અવશ્ય પણ
કરવા પ્રયત્ન કરે છે. સંસારી જીવ બીજાઓ માટે ભરપુર પાપ કરે છે. પાપ પોતે કરે છે
ને લાભ બીજા ઉઠાવે છે. ઘેબર જમાઈ જમી ગયો. અગાડદાનનું સરસ ચરિત્ર છે.
(વિશેષ જાણવા વાંચો-જે સાવધતે સાધક)

(૫) અકામમરણીય :- આવિચી વગેરે સત્તાર પ્રકારના મરણની વાત છે.
દરેક કારો ઉદ્યમાં આવતા આયુષ્ય કર્મના દલિકો જે ભોગવાતા જાય, એ આવિચી
મરણ છે. વગર ક્રત-પરચયખાણ મરણ બાલમરણ છે. શ્રાવકોનું બાળ-પંડિત મરણ
છે અને પ્રતધર સાધુઓનું પંડિત મરણ છે. સંસારી જીવો બહુ પાપ કરે છે, પછી
પરલોકથી ને તેથી મરણથી ભય પામે છે. તેથી તેઓનું અકામ મરણ છે અને સાધુ
જીવન-મરણથી નિરપેક્ષ છે, સમાધિસ્થ છે, તેથી એમનું સકામ મરણ છે.

(૬) ક્ષુદ્ધલનિર્ગંધીય :- અનંત જીવો અનંતીવાર દુઃખ ભોગવવા જ જન્મ-
મરણ કરે છે. જીવે છે. એમની સ્થિતિ જાણી સત્ય=સંયમ માટે મથવું ને બધા સાથે
મૈત્રી રાખવી. માતા-પિતા વગેરે સ્વજનો ત્રાણ-રક્ષણ કરતા નથી. તેથી સ્નેહમુક્ત
થવું. સાધુએ એમને યાદ કરવા નહીં. અપ્રમતા થવું. દવા વગેરેનો સંનિધિ-પરિગ્રહ
કરવો નહીં.

(૭) ઔરભીય :- આ અધ્યનનમાં (૧) ઘેઢું (૨) કાકિણી (૩) અપથ્ય
કેરી (૪) વ્યવહાર અને (૫) સાગર પાંચ દાણાંતોથી ભરપુર વૈરાગ્ય પીરસ્યો છે.
માલ-મલીઢાવાળા ભોજન કરનારાઓ અપથ્યની દીચછા રાખતા મરણાસત્ત રોગી
સમા છે. દુર્ગતિગમનદ્રષ્ટે એમની કતલ થવાની છે. બિખારી એક પૈસો મેળવવા જતાં
હજાર રૂ. ગુમાવી બેઠો. અલ્પ કણિક સુખ માટે જીવો મહામૂલો માનવભવ હારી
જાય છે.

ખૂબ કેરી ખાવાથી વિસૂચિકા જેવા રોગથી પીડાતા આમપ્રિય રાજાને વૈદે કેરી
સામે જોવાની પણ ના પાડી. પાણ રાજા કેરી જોતાં જ લલચાયો. ખાંધી. મર્યો.
વિષય-લોલુપ જીવો માટે વિષયો અનંત સંસારના કારણ છે. ભગવાન તેથી
વિષયોને જેર સમા કહી એથી દૂર રહેવા કહે છે. પાણ રાંકડા જીવો લલચાઈ જાય છે.

હજાર-હજાર સોના મહોર લઈ અન્યત્ર વ્યવહાર-વેપાર માટે નીકળેલા તરફ
વાણિયામાંથી એક ભરપુર કમાણી કરી આવ્યો. બીજો મૂળ સાચવી શક્યો. તીજો

મુજ મજામાં પડી છેવટે બિખારી થઈ ગયો. મનુષ્ય ભવ એ મૂળ રકમ છે. ધર્મ કરી દેવલોક મેળવવો એ ભરપુર કમાણી છે. જે ધર્મ-પાપનું સંતુલન કરે છે. બંને સરખા ! એ ફરી માનવ ભવ મેળવવા રૂપ મૂળ રકમ સાચવે છે ને જે ભોગ-કામમાં પડે છે. એ દુર્ગાતિગમનરૂપે સાવ બિખારી થાય છે.

દેવભવ ગત ભોગસુખ સમુદ્રતુલ્ય છે. મનુષ્યને મળતા ભોગ વાસના અગ્રભાગે લાગેલા બિંદુ સમાન છે. ધર્મથી સમુદ્ર તુલ્ય સુખ મળશે. ભોગમાં દૂબશો તો તણખલા પર ચોટેલા બિંદુ સમાન સુખથી ચલાવી લેવું પડશે.

(૮) કાપિલીય અધ્યયન :- સ્વયંબુદ્ધ કેવલી કપિલનું ચરિત્ર છે. (જુઓ ભીતર ઉમટ્યો ઉજાશ) લાભ લોભજનક છે. લાભથી લોભ વધે. લોભ આકાશ જેવો છે. કપિલ કેવલીએ નાચતા-ગાતા જ પાંચસો ચોરોને પ્રતિબોધ પમાડ્યો. એક ધૂવ ગાથા હતી-અધૂવ અને અશાશ્વત સંસાર દુઃખ પ્રચુર છે. ચિંતન કરવાનું એ છે કે-હું એવા કયા કાર્યો કરું કે જેથી મારી દુર્ગાતિ થાય નહીં. એ સિવાય અન્ય-અન્ય ધર્મપ્રેરક-પાપ નિવારક ગાથાઓ સાંભળી ચોરો પ્રતિબોધ પામ્યા. દીક્ષા લીધી.

(૯) નમિગ્રંજયા :- પ્રભુ વીરના કાળમાં એકસાથે થયેલા ચાર પ્રત્યેક બુદ્ધની કથા છે. (જુઓ-હું કોણ ?) પછી નમિ રાજર્ભિનું ચરિત્ર છે. (જુઓ-સિદ્ધાતિના સાધકો) ‘અનેકમાં સંઘર્ષ એકમાં શાંતિ’ આવા અર્થવાળું વાક્ય સાંભળી છ મહીનાથી દાહુપીડા ભોગવતા નમિરાજાને વેરાણ્ય થયો. દાહ શાંત થયો. દીક્ષા લીધી. ઈંડ પરીક્ષા કરવા આવ્યા. બંને વચ્ચે જે પ્રશ્નોત્તર રૂપે સંવાદ થયો, એનું આલેખન એટલે આ અધ્યયન. ‘મિથિલા બળે એમાં મારું કશું બળતું નથી’ જેવા માર્મિક વચ્ચનો છે. જે છેદાય-ભેદાય-કચડાય-ટુકડા થાય, બળે, બિંજાય, ચોરાય, ભગડે એ બધું મારું નથી. જે મારું છે, એ છેદ-ભેદ-દાહ-સડો-ચોરી વગેરેથી મુક્ત છે.

(૧૦) દુર્મપત્રક :- પીળા પાંદડા ખરે છે ત્યારે ઝાડ પર આવેલા નવા લીલા પાંદડા હસે છે. પીળા પાંદડા કહે છે, -મુજ વીતી તુજ વીતશો ! અહીં શ્રી ગૌતમ સ્વામીનું કંક ચરિત્ર અને અષાપદ પર્વત પર પંદરસો તાપસને પ્રતિબોધની વાત ગૂંઠી છે. પુંડરીક-કંડરીક કથા છે. હજાર વરસનો સંયમી કંડરીક સાધુવેષ છોડી સંસારમાં આવ્યો ને એનો વેષ પહેરી પુંડરીક સાધુ થયા. એક દિવસ જ સંસાર ભોગવી મરેલો કંડરીક સાતમી નરકે ગયો. ને એક દિવસના શુભ ચારિત્રથી પુંડરીક સર્વાર્થસિદ્ધ

વિમાનમાં ગયા.

ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ કહ્યું-પંદરસો તાપસોને કેવળજ્ઞાન થયું. ત્યારે ‘મને નહીં થયું.’ એવી અધૃતિ કરતાં ગૌતમ સ્વામીને સાંત્વન આપી ભગવાન ઉપદેશો છે. હે ગૌતમ ! એક સમયનો પણ પ્રમાણ કર નહીં. સમય ગોયમ ! મા પમાયએ... (શ્રી ગૌતમ સ્વામી ચરિત્ર માટે જુઓ-અંગૂઠે અમૃત વસે !)

(૧૧) બહુશ્રુત પૂજા :- ‘બહુશ્રુત’ સાધુ કેવો હોય ? અબહુશ્રુત સાધુ કેવો હોય ? બંનેના ગુણ-દોષો બતાવ્યા છે. અભિમાની, કોધી, પ્રમાદી, રોગી ને આળસુ વિદ્યા પામે નહીં. ગંભીર, દાંત વગેરે આઠ ગુણવાળો શિક્ષા-વિદ્યા પામે. ચૌદ રીતે અવિનીત થવાય છે. જેમ કે વારંવાર કોધ આવતો હોય. પંદર સ્થાનોથી વિનય સિદ્ધ થાય છે. વિનીત બહુશ્રુત થાય છે. બહુશ્રુત સાધુ જગતમાં અદ્ભુત-સુંદર ઉપમાઓ પામે છે ને વાસુદેવ-ચક્રવર્તીની જેમ પૂજાય છે.

(૧૨) હરિકેશીય :- પૂર્વભવના સાધક પણ જાતિમદથી ચંડાળ કુળમાં ઉત્પન્ન થયેલા હરિકેશી મુનિની કથા છે અને એમાંથી આપેલા ઉપદેશ છે. તિન્દુક યક્ષ એ મહામુનિનું સાંનિધ્ય કરે છે. સાધુનો મહાયજ્ઞ કયો ? જ્યોતિ શી ? ક્યા સરોવરમાંકેવા પ્રકારનું સ્નાન ? વગેરે સરસ વાતો છે.

(૧૩) ચિત્રસંભૂતીય :- બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તીના પૂર્વભવની વાત છે. ચંડાળ કુળમાં જન્મેલા ચિત્ર-સંભૂતિએ દીક્ષા લીધી. નમુચિ તરફથી ઉપદ્રવ થયો. ત્યારે મુનિઓનું મહાત્મ સમજાવવા સનતકુમાર ચક્રવર્તી સ્વી રત્ન વગેરે સાથે વંદન માટે આવે છે. એના સ્વી રત્નના વાળના સ્પર્શમાત્રથી કામવિનિષ્ઠ થયેલા સંભૂતિ મુનિએ ચક્રવર્તીપદનું નિયાણું કર્યું. પછી બ્રહ્મદત્ત ચરિત્રનો વિસ્તાર છે. બંને ભાઈઓનું મિલન થાય છે. એક છે સાધુ-બીજો છે ચક્રવર્તી. સાધુ વિષયભોગની કાતિલતા સમજાવી પૂર્વવત દીક્ષા લેવા પ્રેરે છે. બ્રહ્મદત્ત પૂર્વભવના આ ભાઈ સાધુને સાધુવેષ છોડી ભોગ માટે આમંત્રે છે. બંને પોતાની વાત છોડતા નથી. ચક્રવર્તી સાતમી નર્કે ગયો. સાધુ સિદ્ધ થયા.

(૧૪) ઈષુકારીય :- ચિત્ર-સંભૂતિ ભવના પણ પૂર્વ ભવમાં બીજા બે મિત્રો હતા. તેમાંથી એક ઈષુકાર રાજા થયા. બીજો એમની રાણી કમલાવતી થઈ. પૂર્વના એક ભવમાં એમના બીજા ચાર મિત્રો આરાધનામાં જોડાયેલા. એમાંથી એક ભૂજ

નામનો પુરોહિત થયો. બીજો થયો યશા નામની એની પત્ની. બીજા બે દેવ હતા. બંનેએ જાણ્યું, અમે ભૃગુના પુત્ર થઈશું. તેથી એને ધર્મ પમાડવા સાધુરૂપ લઈ એના ઘરે આવી શ્રાવક ધર્મ પમાડ્યો. પછી કહ્યું-તમને બે પુત્ર થશો, બાલ્યવયે દીક્ષા લઈ વિશ્વપૂજય થશો.

પછી બંને દેવ યશાની કુક્ષિમાં આવ્યા. ત્યારે દીકરા દીક્ષા લે નહીં એમાટે બંને દૂર એવા સ્થાને રહેવા ગયા જ્યાં સાધુઓની અવર-જવર ન હોય. જન્મેલા બંને દીકરાઓને પણ ‘સફેદ કપડાવાળા રાક્ષસ હોય છે. તેઓ માંસ ખાય. તેઓને બાળકનું માંસ ખૂબ ભાવે’ એમ ભડકાવ્યા. બંને આઠેક વર્ષના થયા ને મુનિઓને જોયા. તેથી ભયભીત થઈ વૃક્ષ પર ચઢ્યા. નીચે જ મુનિઓ ગોચરી વાપરવા બેઠા. બંનેએ જોયું. માંસ નથી. રુક્ષ આહાર છે. જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. પછી માતા-પિતાને વિશેક આપ્યો.

ચારે જાણાએ પછી રાજા-રાણીને પ્રતિબોધ આપ્યો. એ વખતે જે વાર્તાલાપ થયા એ આ અધ્યયનમાં છે. છેવટે બધા સાધુ-સાધ્વી થઈ મોક્ષ પામ્યા.

(૧૫) સભિક્ષુ અધ્યયન :- આ અધ્યયનમાં દરેક ગાથાના અંતે આવે છે- સભિક્ષુ ! સાધુ ભિખારી નથી, ભિક્ષુક છે. ભિક્ષુક થવા જરૂરી ગુણો સાધુમાં છે. માટે ભિક્ષુક છે. ભિક્ષુક કેવા ગુણવાળો હોય, એ બતાવ્યું છે.

(૧૬) બ્રહ્મચર્ય સમાધિ સ્થાન :- આ અધ્યયનમાં દસ બ્રહ્મચર્ય સમાધિ સ્થાનો વર્ણવ્યા છે. એમાં સ્ત્રી-નપુંસક-પશુ વર્જિત વસતી વગેરે બ્રહ્મચર્યની દસ ગુમિઓ બતાવી છે.

(૧૭) પાપશ્રમાણીય :- કયો સાધુ પાપશ્રમાણ છે ? એવા સાધુના અપલક્ષણો બતાવ્યા છે.

(૧૮) સંયતીય :- સંજય રાજર્ષિની કથા છે. એને ગુરુએ જે ઉપહેશ આપ્યો એની ગુંથણી છે. અન્ય ક્ષેત્રમાં મળેલા મહાન સાધુ નુતન મુનિ સંજય રાજર્ષિને હિતશિક્ષા આપે છે. કિયાવાદી, અકિયાવાદી, અજ્ઞાનવાદી અને વિનયવાદી પાખંડોથી બચવા ચેતવે છે. વળી કહે છે, કિયા-સદનુષ્ઠાન પ્રત્યે રૂચિ રાખજે, ગાસ્તિકતાથી દૂર રહેજે, સમ્યકૃત્વથી પરિભાવિત બુદ્ધિવાળો થજે અને દુશ્શર=ઉગ્ર ધર્મ તરફ લક્ષ્ય રાખજે.

એ પછી એ મહામુનિ ભરત, સગર, સનતકુમાર વગેરે ચક્રવર્તીઓએ પાણ છેવટે આ માર્ગ આરાધી આત્મહિત કર્યું છે. એમ બતાવે છે. આ નિમિત્તે એમના ચરિત્ર વર્ણવ્યા છે. (સનતકુમાર ચરિત્ર માટે જુઓ છલાંગ. શ્રી શાંતિનાથ ચક્રવર્તીના ચરિત્રમાટે જુઓ, શાંતિ જિનેશ્વર સાહિબા રે) એ મહામુનિએ કહ્યું- આવા મહાપુરુષો પાણ જૈન ચારિત્ર પામી-આરાધી હિત સાધી ગયા. તેથી તમે સદ્ગુરુની ઉઘમશીલ રહેજો અને મિથ્યાભાવોથી અવરશ્ય બચજો. સંજ્ય રાજર્ષિ ઉત્તમ ચારિત્ર પાળી મોક્ષ ગયા.

(૧૯) મૃગાપુત્રીય :- સુશ્રીવ નગરમાં શ્રી બલભદ્ર રાજા અને મૃગા રાણીનો પુત્ર મૃગાપુત્ર તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો. નગરમાં ગોચરી ચર્ચા માટે ફરતા સાધુઓને જોઈ જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામ્યો. પછી મોહાધીન માતા-પિતાને સરસ રીતે સમજાવે છે. માતા-પિતા દીક્ષા નહીં લેવા મુદ્દાઓ રજુ કરે છે. મૃગાપુત્ર એ બધાના જવાબ આપે છે. ખાસ કરીને નરકમાં જીવે વેઠેલી વિવિધ પીડાઓ વર્ણવે છે. સાંભળતા-વાંચતાં કંપી જવાય. ‘પાપ’ શબ્દથી જ નફરત પેદા થઈ જાય. જબરદસ્ત ચર્ચા છે. છેવટે પ્રભર વૈરાગી મૃગાપુત્રને માતા-પિતા અનુમતિ આપે છે. એ અદ્ભુત સાધના કરી મોક્ષ ગયા.

(૨૦) મહાનિર્ગંધીય :- અનાથી મુનિનું ચરિત્ર છે. શ્રેણિક રાજાને આ મહામુનિ અનાથ-સનાથ અંગેનું સ્વરૂપ બતાવે છે. રોગ-ઘડપાણ-મોત સામે રાજા પાણ અનાથ છે. પોતાની વાત માર્ગ છે. પોતે સહુને વલ્લભ. પોતાને નવી યુવાવ્યે થયેલી ચક્ષુપીડા મોટા વેદો પાણ મટાડી શકતા નથી. ત્યારે અનાથતાનું ભાન થયું. ચારિત્રના ભાવ જાગ્યા. વેદના શાંત થઈ. દીક્ષા લીધી.

છેવટે શ્રેણિકને કહે છે, પોતાનો આત્મા જ સાક્ષાત નરક છે, ને એ જ કામધેનું છે. પોતાના સુખ-દુઃખનો પોતે જ કર્તા-અકર્તા છે. પાપ માર્ગ દોડતો આત્મા જ પોતાનો ભયંકર શત્રુ છે અને હિતના માર્ગ જતો પોતાનો આત્મા જ પોતાનો મિત્ર છે. અનાથી મુનિ ચારિત્ર લીધા પછી ઢીલા પેલાઓની પાણ ધુળ કાઢે છે. સુસાધુ તરીકે દીક્ષા લેનારો શું શું કરે તો કુસાધુ થાય એ બતાવે છે.

શ્રેણિક મહારાજા ત્યારે પહેલી વાર સમ્યકૃત્વ પામ્યા. એ મહામુનિની સ્તવના કરે છે. અનાથી મુનિ છેવટે કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષ સિધાવ્યા.

(૨૧) સમુદ્રપાલીય :- ચંપા નગરમાં ભગવાન મહાવીર સ્વામીનો શ્રેષ્ઠ ભક્ત ધર્મશાસ્ક-ધર્મકાર્યમાં અત્યંત કુશળ પાલિત નામનો યુવા શ્રાવક રહેતો હતો. વાણિજ્ય માટે દેશાંતર ગયેલા એને એક શેડે પુત્રી પરાણાવી. સમુદ્રમાં જ-જહાજમાં એ સ્ત્રીએ પુત્રને જન્મ આપ્યો. તેથી નામ પડ્યું સમુદ્રપાલ. યુવાવયે આવેલા એણે એક પુરુષને વધસ્થાન પર લઈ જતા જોયો. આ જોઈ વૈરાયવાસિત થયો. માતા-પિતાને સમજાવી દીક્ષા લીધી. પછી પોતાના આત્માને જ ખૂબ સુંદર દિતશિક્ષા આપે છે. આત્મહિત સાધી મોક્ષે જાય છે.

(૨૨) રથનેમીય :- પહેલા નેમિનાથ-રાજુમતીનું ચરિત્ર વાર્ણિન છે. લગ્નની જાન પાછી ફરી ને નેમિનાથ દાદાએ દીક્ષા લીધી. પછી રાજુમતી-રથનેમિ વગેરેની દીક્ષા બતાવી. વરસાદથી બચવા ગુજ્ઞામાં આવેલી રાજુમતીને જોઈ રથનેમિ કામાસક્ત થાય છે. ત્યારે બંને વરચ્ચે ચર્ચા થાય છે ને રાજુમતી જે કઠોર ઉપદેશ આપે છે તેનું વાર્ણિન છે. પાપી તરીકે જીવવા કરતાં મરાણને શ્રેષ્ઠ ગણે છે. રથનેમિ ફરી સાવધ થાય છે. પ્રાયશ્ચિત કરી મોક્ષે જાય છે. (સમગ્ર વિસ્તાર માટે જુઓ નેમિ નિરંજનનાથ અમારો - ભાગ ૧/૨)

(૨૩) કેશી-ગૌતમીય :- આ અધ્યયનમાં આરંભે પ્રભુ શ્રી પાર્શ્વનાથ દાદાનું ચરિત્ર છે. (જુઓ - પ્રભુ શ્રી પાર્શ્વનાથ ભાગ ૧/૨) પાર્શ્વનાથ દાદાની પરંપરાના છેલ્લા આચાર્ય હતા કેશી ગાણધર કે જેઓએ પ્રદેશી રાજાને પ્રતિબોધ પમાડ્યો હતો. શ્રાવસ્તી નગરમાં તેઓ બિરાજમાન હતા ને પ્રભુ વીર સાથે ગૌતમ સ્વામી પણ ત્યાં પદ્ધાર્યા. ગૌતમ સ્વામીને કેશી આચાર્ય બિરાજમાન છે એ ખબર પડી. પોતે ગાણધર હોવા છતાં સામેથી મળવા ગયા. ત્યાં બંનેનું સુંદર મિલન થયું.

કેશી ગાણધર ગૌતમસ્વામીને પ્રભુ વીરના ધર્મ વગેરે અંગે પ્રશ્નો પૂછે છે ને ગૌતમ સ્વામી પરમ વિનય સાથે દરેકના સુંદર ખુલાસા કરે છે. મોક્ષમાર્ગે પ્રવૃત્ત થયેલાઓમાં ક્રત-આચાર-સામાચારીમાં બેદ મતભેદનું કારણ કેમ બને નહીં? જો પાર્શ્વનાથ-મહાવીર સ્વામી બંને સર્વજ્ઞ હોય, તો આ બેદ શા માટે? કેશી ગાણધરના આ પ્રશ્નથી વાતાવાપની શરૂઆત થાય છે. શ્રી ગૌતમ સ્વામી ખુલાસો કરે છે. પ્રથમ તીર્થકર કાળે જીવો જડ-ઝડુ હતા. મધ્યમ તીર્થકરોના કાળના જીવો ઝડુ-પ્રાજ્ઞ હોય છે. અંતિમ તીર્થકરના કાળના જીવો જડ-વક હોય છે. તેથી આ રીતે ધર્મભેદ

પડે છે. એટલી અદ્ભુત ચર્ચા છે કે દરેકે એકવાર અવશ્ય વાંચવા જેવી છે. કેશી ગણધર શ્રી ગૌતમ સ્વામીની પ્રશંસા કરતા કહે છે, આપ સંશયાતીત છો, સૂત્ર મહોદધિ છો.

પોતાનો પક્ષ જ સાચો છે, બીજાઓ મિથ્યાત્ત્વી છે ઈત્યાદિ કહી શાસનની અખંડિતતાને જોખમાવી હજારો ભવ્યાત્માઓને ગેરમાર્ગે દોરનારાઓને પ્રભુ સન્મતિ આપજો ! એમને ભાન નથી, પોતાના ને અન્યોના અનંત ભવિષ્યકાળીની તેઓ જોખમમાં મુકી રહ્યા છે.

કેશી ગણધર એક મહા પરાક્રમ કરે છે. જૈન શાસનની એકતા માટે, એકરૂપની જળવાઈ રહે એમાટે પોતે પોતાના સમસ્ત સાધુ સમુદ્ધાય સાથે પ્રભુ વીરના પાંચ મહાક્રતમય ધર્મનો સ્વીકાર કરે છે.

સમગ્ર વૃત્તાંત સાંભળતી-જોતી પર્ષદાએ બંને મહાપુરુષોની પ્રશંસા કરી પ્રાર્થના કરી-હે કેશી-ગૌતમ મુનિવરો ! અમારા પર પ્રસાદ કરો.

(૨૪) પ્રવચનમાતૃ :- આ સમગ્ર અધ્યયનમાં પાંચ સમિતિ અને ગુમિનું સરસ વર્ણન છે. ઈયસ્સમિતિ એટલી મહાન છે કે તે વખતે પાંચ પ્રકારના સ્વાધ્યાયની પણ મના છે. સ્થંડિલ સંબંધી દસપદ બતાવ્યા. પાંચે સમિતિ વર્ણિતી બાદ ત્રણ ગુમિનું વિવેચન છે.

(૨૫) યજ્ઞીય :- વારાણસીમાં બે પુરોહિત ભાઈઓ હતા-જ્યઘોષ-વિજ્યઘોષ. એમાં જ્યઘોષને ગંગા કિનારે એક દૃશ્ય જોવા મળ્યું, સાપે દેડકાને પકડ્યો છે ને સાપને કુરર નામના પંખીએ. એ પંખી સાપને ગળી રહ્યો છે તો પણ સાપ દેડકાને છોડતો નથી. આ જોઈ જ્યઘોષનો આત્મા જાગ્રી ગયો કે છેવટે બધા થયા યમરાજ નામના કુરર પંખીના મોંમાં છે. જ્યઘોષ દીક્ષા લઈ જ્યઘોષ મુનિ થયા ગ્રામાનુગ્રામ વિલાર કરતાં એ ફરીથી વારાણસી પદ્ધાર્યાને વિજ્યઘોષે માર્ગે લાગેનું મંડપમાં ગોચરી માટે પદ્ધાર્યા. ત્યાં મુનિવરને બ્રાહ્મણ પંડિતો યજનું, વેદાનું, નક્ષત્રોનું ને ધર્મનું સ્વરૂપ પૂછે છે. મુનિવર તેઓને ઉપદેશ આપે છે. સમતાથી શ્રમણ, બ્રહ્મચર્યથી બ્રાહ્મણ, જ્ઞાનથી મુનિ અને તપથી તાપસ થવાય. વિસ્તૃત (ઉપદેશ) સાંભળી વિજ્યઘોષ પણ પ્રતિબોધ પામે છે. બંને મહામુનિ અંતે મોક્ષગામી થાય છે.

(૨૬) સામાચારી :- આ અધ્યયનમાં શ્રમણ-શ્રમણી વર્ગ માટે અત્યંત

જીરી (૧) આવર્ષયકી (૨) નૈષેધિકી (૩) આપૃથ્યા (૪) પ્રતિપૃથ્યા (૫) છંદના-નિમંત્રણા (૬) ઈચ્છાકાર (૭) મિથ્યાકાર (૮) તથાકાર (૯) અભ્યુસ્થાન અને (૧૦) ઉપસંપદા. આ દસ સામાચારીનું વર્ણન છે. (આ દસે સામાચારી માટે જુઓ પૂજ્યપાદ ગુરુલેદેવ આ. શ્રી. અભ્યશોખર સ્વ. મ. રચિત દશવિધ સામાચારી ભાગ ૧/૨/૩)

(૨૭) ખલુંકિય :- ખલુંક-ગળિયો બળદ. જેમ એને કામ પર જોડવાનો પ્રયત્ન વ્યર્થ પરિશ્રમ છે. એમ કેટલાક સાધુ ગળિયા બળદ જેવા છે. એ સાધુઓ ઝલ્લિ-રસ-શાતા ગારવ વગેરેમાં ફસાયેલા હોય છે. ગર્વ નામના મહામુનિ પોતાના એવા શિષ્યો જોઈ એમને છોડી આત્મહિત સાધે છે.

(૨૮) મોક્ષમાર્ગ :- સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર રૂપ મોક્ષમાર્ગનું વર્ણન છે. દ્રવ્ય-ગુણ-પર્યાયની વિચારણા છે. નવ તત્ત્વની વાત છે ને (૧) નિસર્ગરૂચિ (૨) ઉપદેશરૂચિ (૩) આજ્ઞારૂચિ (૪) સૂત્રરૂચિ (૫) બીજરૂચિ (૬) અભિગમરૂચિ (૭) વિસ્તારરૂચિ (૮) કિયારૂચિ (૯) સંક્ષેપરૂચિ અને (૧૦) ધર્મરૂચિ. દસ પ્રકારના સમ્યકૃત્વ બતાવ્યા છે. પાંચ પ્રકારના ચારિત્ર કહ્યા છે.

(૨૯) સમ્યકૃત્વ પરાક્રમ :- આ અધ્યયનમાં ૭૩ પ્રકારે સમ્યકૃત્વની વિચારણા છે. સમ્યકૃત્વના તોંતેર નામો છે. દરેકને ઓળખાવી એથી થતાં લાભ વર્ણવ્યા છે. જેમ કે સમ્યકૃત્વનું એક નામ છે સંવેગ. સંવેગ=મોક્ષાભિલાષ. એનાથી અનુત્તર ધર્મશ્રદ્ધા પ્રગટે છે. એ ધર્મશ્રદ્ધાથી વળી શીଘ્ર પ્રગટેલા સંવેગથી અનંતાનુભંધી કખાયો નાશ પામે. નવા કર્મ બાંધે નહીં. મિથ્યાત્વની વિશુદ્ધિ થાય. દર્શન આરાધના થાય ને તેથી તે ભવે અથવા ત્રાણ ભવે મોક્ષ થાય.

પરમાત્માના સ્તુતિ-સ્તવનરૂપ મંગળથી જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ બોધિ મળે. તેથી કાં તો મોક્ષ જાય, કાં તો વૈમાનિક દેવલોકમાં.

(૩૦) તપોમાર્ગ ગતિ :- છ બાધ્ય-છ આભ્યંતર તપ અને તેમનાથી થતાં મહાલાભનું વર્ણન છે.

(૩૧) ચરણવિધિ :- મારુડલ = સંસાર. કયો ચારિત્ર ગુણધર સાધુ મારુડલમાં રહેતો નથી, એનું સરસ વિવરણ છે. સાધુ-શ્રાવક પ્રતિમાઓ બતાવી છે. સાધુ ગુરુઓ, સિદ્ધ ગુરુઓ, યોગ સંગ્રહ, તેંત્રીસ આશાતનાઓ વગેરેનું વર્ણન છે.

(૩૨) પ્રમાણ :- આ અધ્યયનમાં પ્રમાણનું સ્વરૂપ વાર્ણવ્યું છે. હૃડામાંથી પંખી અને પંખીથી હૃડુ. એમ તૃષ્ણાથી મોહની ઉત્પત્તિ અને મોહથી તૃષ્ણાની ઉત્પત્તિ, આમ ચાલ્યા જ કરે. મનોજ શબ્દાદિ રાગ હેતુ છે. અમનોજ શબ્દાદિ દ્રેષ્ટમાં કારણ બને છે. બંને વખતે જે સમ રહે છે, તે વીતરાગ થાય છે. નિશ્ચયથી અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ વિષયો સમતાના કે રાગ-દ્રેષ્ટના કારણ નથી. જે રાગ-દ્રેષ્ટ કરે છે, તે બંધાય છે. જે સમતામાં રહે છે, તે વીતરાગ થાય છે.

(૩૩) કર્મ ગ્રહૂતિ :- આ અધ્યયનમાં આઠ કર્મોની સવિસ્તાર વિચારણ કરી છે.

(૩૪) લેશયા :- છ લેશયાની રોચક વાતો બતાવી છે. છ લેશયાઓ કેવી છે, કઈ ગતિમાં કારણ બને વગેરે વાર્ણન છે.

(૩૫) અનગારમાર્ગ ગતિ :- મોક્ષમાર્ગ આવેલા સાધુએ કેવા માર્ગે જવું જેથી-કેવા આચાર પાળવા જેથી-કર્મક્ષય કરી મોક્ષ પામે એનું વિવેચન છે.

(૩૬) જીવાજીવ વિભક્તિ :- છ દ્રવ્યોની વિચારણા છે. ધર્માસ્તિકાય વગેરે અજીવ દ્રવ્યો અને જીવ દ્રવ્યનું સ્વરૂપ વાર્ણવ્યું છે. જેઓ (૧) જિનેશ્વર પ્રભુના વચન પર અનુરાગવાળા છે. (૨) તેથી ભાવપૂર્વક જિનવચનને આરાધે છે, તેથી (૩) મિથ્યાત્વવગેરે રૂપ ભાવમળથી મુક્ત છે અને (૪) રાગ-દ્રેષ્ટાદિરૂપ સંકલેશ વિનાના છે, તે અલ્પસંસારી છે.

અહીં (૧) કંદર્પ (૨) આભિયોગિક (૩) કિલિબષિક (૪) મોહ અને (૫) આસુરી પાંચ પાપ ભાવનાઓનું સ્વરૂપ બતાવ્યું છે. એ ભાવનામાં દૂબેલા કેવી ગતિ પામે એ બતાવ્યું.

ઉત્તરાધ્યયનના આ અધ્યયનની ૨૬૬ મી ગાથામાં સ્પષ્ટ નિર્દેશ છે કે, આ છત્રીશ અધ્યયનો પ્રગટ કરી-વાર્ણવી પછી પ્રભુ મહાવીર સ્વામી મોક્ષે ગયા.

ભગવાન અંતિમ ધર્મ દેશના પૂરી કરી સમવસરણમાંથી નીકળી ફરી હુસ્તિપાળ રાજાની જીર્ણ કચેરીમાં આવ્યા. ત્યાં પ્રભુએ અંતિમ વાર 'હે ગોયમ!' શબ્દ પ્રયોગ કર્યો. ગૌતમ સ્વામી રોમાંચિત થયા. પ્રભુએ અંતિમ વાર શ્રી ગૌતમસ્વામીને કહ્યું-હે ગોયમ! તમે બાજુના ગામમાં દેવશામનિ પ્રતિબોધ કરીને આવો.

શ્રી ગૌતમસ્વામી પ્રભુના જ્યેષ્ઠ ગાણધર છે. શ્રી સુધર્મસ્વામી પણ દાજર છે. શેષ નવ ગાણધરો તો આ પહેલા જ મોક્ષે સિધાવી ગયા છે. પ્રભુની નિશ્ચામાં ૩૦ વરસ થયા. શ્રી ગૌતમસ્વામીએ અત્યાર સુધી પ્રભુની દરેક આજ્ઞાને અહોભાવપૂર્વક સ્વીકારી છે. નનુ-નચ એમના સ્વભાવમાં જ નથી. વિનય-સમર્પણ એમનો આત્મસાત થયેલો ગુણ છે.

તેથી જ ગૌતમસ્વામીએ કદીક ‘ગોયમ ! આનંદ શ્રાવક સાચા છે. તમે ભૂલ કરી છે. જાવ ! એમને મિચ્છા મિ દુક્કડ આપી આવો’ ઈત્યાદિ કઢવી લાગતી આજ્ઞાઓ પણ સહર્ષ-સહજભાવે સ્વીકારી છે.

પણ આજે પરિસ્થિતિ સાવ અલગ છે. પ્રભુ કંઈ વિના કારણે રાતના આ રીતે ધમદિશના આપે નહીં. એમનો સમય તો ચોક્કસ છે. સવારે સૂર્યોદયથી એક પ્રહુર (= ૩ કલાક) સાંજે સૂર્યાસ્ત સુધી એક પ્રહુર ધમદિશના આપવી. તો ધનતેરસની રાતે આ રીતે ધમદિશના કેમ શરૂ કરી ? એ પણ અખંડધારાએ આટલા બધા પ્રહુર ? પ્રભુએ ક્યારેય તેવા માણન આશાય વિના કોઈ પ્રવૃત્તિ કરી નથી.

તો આ ધમદિશનાનું શું પ્રયોજન ? અરે, આનો અર્થ શું એવો હશે કે, હવે નજીકમાં પ્રભુ નિર્વાણ પામશો ? ને તેથી એ પહેલા પ્રભુ મન મૂકી વરસ્યા. જો એવું હોય તો જે ક્ષાળો પ્રભુની અંતિમ ક્ષાળો ગાણાય, એ ક્ષાળો પ્રભુના પ્રથમ ગાણધર પ્રભુની સમક્ષ હોય કે અન્યત્ર ? ઉચિત પણ એ જ ગાણાય ને ?

સામે પ્રભુએ જે સૂર્યન કર્યું-એ કાર્ય શું એટલું બધું મહત્વનું છે ? દેવશર્મા આજે નહીં તો કાલે પ્રતિબોધ પામે. શું ફરક પડવાનો ? દેવશર્માને પ્રતિબોધ વધુ મહત્વનો કે પ્રભુના નિર્વાણ સમયે પ્રભુ પાસે રહેવું એ ? નિર્વાણ પામેલા પ્રભુ કંઈ હવે પાછા તો આવવાના નથી. હા, પ્રભુનું દેવશર્મા માટેનું સૂર્યન યાદ રાખી નિર્વાણ પછી અવશ્ય પહેલું કામ એને પ્રતિબોધનું કરીશ. ઔચિત્ય તો આમ કરવામાં જ દેખાય છે.

ઇતાં પ્રભુને કેવળજ્ઞાન માધ્યમે દેવશર્માને પ્રતિબોધ મહત્વનું કાર્ય દેખાય એ બની શકે. ભગવાનને પોતાના જ્ઞાનમાં દેખાયું - ગૌતમનો મારા પ્રત્યે નિઃસીમ સ્નેહ છે. આ સ્નેહ જ એમના કેવળજ્ઞાનમાં બાધક છે. હવે એ સ્નેહ છેદવા લાયક છે. તેથી જ આવી આજ્ઞા કરેલી.

ખરેખર જ્ઞાનીના ઊંડા આશય છખસ્થ કેવી રીતે સમજુ શકે ? ગૌતમસ્વામી છતાં વિચારી શકે - જો આ કાર્ય તત્કાળ કરવાનું છે. તો શું એ કાર્ય બીજા ઉચ્ચિત મહાત્મા પાસે નહીં કરાવી શકાય ? અત્યારસુધી મેં કદી વિકલ્પ ઊભા કર્યા નથી. તો છેવટની ક્ષાળે બીજાને આ કામ સોંપવામાં શું વાંધો છે ? આથી તો દેવશામી પ્રતિબોધનું કાર્ય પણ થશે ને નિર્વાણ વખતે પ્રથમ ગાગધરની હાજરી પણ રહેશે.

સાચું કહું, આવી બધી વિચારણા પોતાને બુદ્ધિશાળી માનતા આપણા જેવા અધુરા ઘડાઓની હોઈ શકે. શ્રી ગૌતમસ્વામી માટે તો એક જ નિયમ છે, ગુર્વાજ્ઞા અવિચારણીયા... મારા ગુરુની આજ્ઞા અંગે મારે કશો વિચાર કરવાનો હોય જ નહીં. હા, ગુર્વાજ્ઞા પ્રત્યે ગૌતમસ્વામીએ કદી પણ જુદો વિચાર રાખ્યો હોત, તો આપણને પરમ વિનીત તરીકે એમનું ઉદાહરણ મળત નહીં, તો એમને અનંત લભ્યનિધાન તરીકે પામી શકત નહીં, તો એમના કરકમળથી થતી દીક્ષાઓ કેવળજ્ઞાનનું નિમિત્ત બનત નહીં. આ તો... તો... નું લાંબું લીસ્ટ થઈ જાત.

અલંઘનીય ગુર્વાજ્ઞાને વહુન કરતી વખતે શ્રી ગૌતમસ્વામીએ કદી મનમાં પણ અરુચિ રાખી નથી. એમની એ વખતની પ્રસન્નતા દર વખતે અનિર્વચનીય જ રહી છે. એવી કોઈ આજ્ઞા વહુન કરતી વખતે પોતાના મનને કામે લગાડ્યું નથી. માનો કે ગૌતમસ્વામી અમન થઈ ગયા હતા. તેથી જ આવા પ્રસંગોએ ઓદૃં આવી જવું, મોં પડી જવું, મારું અવમૂલ્યાંકન થઈ રહ્યું છે એ વાતે ખોટું લાગી જવું વગેરે કશું એમને થયું નથી.

હું માનું છું, જો આપણે ગૌતમસ્વામી જેવા શિષ્ય થઈશું, તો જ આપણે ગૌતમસ્વામી જેવા ગુરુ થઈ શકીશું.

તેથી જ આ ક્ષાળે પણ ગૌતમસ્વામી એ જ સહૃજ પ્રસન્નતાથી પ્રભુનું સાંનિધ્ય છોડી દેવશામનિ પ્રતિબોધ પમાડવા નીકળ્યા. આ ક્ષાળનું દર્શય નજર સામે લાવીએ. બધા જ પ્રભુના અંતિમ શાખ્યો સાંભળવા એકાકાર-ઉત્કંઠ થયા છે, પ્રભુ નિવારણી અતિ મહાત્વની ઘટનાના સાક્ષી થઈ રહ્યા છે, ત્યારે સ્થાન છોડવાની વાત તો છોડે, પગ ઊંચા-નીચા કરવા જેવી પણ ચેષ્ટા થંભાવી બધા ચિત્ર સમા સ્થિર થયા છે, ત્યારે જ આટલી વિશાળ સભા છોડી એકલાએ નીકળવાનું ! બધાની નજર ત્યારે પોતાના પર હોય, બધાના મનમાં તર્ક-વિતર્ક હોય કે, પ્રભુએ અંતિમ સમયે જ કેમ

આમને દૂર કર્યા હશે ? ત્યારે બધાની વિંધતી નજરોને ઓળંગી બહાર નીકળવું કેટલું
બધું આકરું લાગી શકે ?

પણ, ના ! શ્રી ગૌતમસ્વામીના મનમાં પણ કોઈ ફરક નથી. ખરેખર એમના
ચરણમાં મસ્તક ઢાળી ગદ્દગદ કંઠે વિનંતી કરવાનું મન થઈ જાય-ઓ ગૌતમસ્વામી !
આપ આપનું આ દિલ-આ ભૂમિકા અમને એક અંશે તો આપો ! વીતરાગ પ્રભુ વીર
તો મહાનતમ છે, પણ ઈમસ્થ ગૌતમસ્વામીની પણ આ કેવી મહાનતા !!

ધુણાના મર્યાદા પછી ચક્ષુદાન વગેરે થાય છે. હે મોક્ષગામી ! ગૌતમસ્વામી !
આપ અમને આપના હદ્યનું દાન કરી મોક્ષે જજો !

આ બાજુ ભગવાને હિતશિક્ષા આટોપવાનું શરું કર્યું. હવે અંતિમ કાણો !
શુક્લધ્યાનના ત્રીજા-ચોથા પાયા વગેરે અંતિમ કાણો !

એ કાણો જ ઈંડ્ર ઉભા થયા. સૌધર્મેન્દ્રનો પ્રભુ વીર સાથે ચ્યવનની કાણથી
ખરો નાતો જોડાયો છે. ચ્યવન પછીની કોઈ કાણો ઈંડ્રને પ્રથમ શંકા પ્રગટેલી-પ્રભુ
વીરનું ચ્યવન બ્રાહ્મણ કુળમાં કેમ ? હવે અંતિમ શંકા-ને એ સાથે અંતિમ વિનંતી !

ઈંડ્ર ગદ્દગદ ભાવે પ્રભુને હાથ જોડી વિનંતીના સ્વરમાં કહ્યું-પ્રભો ! આપના
ચ્યવન-સંહરણ-જન્મ-દીક્ષા-કેવલ આ બધા મહૃત્ત્વના ગ્રસંગો જે ઉત્તરાઙ્કાલગુની
નક્ષત્રમાં થયા, તે ઉત્તરાઙ્કાલગુનીમાં અહૃયાસી મહાગ્રહોમાંથી ત્રીસમો ભસ્મરાશિ
મહાગ્રહ પ્રવેશવાની તૈયારીમાં છે. નામ જેવા ગુણો ધરાવતા આ ગ્રહનો એ નક્ષત્રમાં
રહેવાનો કાળ બે હજાર વરસ છે.

એ મહાગ્રહના પ્રભાવે પ્રભુ ! આપના શાસનની ઉન્નતિને ખરાબ અસર
થશે. પૂજ્ય સાધુ-સાધ્વી ભગવંતોના જે ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિભાવે પૂજા-સત્કાર થવા
જોઈએ, તે નહીં થાય. બે હજાર વરસ પછી એ ગ્રહ એ નક્ષત્રમાંથી નીકળશે, પછી જ
ઉદ્ઘાટિત પૂજા સત્કાર થશે.

આપ જો આયુષ્ય એક કાળ વધારો, તો એ ગ્રહ આપની હાજરીમાં એ
નક્ષત્રમાં પ્રવેશશે. તેથી એની ખરાબ અસર નાથ થશે. શાસન પર પડનારી મોટી
ખરાબ અસરમાંથી શાસન ઉગારી જશે.

કારણ કે હે નાથ ! જેઓ આપને હદ્યમાં ધારણ કરે છે, એમને થયેલા
અપશુકનો, આવેલા ખરાબ સપનાઓ, ખરાબ ગ્રહોની અસરો બધું જ અનુકૂળ-શુભ

થઈ જાય છે.

ભગવાને જવાબ વાળ્યો-દુદ્ર ! તીર્થકર, દુદ્ર કે ચક્રવર્તી જેવી મહાસમધિ
વ્યક્તિઓ પણ પોતાનું આયુષ્ય એક કાળ પણ વધારી શકતી નથી. તમે પણ આ
જાણો છો. છતાં તીર્થપ્રેમથી મોષ પામી આવી વિનંતી કેમ કરો છો ? ભર્તમરાજીના
ગ્રહનો ઉત્તરા ફાળ્યુનીમાં પ્રવેશ વગેરે બાબતો નિશ્ચિત થયેલા ભાવિભાવ રૂપ છે.
ભવિતવ્યતા છે. બદલી નહીં શકતી નિયતિને સ્વસ્થભાવે સ્વીકારી લેવી એ તથ્ય છે.

આમ કહી ભગવાને માનો કે છેવટનો સંદેશ આપ્યો કે, જે પુરુષાર્થના બાબા
પર થઈ શકે, ત્યાં અવશ્ય પુરુષાર્થ કરવો ને અશુભને શુભમાં પરિવર્તિત કરવો
નિયતિની અકળ ગતિની ખબર નહીં હોવાથી બદલવાનો પુરુષાર્થ કર્યા બાદ પણ
ફેરફાર થાય નહીં, નિયતિ બદલાય નહીં, ત્યાં સાચી મહેનત કરી એ વાતે સંતોષ લઈ
નિયતિને સહજભાવે સ્વીકારી લેવી.

જ્યાં નિયતિ ખબર જ છે ને ફરકની સંભાવના નથી દેખાતી, ત્યાં નિયતિને
સલામ ! વાત આટલી છે કે શક્ય પ્રયત્ન છોડવો નહીં, પણ પરિણામ ધારેલું આવે
નહીં ત્યાં જીવ બાળવો નહીં, પણ સ્વસ્થતાથી સ્વીકાર કરી લેવો. સંકલેશ-હૈયા-
બળાપો ઉચિત નથી.

આયુષ્ય બે પ્રકારના હોય છે, અનપવર્તનીય-અપવર્તનીય... જે આયુષ્ય
કાળ પણ ઓછું થાય નહીં, તે અનપવર્તનીય. ને જે આયુષ્યમાં ઘટાડો થઈ શકે, તે
અપવર્તનીય.

અનપવર્તનીય આયુષ્ય બે પ્રકારે, (૧) નિરૂપક્રમ (૨) સોપક્રમ. જરા પણ
નહીં ઘટનારું આયુષ્ય સહજ ભોગવાય ને પૂર્ણ થાય તે નિરૂપક્રમ. જેમ કે
યુગલિકોનું-તીર્થકરોનું.

જે આયુષ્ય ઘટવાનું નથી, પણ અંત વખતે આયુષ્યનો અંત લાવે એવી ઘટના
સાથે સંકળાયેલું હોય છે, તે સોપક્રમ-અનપવર્તનીય. જેમ કે દરેક પ્રતિવાસુદેવના
આયુષ્યનો અંત વાસુદેવે ફેલા ચકના પ્રહાર સાથે જોડાયેલો છે. પ્રતિવાસુદેવો પણ
શલાકા પુરુષ હોવાથી અનપવર્તનીય આયુષ્યવાળા હોય છે.

જે આયુષ્ય અપવર્તનીય હોય છે, એ પણ પ્રાય: બંને પ્રકારે જોવા મળે છે.
આપણા બધાના આયુષ્ય પ્રાય: અપવર્તનીય છે. છતાં કેટલાક પૂરું આયુષ્ય ભોગવી

કુદરતી મોત પામતા દેખાય છે. આમને નિકુપ્કમ અપવર્ત્તનીય આયુષ્યવાળા કહી શકાય.

અપવર્ત્તનીય આયુષ્યવાળાઓ પ્રાય: સોપકમ આયુષ્યવાળા છે. તેથી ઘટના થાય ત્યારે કમશા: ભોગવાતા આયુષ્ય કર્મના દલિકો ઝડપથી-એકસાથે ભોગવાઈ જાય છે. તેથી અચાનક એકઝીટ થાય છે.

આમ આપણું આયુષ્ય ઘટી શકે છે. પણ કોઈનું પણ આયુષ્ય વધી તો શકતું જ નથી. તેથી આયુષ્ય વધારવાના પ્રયત્ન કરવાના બદલે એક-એક ક્ષાળ આરાધનાથી જીવંત બને, સાર્થક થાય એવી ચીવટ રાખવામાં સાર છે.

પાંચમાં આરાના જીવોના આયુષ્ય આમે ઓછા ઓછા થતાં જવાના. એમાં વળી જાત-જાતના ઉપકમોની લટકતી તલવાર ! કાચના ગલાસને તૂટવા માટે પછડાટ કે ટક્કર જરૂરી છે, આપણું આયુષ્ય તો તેવી બહાર કોઈ ઘટના વિના પણ-આરામથી બેઠા હતા ને પૂરું થઈ જાય.

આમ જીવન આટલું નાજુક છે ને મોત ગમે ત્યારે શક્ય છે. ત્યારે ડહાપણ છે, મોત સુધરે-સમાધિ મળે એમાટે જ જેટલી ક્ષાળો જીવવા મળી, એટલી ક્ષાળો આરાધના-સુઝીતના માર્ગે લગાડી દેવી. જે જીવતર જ અનિશ્ચિત છે, ભાંગી જનારું છે, એ જીવતરને સુખ-સગવડના સાધનોથી સજીવવાની દોડ નકામી છે.

ભગવાને ઈદ્રને ઉચિત જવાબ આપ્યો. જન્મકાળે મેરુ પર્વત પર અભિષેક વખતે ઈદ્રને ચિંતા ઉદ્ભવેલી, ત્યારે પ્રભુએ ચરણ અંગૂઠો મેરુને ચાંપી-તીર્થકર શક્તિ બતાવી શંકાનું સમાધાન કરેલું.

દીક્ષા વખતે ઈદ્રને ચિંતા હતી, પ્રભુ આટલા બધા ઉપસગો-શેં સહન કરી શકશો ? ત્યારે પ્રભુએ ‘તીર્થકરો પોતાના પરાક્રમથી કેવળજ્ઞાન પામે છે, બીજાની સહાયતાથી નહીં.’ એમ જવાબ વાળી ઈદ્રને ધરપત આપેલી.

કેવળજ્ઞાન પછી ભગવાને સૌથી પહેલી ઈદ્રની નહીં તો ઈદ્રભૂતિ ગૌતમની શંકાનું સમાધાન કરેલું. નિર્વાણ વખતે ફરી ઈદ્રને છેવટનું સમાધાન આપ્યું.

ભગવાનના એ અંતિમ સમયે ત્યાં અઢાર દેશના અઢાર ગણ રાજાઓ હાજર હતા. એમાં નવ લેચછવી હતા, નવ કાશી કોશલક હતા. બધાએ ઉપવાસરૂપ પૌષ્ઠ કર્યો હતો. બાર પર્ષદાના હુજારો સભ્યોની સમક્ષ પ્રભુની અંતિમ આરાધના શરૂ થઈ.

પ્રભુ પર્યક્ષાસને બિરાજ્યા હતા. અંતમુદ્ધર્ત જેટલા બાકી રહેલા આયુષ્ય કર્મને સમાન વેદનીય-નામ-ગોત્ર કર્મ કરવા કેવળી સમુદ્ધાત કર્યો હશે એમ માનું શું... ત્રિખણિમાં એવા શાબ્દો નથી.

આયુષ્ય કર્મ સમગ્ર ભવ દરમ્યાન એક વાર જ બંધાય છે, ને એ પણ પછીના ભવમાં જેટલું આયુષ્ય ભોગવવાનું હોય એટલું જ. બાકીના સાત કર્મો સામાન્યથી સતત બંધાતા હોય છે. વળી, આયુષ્ય કર્મની ઉત્કૃષ્ટ લીમિટ છે તૃતી સાગરોપમ. જ્યારે બાકીના કર્મોની અંત: કોટાકોટી સાગરોપમ વગેરે રૂપે બહુ મોટી સ્થિતિ બંધાતી હોય છે.

ભગવાને અંતિમ ભવમાં આવતા કોઈ ભવનું આયુષ્ય બાંધ્યું નથી. સત્તામાં રહેલા વેદનીય વગેરે કર્મોની સ્થિતિ તો લાંબી છે. એમ પણ થાય નહીં કે એ બધા કર્મો એમ જ રહી જાય ને પ્રભુ મોક્ષે જાય. એમ પણ થાય નહીં કે એ બચેલા કર્મો પ્રભુ મોક્ષમાં ભોગવે. બધા જ કર્મોના તમામ બંધન ફગાવી મોક્ષે જવાનું છે.

તો એ શેષ કર્મોની આયુષ્યની અપેક્ષા રહી જતી લાંબી સ્થિતિનું કરવું શું ? એમાટે કેવળજ્ઞાનીઓ આયુષ્યની અંતિમ ક્ષાળોમાં કેવળી સમુદ્ધાત કરે છે. માત્ર આઠ સમયની આ પ્રક્રિયામાં ચોથો સમય એવો હોય છે કે જે સમયે એ જ્ઞાનીના આત્મપ્રદેશો સમસ્ત ચૌદ રાજલોક વ્યાપી થાય છે.

પ્રભુ વીરે આ રીતે કેવળી સમુદ્ધાત કર્યો હશે. માનો કે મોક્ષ જતાં પહેલા પોતાના ખારા-કળાણાપાત્ર તમામ જીવોને વહુલથી સ્પર્શી લઈ પછી મોક્ષ જવું. આ કેવળી સમુદ્ધાતથી ચારે કર્મ સમાન સ્થિતિવાળા થાય છે.

પછી શુક્લધ્યાનના ત્રીજી-ચોથા પાયાના સહારે પ્રભુએ યોગ નિરોધ કર્યો. પહેલા બાદર કાયયોગથી બાદર મનોયોગ-બાદર વચનયોગનો નિરોધ કર્યો. પછી સૂક્ષ્મ કાયયોગથી બાદર કાય યોગ અને સૂક્ષ્મ મનો-વચનયોગોનો નિરોધ કર્યો. આ વખતે શુક્લ ધ્યાનનો ત્રીજો પાયો હોય. પછી જ્યારે સૂક્ષ્મ કાયયોગનો નિરોધ કરે ત્યારે ચોથો પાયો હોય. ત્યારે શૈલેશીકરણ કર્યું. પાંચ હસ્ત સ્વર-અ ઈ ૩ ૩૪ લે બોલતા જેટલો સમય લાગે એટલો સમય ચૌદમા ગુણસ્થાનકે રહ્યા.

પછી સર્વ સંવર-સર્વ નિર્જરા દ્વારા તમામ કર્મોના બંધનથી મુક્ત થઈ સિદ્ધ બુદ્ધ મુક્ત થયા-જેમ એરંડિયાનું બીજ બંધન મુક્ત થતાં ઉં છે, એમ બંધન મુક્ત

થેલા પ્રભુ એક સમયમાં જ સાત રાજ ઉપર, સિદ્ધ શિલાની પાણ ઉપર લોકાંતે સ્થિર થયા. પ્રભુનો અરૂપી આત્મા પર્યક્ષાસનાકારે કાયમ રહેશે. તે વખતે પ્રભુને છંઠના તપનો બીજો ઉપવાસ હતો. ચંદ્ર સ્વાતિ નક્ષત્રમાં હતો. ચંદ્ર નામનું બીજું વર્ષ હતું. (પાંચ-પાંચ વરસનો એક યુગ હોય છે. એમાં १ લું-બીજું ને ચોથું વરસ ચંદ્ર વરસ કહેવાય ને ત્રીજું-પાંચમું અભિવર્ધિત.)

એ કારતક વદ્ધ અમાસની પાછલી રાત હતી. રાત ચાર ઘડી જેટલી બાકી હતી. પ્રીતિવર્ધન માસ હતો. એ પખવાદિયું નંદિવર્ધન નામવાળું હતું. એ દિવસ અગ્રિવેશ હતો. બીજું નામ ઉપશમ હતું. એ રાત દેવાનંદા નામની હતી, બીજું નામ નિરતિ હતું. એ લવ (સમયનું માપ) અર્થ હતો. મુહૂર્ત નામનો પ્રાણ હતો. સિદ્ધ નામનો સ્તોક (સમયનું માપ) હતો. ‘નાગ’ નામનું કરણ હતું. સર્વાર્થસિદ્ધ નામનું મુહૂર્ત હતું.

પરમાત્મા નિર્વાણ પામતાં જ ત્યાં રહેલા લોકોના હદ્યના બંધન તૂટી ગયા ને બધા મોં ફાટ રોવા માંડ્યા.

અઢાર દેશના રાજાઓએ લોકો આગળ જાહેરાત કરી કેવળજ્ઞાનનો મહાઉદ્ઘોત કેલાવતા પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા. એ ભાવ ઉદ્ઘોત હતા. જ્ઞાનની એ મહાજ્યોતિની યાદમાં ચાલો, આપણે દીવા પ્રગટાવીએ. આ દ્રવ્ય દીપક આપણને એ ભાવદીપકની યાદ અપાવશે. બધાએ દીવા પ્રગટાવ્યા. ત્યારથી દિવાળી પર્વ તરીકે આ દિવસ ઓળખાયો. આમ દિવાળી પર્વ એટલે આપણને પરમ પિતાના વિરહનો દિવસ. પ્રભુના નિર્વાણની-વિરહની વેદના અનુભવવાનો દિવસ.

આપણા જે એક માત્ર આમ હતા, એક માત્ર નિસ્વાર્થ સ્વજન હતા, એક માત્ર નિષ્કારણ બંધુ હતા, એક માત્ર સાચા હિતચિંતક હતા, પરમ કરુણામયી માતા હતા; એ પ્રભુ જે રાતે નિર્વાણ પામ્યા ને આપણે ખરા સ્વજનને ગુમાવ્યા, એ દિવસ-એ રાત શું કરીશું?

ફટાકડા ફોડીશું? ચોપડા પૂજન કરી મીઠાઈઓ ખાઈશું? આનંદ મનાવીશું? કે ઉપવાસ કરીશું? દેવવંદન કરીશું? પ્રભુના ગુણોને યાદ કરી પ્રભુને શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરીશું? પ્રભુના અંતિમ ઉપદેશોને જીવનમાં ઉતારવા પ્રયત્ન કરીશું?

દીનો વગેરે એ નિરુત્સાહથી પ્રભુના અંતિમ સંસ્કારાદિ કાર્યો કર્યા. અગ્રિકુમાર

દેવોએ અગ્રિ પ્રગટાવ્યો ને વાયુકુમાર દેવોએ વાયુથી એ અગ્રિને ઉદ્દીપિત કર્યો. પછી યોગ્ય સમયે મેઘકુમાર દેવો વરસ્યા. અગ્રિ બુઝાયો. બળતા બચી ગયેલા પ્રભુના દાંતોમાંથી ઉપરની જમણી બાજુના દાઢા-દાંત શક, ડાખી બાજુના ઈશાન હુંદું, નીચેના જમણી તરફના ચમરેન્દ્ર અને ડાખી બાજુના દાંત બલીન્દે ગ્રહણ કર્યા. રત્નની દાબડીમાં એ રાખ્યા. પૂજ્ય તરીકે માન્ય રાખ્યા. હુંદને કોધાદિ વખતે શાંત કરવા આ દાઢાઓના અભિષેક કરી એમના પર અભિષેક જળનો છંટકાવ કરાય છે.

પ્રભુના જ્યાં અગ્રિ સંસકાર થયા, ત્યાંની ધૂળ-માટી વગેરે લેવાની એટલી બધી પડાપડી થઈ કે એક વિશાળ ખાડો બની ગયો. જ્યાં પાણી ભરાયા. મધ્યમાં પ્રભુના ચરણ પાદુકાની સ્થાપના થઈ. આમ જળ મંદિર તૈયાર થયું. દેવોએ પ્રભુના અગ્રિસંસકાર સ્થાને સ્તૂપ રચના કરેલી.

પૂર્વના તમામ તીર્થકરો એકલા મુક્તિગામી થયા ન હોતા. શ્રી ઋખભદેવ સાથે દસ હજાર મોક્ષ ગયા. (એમાં પાણ એક જ સમયે એકસો આઠ) પ્રભુ શ્રી પાર્થનાથ સાથે બીજા તેંત્રીસ મોક્ષ ગયા. જ્યારે પ્રભુ વીર એકાકી મોક્ષ ગયા, માનો કે એ સૂચવતું હતુંકે પાંચમાં આરામાં શિષ્યો ગુરુ નિરપેક્ષ થશે.

મહા સૂર્ય સમ પરમાત્માની ઉપस્થિતિમાં જે સૂક્ષ્મ જીવાતો ઉત્પન્ન જ થતી ન હોતી, એ પ્રભુના નિર્વાણ પછી ઉત્પન્ન થઈ. ‘કુંથુ’ તેઈદ્રિય જીવ છે. પાણ એવું સૂક્ષ્મ શરીર છે કે એ હલે નહીં ત્યાં સુધી ખબર નહીં પડે કે અહીં આ જીવ છે. હલે તો જ નજરે ચેઢ. આ રીતે સૂક્ષ્મ જીવોની ઉત્પત્તિ જોઈ ધારા સાધુ-સાધી ભગવંતોને લાગ્યું, હવે સંયમનું પાલન, અહિસાનું પાલન અધરું થવાનું. અજાગૃતા પણ જીવવિરાધના થઈ જશે. તેથી તેઓએ અંતિમ અનશાન કરી લીધું.

અતિ વૃદ્ધાવસ્થા પામેલા નંદિવર્ધન રાજાને પ્રભુના નિર્વાણના સમાચાર મળ્યા. પ્રભુ પર અનન્ય પ્રેમ રાખતા એ મોટા ભાઈને એટલું બધું દુઃખ થયું કે એ દિવસે એક દાણો મોંમાં નાખી શક્યા નહીં. ઉપવાસ થઈ ગયો. વારંવાર, સતત વીર-વર્ધમાન.. બસ એ જ રટણ ને અનરાધાર આંસુ વરસે.

બીજે દિવસે સુદર્શના બેન નંદિવર્ધન ભાઈને પોતાના ઘરે લઈ ગઈ. ભાઈને આશ્વાસન આપ્યું. સમજાવીને પારણું કરાવ્યું. ત્યારથી ભાઈબીજ પર્વ આરંભાયું. ભગવાન મહાવીર સ્વામીને શ્રી હુંદ્રભૂતિ ગૌતમ વગેરે અગ્યાર ગાણધરો

હતા. ચૌદ હજાર સાધુઓની, આર્ય ચંદના વગેરે છત્રીસ હજાર સાધ્વીઓની, શંખ -શતક વગેરે ૧૫૮૦૦૦ શ્રાવકોની, સુલસા-રેવતી વગેરે ૩૧૮૦૦૦ શ્રાવિકાઓની, ૩૦૦ ચૌદ પૂર્વધરોની, ૧૩૦૦ અવધિજ્ઞાનીઓની, ૭૦૦ કેવળજ્ઞાનીઓની, ૭૦૦ વૈકિય લભિધર સાધુઓની, ૫૦૦ વિપુલમતિ મન:પર્યવજ્ઞાનીઓની, ૪૦૦ સમર્થ વાદીઓની ઉત્કૃષ્ટ સંપદા હતી.

પ્રભુ વીરના ૭૦૦ સાધુ અને ૧૪૦૦ સાધ્વીઓ મોક્ષે ગયા, ને ૮૦૦ શિષ્યો અનુતરમાં ઉત્પન્ન થયા.

પ્રભુની અંતઃકૃત ભૂમિ બે રીતે વિચારાય છે. (૧) પ્રભુના કેવળજ્ઞાન પદ્ધી ચાર વરસ પદ્ધી એક ભવ્યાત્મા પ્રભુના શાસનને પામી મોક્ષે ગયા. (૨) પ્રભુની પાટે (શ્રી ગૌતમસ્વામી) પદ્ધી શ્રી સુધર્મસ્વામી ને પદ્ધી જંબુસ્વામી એમ ત્રાગ પેઢી મોક્ષે ગઈ.

પ્રભુ મહાવીર સ્વામી ૩૦ વરસ ગૃહસ્થાવાસમાં રહ્યા. સાતિરેક સાડા બાર વરસ છદ્રસ્થ સાધના કાળ હતો. કંઈન ન્યૂન ત્રીસ વરસ કેવળજ્ઞાન પર્યાય હતો. આમ ૪૨ વરસનો શ્રામણીય પર્યાય થયો. કુલ આયુષ્ય બોંતેર વરસનું હતું.

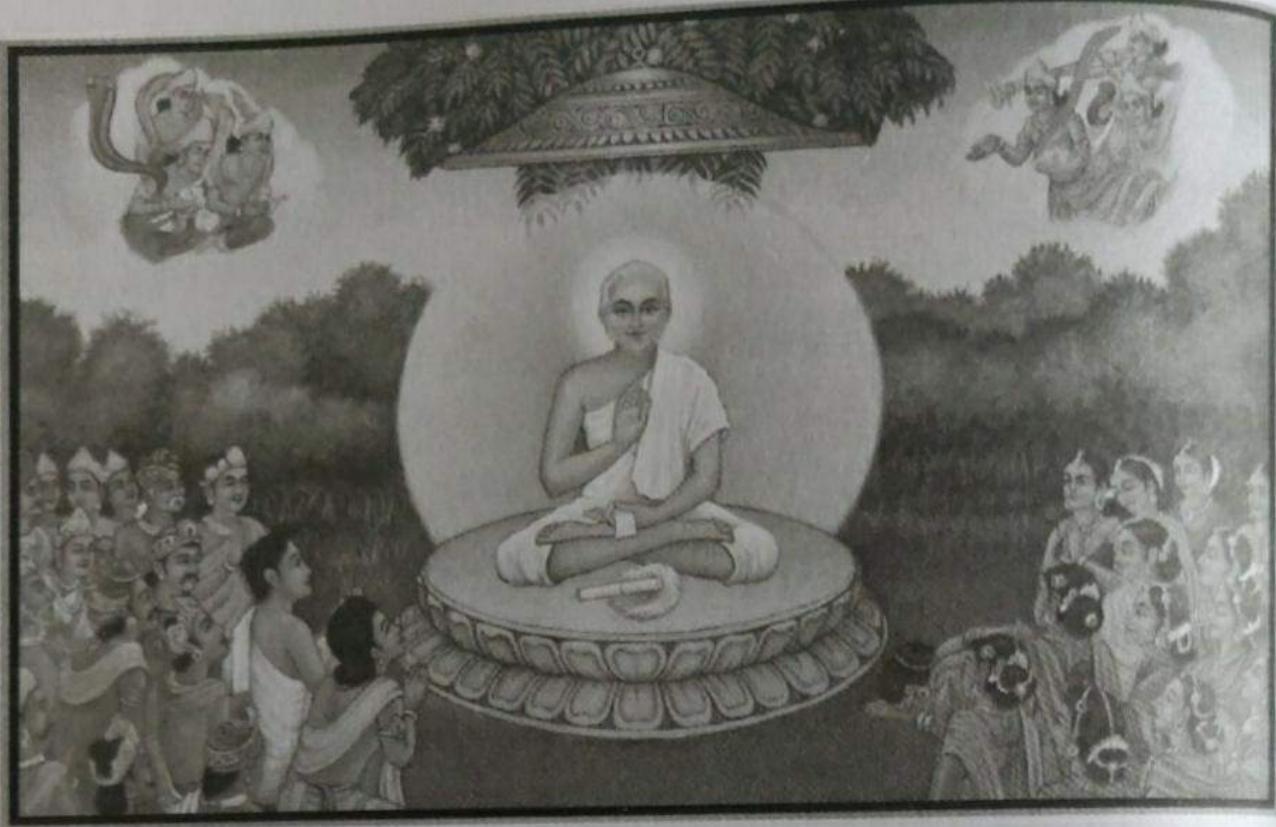
ભગવાને અસ્થિક ગ્રામમાં પ્રથમ ચોમાસુ કર્યું. ચંપાનગર - પૂજ ચંપામાં ત્રાગ ચોમાસા કર્યા. વેશાલી નગર-વાણિજ્યગ્રામમાં બાર ચોમાસા કર્યા. રાજગૃહી નગરના નાલંદા પાડામાં ચૌદ ચોમાસા કર્યા. મિથિલામાં છ, બે ભક્તિકામાં, એક આલંભિકામાં, એક શ્રાવસ્તીમાં, એક પ્રાણીત (અનાર્ય) ભૂમિમાં ને છેલ્લું પાવાપુરીમાં ચોમાસું કર્યું.

આ અપાપાપુરીનું નામ ઈદ્રે પાપાપુરી કર્યું એવું વાંચવા મળે છે. પરમ માતા સમાન પ્રભુનો જે નગરમાં વિરહ થયો એ નગર અપાપા શાનું ? એ તો પાપા છે, પાપા ! આ એમનો આકોશ હતો. ત્યારથી પાપા-પાવાપુરી નામ પ્રસિદ્ધ થયું.

ભગવાન નિર્વાણ પાભ્યા પદ્ધી ૩ વરસ ૮ મહીના અને પંદર દિવસ પદ્ધી ચોથો આરો સમામ થયો ને પાંચમો આરો શરૂ થયો.

પ્રભુ વીરના નિર્વાણ પદ્ધી ૮૮૦ વરસે-મતાંતરે ૮૮૭ વરસે આગમ પુસ્તકારૂઢ થયા ને પર્યુષાગ મહાપર્વમાં કલ્પસૂત્રનું જાહેરમાં વાંચન થયું.

વિલાય, બોલિયા,
નામદાન, સરસાદા,
ચાલાંગા, વાહાંગા,
ના માનદુલા

શ્રી ગૌતમસ્વામી કેવળજ્ઞાન

ચાલો, હવે આપણે ગૌતમ સ્વામી તરફ નજર ફેરવીએ-પ્રભુની આજ્ઞા પામી ગૌતમ સ્વામી દેવશર્માને પ્રતિબોધ કરવા ગયા. કલ્પસૂત્રની ટીકા વગેરેમાં એવો નિર્દેશ છે કે દેવશર્માને પ્રતિબોધ પમાડી ગૌતમસ્વામી પાછા ફરતા હતા. આમ પ્રભુ વીરની અંતિમ કરુણા પામવા દેવશર્મા ભાગ્યશાળી થયો.

જગદ્ગુરુ હીરસૂરિ મહારાજની પરંપરામાં થયેલા શ્રી ગુણાર્થ વિજય ગણિએ દિવાળી કલ્પનું દસ ઢાળવાળું સ્તવન રચ્યું છે. એમાં છઠ્ઠી ઢાળની પાંચમી ગાથા આવી જોવા મળે છે-

ગૌતમ ગુરુનાં વયણલાં નવિ ધર્મ તેણો કાન;
તે ભરી તસ શિર કૃમિ થયો કામિની ને એક તાન,
ઉઠિયા ગોયમ જાણીયો, તસ ચરીઓ રે પોતાને જ્ઞાન... ॥૫॥

પૂજ્યપાદ ભવોદ્ધિતારક ગુરુદેવ શ્રી વિ. ભુવનભાનુ સૂરીશ્વરજી મહારાજ આ પ્રસંગને આગળ કરી રાગ-આસક્તિના કારમા ફળ અંગે ભરપુર વેરાય પીરસતા.

શ્રી ગૌતમ સ્વામી દેવશર્મનિને ત્યાં પહોંચ્યા. દેવશર્માને આવકાર આપ્યો. શ્રી ગૌતમ સ્વામીએ કહ્યું-પ્રભુ વીરે મને તને પ્રતિબોધ પમાડવા અહીં મોકલ્યો છે. હે દેવશર્મ ! જિંદગી અસ્થિર છે. ફરી માનવભવ મળવો મુશ્કેલ છે. સંબંધો બધા સ્વાર્થની આસપાસ ગુંથાયેલા છે. રોગ-ઘડપણ-મોત સામે કોઈ શરણભૂત નથી. તેથી તમે સંસારની બધી જંજાળ છોડી ચારિત્ર અંગીકાર કરી મળેલા ભવને સાર્થક કરો.

પણ દેવશર્મનિ પોતાની બ્રાહ્મણી પર જબરો રાગ હતો. તેથી એણે જવાબ વાળ્યો-હે ભગવન् ! આપની વાત બિલ્કુલ બરાબર છે. પણ હું દીક્ષા લઉં તો આ બ્રાહ્મણી અનાથ થઈ જાય.

ગૌતમ સ્વામી સમજતા હતા, આ જવાબદારી કે કર્તવ્યભાન બોલાવતું નથી, પત્ની પરની કામાસક્તિ બોલાવે છે. તેથી ફરીથી કહ્યું-ભલાદમી ! દરેક જાણ પોત-પોતાના ભાગ્યને આધીન છે. જેમ ઘરમાં આગ લાગે ત્યારે કોઈ પણ વ્યક્તિ સૌ પ્રથમ પોતાને બચાવી લેવા ઉઘમ આદરે છે.

એમ આ સંસારરૂપી પાપ-દુઃખમય દાવાનલથી તું પહેલા તને ઉગારી લે. બાકી તો કોઈના વિના કોઈનું અટકતું નથી.

પણ દેવશર્મા પત્ની પ્રત્યેની મમતાના કારણે વાતને ટાળતો ગયો. શ્રી ગૌતમ સ્વામીની વાત કાને ધરી નહીં. જો કે ત્યારે પણ શ્રી ગૌતમ સ્વામીના મનમાં એ વિકલ્પ નથી કે, પ્રભુએ આવાને પ્રતિબોધ આપવાના નામે મને કેમ દૂર છેલ્યો ? એ વાતે દુઃખ પણ નથી કે, આજ સુધીમાં કદી નિષ્ફળ નહીં જનારો હું આજે નિષ્ફળ જઈ રહ્યો છું. તો શું ભગવાને મને હુમેંશા સફળ થયાનો ગર્વ થાય નહીં એમાટે અહીં મોકલ્યો ?

ગૌતમ સ્વામી આંતરિક એ ઊંચાઈ પર હતા કે આવી બધી બાબતો એમને અડતી ન હોતી. કોઈ તરે એ એની યોગ્યતા. તરતો નથી તો હજી યોગ્યતા પાકવાને વાર છે. ત્યાં કર્તૃત્વ જોડવાનું નહીં-મેં તાર્યો ! અથવા હું તારી શક્યો નહીં ! કર્તૃત્વનો ભાર ન હોતો, માટે તો અહંકારથી મુક્ત હતા.

ઉભા થઈ પાછા ફરતા ગૌતમ સ્વામીને વળાવવા ઉભા થતાં જ દેવશર્મનિ જોગ સંજોગથી જોરથી બારણું અથડાયું. ભવિતવ્યતાના યોગે ત્યાં જ આયુષ્ય પૂરું

થયું. આયુષ્ય તો માનો કે ત્યારે જ પૂરું થવાનું હતું. પણ જો પ્રતિબોધ પામ્યો હોત, તો શુભ ભાવમાં હોત ને ઉત્તમ ગતિ પામ્યો હોત. પણ એ તો પત્ની પ્રત્યેના રાગના ભાવમાં હતો.

જ્યાં રાગ-આસક્રિત, ત્યાં ઉત્પત્તિ ! આગલા ભવનું આયુષ્ય બાંધતી વખતે અને અંતિમ સમયે મન જ્યાં ચોંટચું હોય, એને અનુરૂપ પરભવ પ્રામ થાય. જેવી મતિ તેવી ગતિ !

દેવશર્મા છેવટ સુધી પત્નીના તીવ્ર રાગમાં હતો. તેથી તત્કષાળ મરી એ પત્નીના મસ્તક પર ફૂભિ (જુ ?) તરીકે ઉત્પન્ન થઈ ગયો. રાગ-દ્રેષ એવા જાહુગર છે કે ક્ષાળમાત્રમાં માનવને જુ બનાવી દે ! પંચેન્દ્રિયને તેઈન્દ્રિય !

ગૌતમ સ્વામીએ જ્ઞાનથી દેવશર્માની થયેલી ગતિ જોઈ. રાગદશાના આ કાતિલ પરિણામથી માનો કે ક્ષાળભર માટે હલી ગયા. પ્રભુ વીરે રાગના બતાવેલા કારમા પરિણામો નજર સામે તરવરવા માંડ્યા. પ્રભુએ આત્માના ખરા શત્રુઓની ઓળખ આપી એ વાતે દિલ ઓવારી ગયું.

પછી ગૌતમ સ્વામી ઝડપથી પ્રભુ પાસે પહોંચવા નીકળ્યા.

પણ દિવાળીની મોડી રાત અને નૂતન વરસની વહેલી સવારે વાતાવરણમાં ઉદાસીનતા છવાયેલી હતી. આકાશ પણ ગમગીની પ્રેરક વાદળમય થયું હતું. પવન થંભી ગયો હતો. વૃક્ષો સ્થિર થઈ ગયા હતા. પાંડડા પણ હલતા ન હોતા.

વહેલી સવારે સામાન્યથી પંખીઓના કલ શોર હોય, પણ પંખીઓ પણ કલ શોર છોડી દુઃખી હૈયે મૌન થઈ ગયા હતા. ગાય વગેરે પશુઓની આંખોથી જાણે અશ્રુપ્રવાહ વહી રહ્યો હતો. બધા પશુઓ જ્યાં સ્થાન મળ્યું ત્યાં બેસી પડ્યા. કશું ભાંભરતા નથી. ઘાસ વગેરે વાગોળતા પણ નથી. તીવ્ર વેદના-પીડામાંથી પસાર થઈ રહ્યા હોય એમ લાગી રહ્યું હતું.

દેવોની અવર-જવર ચાલુ હતી, પણ એમાં ઉત્સાહનો સંદર્ભ અભાવ નજરે ચઢતો હતો. જે માનવો પ્રભુ પાસેથી આવી રહ્યા હતા, એમની ચાલ પગ ભાંગી ગયા હોય એવી દેખાતી હતી. મોંડા પર વહી ગયેલા આંસુની રહી ગયેલી નિશાની લુંછવા જેટલી હોશ પણ દેખાતી ન હોતી. જાણો જડ યંત્રો ચાલતા હોય એવો આભાસ થઈ રહ્યો હતો.

કોઈને કોઈ સાથે કશું બોલવાનું પણ મન થતું ન હોતું. દરેક જાણ-જીવ પોતાના એકમાત્ર આત્મ-આત્મીય જન ગુમાવ્યાના પરમ શોકમાં ગરકાવ હતા. એક અતિદુઃખ ઘટનાની સાક્ષી બન્યાની વેદના દરેકના ચહેરા પર કબજો જમાવી બેઠી હતી.

ચારે તરફના આ ભારે ગમગીનભર્યા વાતાવરણની અસરથી શ્રી ગૌતમ સ્વામી પણ મુક્ત રહી શક્યા નહીં. એમના હદ્યમાં પણ ભારે ખળભળાટ મચ્યો હતો. ભારે શંકા-કુશંકાથી મન ધેરાઈ ગયું હતું. કોઈને પૂછવાની હિંમત માનો કે હારી બેઠા હતા. હું પૂછું ને કોઈ મારા નાથ માટે કશાક પણ અશુભ સમાચાર આપશે, તો હું એકેવી રીતે સાંભળી શકીશ ? મારામાં જરવવાની તાકાત નથી.

પ્રભુ વીર પ્રત્યેનો હદ્યમાં રહેલો અનન્ય સ્નેહ ગૌતમ સ્વામીને ભારે વિબળ બનાવવા માંડ્યો. છેવટે શ્રી ગૌતમ સ્વામીને પ્રભુ વીરના નિર્વાણના સમાચાર દેવોની વાતો પરથી મળી જ ગયા.

સાંભળતાં જ ક્ષાળભર અવાયક થઈ ગયા. હદ્યમાં મચેલો ખળભળાટ ભારે વ્યથિત કરવા માંડ્યો. હદ્યમાં ઉદ્ભવેલો શોક જ્યારે માપ બહારનો થઈ ગયો, ત્યારે ભારે આંકંદ સાથે બહાર નીકળવા માંડ્યો. આંકંદની એ ક્ષાળો વહેતી આંસુધારામાં ભીની ભીની થઈ ગઈ.

પછી શ્રી ગૌતમ સ્વામીનો આકોશ પ્રગટ થયો. ભગવાનને ભારે શબ્દોમાં ઉપાલંબ આપવા માંડ્યા. પહેલા તો પ્રભુના અભાવમાં આ જગતની સ્થિતિ શી થશે? તે વાર્ષિકતા બોલ્યા-પ્રભો ! આપ આ જગતને આમ નિરાધાર છોડીને જતા રહ્યા! હવે મિથ્યાત્વના ઘોર અંધારા પથરાશે અને કુમતિઓ રૂપી ધુવડોને ખુલ્લું મેદાન મળશે ! હવે કોણ શંકાઓના સમાધાન આપશે ને રોજ બે-બે પ્રહર કોણ મોકશમાર્ગ જગતને બતાવશે ?

પણ મનની વ્યથા, અંદર ઉઠતી લહાય બધું ભૂલાવી સીધા જ ઉપાલંબ પર લઈ આવી. હે પ્રભો ! આપે મને છેલ્લી ઘડીએ કેમ અળગો કર્યો ? શું હું બાળકની જેમ કેરે વળગી આપના મોકશ સુખમાં ભાગ માંગવાનો હતો ? હે વીર ! શું તમને આપણા આટલા વરસોના નિકટ સહાવાસની પણ શરમ નહીં નહીં ?

હે વીર ! શું આપ જાણતા ન હોતા કે હે ભંતે ! હે ભંતે ! કહેતા મારી જીબને

કેવો રસ મળતો હતો ને હે ગોયમ ! હે ગોયમ ! સાંભળતા મારા રોમાંચ કેવા ખડા થઈ

જતા હતા ! હવે કોણ મને ગોયમ કહેશે ને કોને હું બંતે ! બંતે કહીશા ?

હે વીર ! તમને તમારા આ શિષ્ય સાથે સ્નેહ સંબંધ પણ નિભાવતા આવડયું
નહીં ને મને એકલા નોંધારા મુકી આમ જતાં રહ્યા ! હે વીર ! હું આપના કામ માટે
આપે મોકલવા પર ગયો હતો ! તો મારા આવવા જેટલી રાએ જોવાનું ઔચિત્ય પણ
આપે જાળવ્યું નહીં !

હે વીર ! હું આપને કરુણાસાગર માનતો હતો, આપ મારા પ્રત્યે જ આટલા
કઠોર-નિષ્ઠુર કેમ થયા ? હે વીર ! મારા શિષ્યત્વમાં એવી કદ્ય ખામી આપે જોઈ કે
જેથી મને છેલ્લે દૂર કરી દીધો ?

હે વીર ! પ્રશ્નો પૂછવાના નામે મને આપની નિકટ આવવા મળતું હતું, દર્શન-
વંદન-શ્રવણના કેવા કેવા રોમાંચ થતાં હતા ! આપના જ્ઞાનમય સત્ય ઉત્તરો સાંભળી
સેવં બંતે ! સેવં બંતે ! કહેતા હું કેવા કેવા આનંદાતિરેકમાં સરી જતો હતો ! હે વીર !
આમ અચાનક મને નિરાધાર છોડીને જતા રહ્યા, તે શું મને મળતા આ આનંદથી
વંચિત કરવાની પીડા પણ આપને થઈ નહીં ?

હે વીર ! ‘મને ક્યારે કેવળજ્ઞાન થશો ?’ એવી મને વારંવાર થતી અધૃતિને
જાણી જ હવે આ કેવળજ્ઞાનનો ભાગ માંયા વગાર નહીં રહે શું એવા ડરથી આમ જ
મને એકલો મુકી એકાએક જતાં રહ્યા !

હે વીર ! તેં ચંડકોશિકનો ઉદ્ધાર કર્યો ! શૂલપાણિને કટપૂતના પણ તારી
કરુણાના પાત્ર થયા. હે વીર ! તેં દેવાનંદા બ્રાહ્મણી-ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણને પણ
ઉગાયા ! હે વીર ! તને અર્જુનમાણી ને રૌહિણેય ચોર પણ તારવા યોગ્ય લાગ્યા...
માત્ર હું જ હે વીર ! તારી નજરે ચઢ્યો નહીં ! મને તારવાને બદલે દૂર ઘકેલી દીધો !
એક દિવસ માટે મને અળગો કરી કાયમ માટે મારાથી દૂર આપ ચાલ્યા ગયા !

હે વીર ! જેઓ આપના નિર્વાણના સાક્ષી થયા, એમના જેટલી ય ધન્યતાથી
મને દૂર કરી દીધો ! હે ગૌતમ ! શું તારું હદ્ય વજ્ઞથી બન્યું છે કે વીરના નિર્વાણના
સમાચાર મળવા છતાં સોટુકડા થતાં નથી ?

હે વીર ! હે વીર ! હે વીર ! ગૌતમસ્વામીની આંખે આંસુ વરસે અનરાધાર !

હજારો જ્ઞાની શિષ્યો વગેરે હોવા છતાં પ્રભુ વીર વિના પોતાને એકલો માનતા

શ્રી ગૌતમ સ્વામી એંશી વરસની ઉભરે મા ગુમાવી બેઠેલા આઠ વરસના બાળકની જેમ રોઈ શક્યા કારણે કે ઉભર, જ્ઞાન, ગુરુ પદ ઈત્યાદિ ભારથી સર્વથા મુક્ત હતા.

વીર... વીર... કરતાં કરતાં જ વીરની વીતરાગતા યાદ આવી. વીર તો વીતરાગ હતા. એમના પર ઘણાને રાગ પણ પોતે વીતરાગ ! વીર પ્રભુએ મને વારંવાર કહ્યું છે-હે ગૌતમ ! પૂર્વના ભવોથી આપણા સંબંધ છે. પરિચય છે. તેથી તમે સ્નેહ રાગ લઈને બેઠા છો. આ રાગ તૂટશે, વીતરાગતા આવશે ત્યારે તમને પણ કેવળજ્ઞાન થશે !

હુ વીર ! તે કહેલું કે રાગ-દ્રેષ સંસારના કારણ છે. તેથી જ હે વીર ! તે એ બધાને ત્યજી દીધા હતા.

ઓહ ! હુ આ સમજ્યો નહીં ને રાગ લઈને બેઠો ! ખરેખર તો કોણ વીર ને કોણ ગૌતમ ? કોઈ કોઈનું નથી. કોઈનું કોઈ નથી. નિસ્નેહ-નિર્મભ પ્રભુને પામી હું આ શું મમત્વ લઈ બેઠો ? પ્રભુએ તો કહ્યું છે, મમત્વ લઈને બેઠેલા પર પણ મમત્વ કરવાનું નથી.

આમ સ્નેહ તંતુ તૂટતાં જ નુતન વર્ષની નવલી પ્રભાતે ગૌતમ સ્વામી પહેલા વીતરાગ ને પછી તરત સર્વજ્ઞ-કેવળજ્ઞાની થયા.

રાગની આ કાતિલતા છે. બની શકે કે પ્રભુ વીરે શ્રી ગૌતમ સ્વામીને રાગદશા કેવી કાતિલ છે એ સમજ મળે એમાટે દેવશર્મા ને પ્રતિબોધ કરવાના નામે દેવશર્મા પાસે ભોક્કલ્યા. પત્ની પ્રત્યેના રાગના કારણે વેરાગ્ય નહીં પામેલા દેવશર્માની રાગદશાએ કેવી પથારી ફેરવી નાખી ? ક્ષાળ પહેલાનો માનવ સીધો હૃમિ-જુ થઈ ગયો ! રાગની આ મારક તાકાત છે એ ગૌતમ સ્વામીએ નિહાજ્યું ને પછી પ્રભુનો પ્રસંગ થયો !

આપણી ભૂમિકામાં તો જગત પરના રાગ દ્વાર કરવા વીતરાગ પ્રભુ પર અને વેરાગી સાધુ પર ભરપુર ભક્તિરાગ જોઈએ. પણ ગૌતમ સ્વામી જેવી ભૂમિકા પર તો રાગની તાકાત છે, કે ૩૦-૩૦ વરસથી કેવળજ્ઞાન દ્વાર-દ્વાર રહ્યું ! પ્રભુ પરનો રાગ કેવળજ્ઞાન અટકાવી શકે ને જગતના વસ્તુ-વ્યક્તિ પ્રત્યેના રાગ ભયંકર દુર્ગતિમાં ફેંકી શકે. પછી કહી ચીજ પર રાગ-મમતા-આસક્તિ કરવા જેવાં છે ?

ફેંકી શકે. પછી કહી ચીજ પર રાગ-મમતા-આસક્તિ કરવા જેવાં છે ?

જ્ઞાનીઓની નજરમાં મૂર્ખ સિદ્ધ થવું નહીં હોય તો રાગની આ કાતિલતાથી

તત્કાળ બચવાના ઉપાયોમાં લાગી જવા જેવું છે.
30 વરસ પહેલા પ્રભુ વીરે ગૌતમ સ્વામીને સામે ચાલીને બોલાવેલા-
દુદ્રભૂતે ગૌતમ ! સુખેનાગતવાનસિ ? એ નિમિતે ગૌતમ સ્વામી અહંકાર છોડી
વિનીત શિષ્ય થયા. 30 વરસ પછી ભગવાને સામે ચાલીને એમને દૂર કર્યા. આ
નિમિતે ગૌતમ સ્વામી રાગ છોડી વીતરાગ થયા.

કોઈને દેખમુક્ત કરવાનો ઉપાય-સામેથી પ્રેમથી બોલાવો ને કોઈને રાગ મુજબ
કરવાનો ઉપાય-સામેથી અવસરે જ દૂર કરી દો !

શ્રી ગૌતમ સ્વામીને અહંકાર પ્રતિબોધ માટે થયો ને રાગ ભક્તિ માટે થયો.
દુદ્રો વગેરેએ શ્રી ગૌતમ સ્વામીમાં યુગપ્રધાન તરીકેની યોગ્યતા જાણી કેવળજ્ઞાન
મહુત્ત્સવની સાથે પ્રભુની પાટે ગૌતમ સ્વામીની ઘોષણા કરી.

શ્રી ગૌતમ સ્વામીના કેવળજ્ઞાનથી નુતન વર્ષનો દિવસ પર્વ દિવસ બન્યો.
ગૌતમ સ્વામી બાર વરસ કેવળજ્ઞાની તરીકે વિચરી મોક્ષગામી થયા. ત્યારે શ્રી
સુધર્મા સ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયું. એ પછી આઠ વરસ વિચરી એ પણ મોક્ષગામી થયા
ને જંબુસ્વામી કેવળજ્ઞાન પામ્યા. ચુંમાલીસ વરસ તેઓ કેવળજ્ઞાની તરીકે વિચરી
મોક્ષ ગયા.

આમ પ્રભુ વીરના નિર્વાણથી ચોંસઠ વર્ષે મોક્ષગતિ અટકી.

ઈતિ શાખ...

સોળ સપના

ચંદ્રગુમ મૌર્યને આવેલા વિચિત્ર સોળ સપનાઓ અંગે પૂજ્ય ભજબાણ
ન્યામી મહારાજે ફળ નિર્દેશ જે કરેલો તે પણ સંકેપમાં જોઈએ. સપના અને ફળ.

(૧) કલ્પવૃક્ષ ભાંગેલું - રાજા દીક્ષા નહીં લે.

(૨) સૂર્યનો અસ્ત - વિશિષ્ટ જ્ઞાન નાશ પામશે.

(૩) ચંદ્રમાં છિદ્રો - ધર્મમાં ઘણા મતાંતરો થશે.

(૪) ભૂતો નાચે - મિથ્યા મતોનો જ્ય જ્યકાર થશે.

(૫) બાર ફણાવાળો સાપ - બાર વરસનો દુકાળ પડશે.

(૬) વિમાન ચલાયમાન - ચારણ લાભધર સાધુઓ નહીં રહે.

(૭) કમળ ઉકરડામાં - ઉત્તમ પુરુષો ગરીબ ઘરે જનમશે. ધર્મ વેપારીઓના
હાથમાં આવશે. વેપારીઓ સિદ્ધાંત પ્રિય નહીં રહે.

(૮) આગીયો ઉઘોત કરે - અજ્ઞાનીઓની વાહવાહ થશે. જ્ઞાનીઓની ઉપેક્ષા
થશે.

(૯) સરોવર સુકાયેલું - તીર્થો - કલ્યાણક ભૂમિઓ ઉજજડ થશે.

(૧૦) સોનાની થાળીમાં કુતરો દૂધ ચાટે - સંપત્તિ નીચ પુરુષો પાસે જશે.

ઊંચા કુળમાં જન્મેલા પણ અધમ આચરણ કરશે.

(૧૧) હાથી પર વાંદરો બેઠો - સજજનો પર દુર્જનોનું રાજ ચાલશે.

(૧૨) સમુદ્ર મર્યાદા ઓળંગો - રાજાઓ મર્યાદા ઓળંગશે.

(૧૩) રથ પર વાછરડા જોડાયેલા - બાળ સાધુઓથી સંઘ રથ ચાલશે.

(૧૪) રત્ન તેજહીન : - સાધુઓ ધર્મતીજ ગુમાવશે ને કલહ વગેરેથી ધર્મની
નિંદામાં હેતુ બનશે.

(૧૫) રાજકુમાર બળદ પર - રાજકુળમાં જન્મેલાઓ પણ રાજ્યભષ થઈ
હુલકા કાર્યોમાં જોડાશે.

(૧૬) હાથી પરસ્પર લડે - પુત્રો - શિષ્યો પરસ્પર લડશે. અથવા પિતા -
પુત્ર, ગુરુ - શિષ્ય લડશે.

નુતન વર્ષ શુભેચ્છા

ગૌતમ સ્વામીના કેવળજ્ઞાનથી મહામંગળમય થયેલા નુતન વરસે
પ્રભુ વીરનું શાસન જ્યવંતુ વતો... .

એટલે કે જ્યારે પણ નિર્ણય-કાર્ય વગેરે કરવાના હોય, ત્યારે લોભ-
અદુંકારાદિ મોષ નહીં, પ્રભુ વચન-જિનાજ્ઞા જ્ય પામશે. બધું જિનાજ્ઞાને અનુઝ્ઞા
થશે.

ગૌતમ સ્વામીની લબ્ધિ હોજો !

એટલે કે ગૌતમ સ્વામી જેવો વિનય ભાવ અમારા જીવનમાં દેવ-ગુરુ પ્રત્યે
આવો, જેથી ગૌતમ સ્વામીની લબ્ધિનો સાચો સ્વાદ મળો.

અભયકુમાર જેવી બુદ્ધિ મળો.

અભયકુમારની બુદ્ધિ એટલે પવિત્ર બુદ્ધિ. બીજાને ફસાવનારી નહીં, પણ
ફસાયેલાને ઉગારનારી બુદ્ધિ. સ્વાર્થ સાધનારી નહીં, પણ પરમાર્થ સાધનારી બુદ્ધિ.

શાલિભદ્રનો ભંડાર ભરપુર હોજો.

શાલિભદ્રનો, મમ્માણનો નહીં. જે વગર જરૂરિયાતની મોંઘી ચીજ પડી
કગાવી દે, એ શાલિભદ્ર અને ચીકાણી કંજુસાઈ એટલે મમ્માણ. ત્યાગની બુદ્ધિ
શાલિભદ્રની, બધું જ પકડી રાખવાની-સંઘરવાની બુદ્ધિ એટલે મમ્માણ.

લાખો રૂપિયાની રત્નકંબળો પણ શાલિભદ્રના ઘરમાં સંઘરાયેલી નહીં ને
મમ્માણ મફત મળતા લાકડા માટે જીવ જોખમમાં મુકી શકે.

પ્રભો ! અમને શાલિભદ્ર જેવી સમૃદ્ધિ મળો !

કુયવના શેઠનું સૌભાગ્ય હોજો !

સુપાત્રદાન અહોભાવ સાથે અને સમર્પણના ભાવથી થાય, ત્યારે આવા સૌભાગ્યના બીજ વવાય છે.

આ નુતન વરસે આજે લીધા ને કાલે તૂટ્યા એવા તકલાઈ નહીં, પણ આપું વરસ તાજા રહે તેવા સંકલપો લેવા ને એ જે દિ ન પળાય, એ દિવસે આકરો દંડ ચૂકવવો. આ દંડ કદી દેવાનો નહીં થાય, પણ એના ડરથી નિયમ બરાબર પળાશે.

કુમ સે કમ (૧) રોજ પૂજા (૨) રોજ એક સામાયિક (૩) રોજ તિવિહાર-ચોવિહાર (૪) રોજ એક બાધી માળા જાપ. (૫) રોજ જે હાથ લંબાવે એને કશું ક આપવું જ અને (૬) રોજ ગુરુવંદન. આટલા નિયમ તો સહેલા પણ છે, પાણી શકાય એવા પણ છે. સંકલપ કરશો તો થશે જ.

અથવા, વંકચૂલે લીધેલા ચાર નિયમ નજરમાં રાખી આપણી ભૂમિકાને અનુરૂપ ચાર નિયમ લઈ શકાય (૧) દાન :- એણે કાગડાને અભયદાન આપેલું. આપણે રોજ જીવદ્યામાં અમુક રકમ અવશ્ય વાપરવી. અથવા જે હાથ લંબાવે એને કંઈક આપવાનું જ. (૨) એણે રાજાની રાણી અંગે શીલનો નિયમ લીધેલો :- આપણે તીર્થમાં-તીર્થીએ નિયમ પાણીએ. એ સિવાય પણ એવા દશ્યો-પિક્ચરો મોબાઇલ વગેરેમાં નહીં જોઈએ. (૩) એણે અજાણ્યા ફળ ત્યાગ જેટલો વૃત્તિસંક્ષેપ તપનો નિયમ લીધેલો. આપણે જેના ઘટક દ્રવ્યો ખબર નહીં હોય અથવા હિંસક હોવા ખબર પેડે એવા દ્રવ્યો કદી મોંમાં નાખીશું નહીં. (૪) એણે કોધમાં પ્રહાર કરતાં પહેલા સાત ડગલા પાછા હઠવા જેટલો ભાવધર્મ સ્વીકારેલો. આપણે નક્કી કરીએ-ગમે તેટલો કોધ આવે, હાથ વગેરેનો પ્રહાર નહીં કરીએ, ને હલકાઈ સિદ્ધ કરતી ગાળ નહીં બોલીશું.

નુતન વરસ વીતે સરસ ! સ-રસ !

જો સેવા, સમર્પણ, સાદગી અને સ્નેહભાવ વધારશો ને કોઈ પણ ઘટનામાં સમતા ને સમાધાનને મુખ્ય કરશો, તો આવતું વરસ સરસ જશે.

અને જો દરેક કિયા-જપ-વિધિ ઉમંગથી કરશો, તો સ-રસ જશે.

નવા કપડા પહેર્યા પણ સ્વભાવ જુનો હશે, તો શોભશો નહીં. વાત-વાતમાં જો તપી જતા હો, તો ફટાકડા ફોડવાની જરૂરત જ નથી. જીભ તો ફટાકડા ફોડે રાખે

છે. જો સ્વભાવ શાંત છે, તો ફટાકડા ફોડવા જેટલો પણ ઘોંઘાટ શા માટે ?

કાળી ચૌદસની રાતે કકળાટ કાઢ્યો... જો... જો પાછો ધુસે નહીં. તમારું
જીવનમાંથી કકળાટ, ઉકળાટ અને રઘવાટ કાયમ દૂર થાઓ એ શુભેચ્છા !

તમે બધાને ભલે સાલ મુખારક કરો, મારા તરફથી તમને આ વરસે શાંતિ
મુખારક ! સૌજન્યભાવ મુખારક ! સૌભ્ય સ્વભાવ મુખારક !

તમે મનથી સદા સાજા રહેજો ને સહૃદ્ય પ્રત્યે સારા રહેજો ! એટલે કે કોઈ પણ
સ્થિતિમાં તમે સ્વસ્થ રહેજો અને બધા સાથેના વ્યવહારમાં સ્વર્ચ રહેજો !

‘સમય સતત ઘટતો જાય છે ને હજુ આત્મહિત ઘણું બાકી છે’ એવું સતત
તમને યાદ રહો.

તમને દેવ-ગુરુ ભક્તિ કારક, નમસ્કાર મહામંત્ર સમારાધક, શ્રમણોપાસક,
સુશ્રાવક જેવી ઓળખ મળો અને એને તમે સાર્થક કરો એવી ખૂબ ખૂબ શુભેચ્છા !

વીતરાગની આજ્ઞા વિરુદ્ધ લખાયું હોય તો મિર્ચા મિદુક્કડં...

દીપાવલી પર્વની આરાધના

(૧) દીપમાલા પર્વના ચતુર્દશી અને અમાવાસ્યાના દિવસે છઠનો તપ કરવો જોઈએ. તેમજ આરંભ/સમારંભનો ત્યાગ કરવો જોઈએ.

(૨) આ દિવસોમાં એક ઉપવાસ કરવાથી દુઃજારગણું પુણ્ય મળે. બે ઉપવાસ કરવાથી લાખગણું અને અઙ્ગુહ કરવાથી કરોડગણું પુણ્ય મળે છે. કારણ કે આ દિવસોમાં લોકો પાંચેય ઈન્દ્રિયોના વિષયસુખોને ભોગવતા મોટો કર્મબંધ કરે છે. તેથી એનો ત્યાગ કરનારા જ્ઞાની આત્માઓને મહાન લાભ થાય છે.

(૩) આ દિવસોમાં છઠ કરવાથી એકલાખ-કરોડ વર્ષનાં નારકીનાં કર્મો ખપી જાય છે.

(૪) દિવાળીના દિવસોમાં ચોવીસ તીર્થકર તેમજ પિસ્તાળીસ આગમોનું ચંદન, ચોખા તેમજ કરોડ કુલોથી પૂજન કરવું.

(૫) શ્રુતજ્ઞાનની અષ્ટપ્રકારી પૂજા કરવી, કારણ કે પ્રભુની ગેરહાજરીમાં શ્રુતજ્ઞાન જ સર્વ વિધિઓમાં મુખ્ય છે... તેથી શ્રાવકોએ વિશેષતઃ નૂતનવર્ષના મંગળ પ્રભાતે શ્રુતજ્ઞાનની પૂજા કરવી.

(૬) ચોવીસ તીર્થકરોના પટની સ્થાપના કરવી. પ્રત્યેક પ્રતિમાની આગળ પચાસ દુઃજાર અક્ષત-ચોખા દાણા મુકવા. કુલ બાર લાખ અક્ષત રાખવા. તે ઉપર અખંડ દીપકની સ્થાપના કરવી. ત્યારબાદ પચાસ દુઃજાર શિષ્યોથી પરિવરેલા અને સુવર્ણ કમળ પર પદ્માસનસ્થ શ્રી ગૌતમસ્વામીનું ધ્યાન ધરવું. આમ કરવાથી આત્માને આ ભવમાં સર્વસંપદા અને પરભવમાં પરમપદ - મોક્ષરૂપી શુભલક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૭) અમાસની રાતે 'શ્રી મહાવીરસ્વામી સર્વજ્ઞાય નમः' ની વીસ માળા ગણવી. ચોથો પ્રાહુર અડધો વીતે ત્યારે 'શ્રી મહાવીરસ્વામી પારંગતાય નમः' ની વીસ માળા ગણવી. અને નૂતન વર્ષની વહેલી સવારે 'શ્રી ગૌતમસ્વામી સર્વજ્ઞાય

नमः' नी वीस माणा गाणवी.

(८) प्रभु श्रीवीरे गौतमस्वामी माटे श्री सूरिमंत्रनी रथना करी. ऐना आधारे श्री गौतमस्वामीએ नવो सूरिमंत्र बनाव्यो. आ सूरिमंत्र ए गौतमस्वामीनी रथना છે. તેથી આચાર્ય ભગવંતો બેસતા વર્ષ-गौतમस्वामीના કેવળજ્ઞાનના દિવસે સ્થાપનાચાર્યજીના અભિષેક કરાવે છે. તેમજ ચંદ્ર આદિ ઉત્તમદવ્યોથી તેનું પૂજન કરે છે.

(९) નૂતન વર્ષાંભે ગौતમસ્વામીજીને એક હજાર આઠ પાંચિથી શોભત્ય સુવાર્ષક્રમલ પર બિરાજમાન કરવા. એમની આગળ અંધ પચાસ હજાર અક્ષતનો સ્વસ્તિક રચવો. તેમજ અંધ દીપકની સ્થાપના કરવી. આમ કરવાથી પચાસ હજાર ગાણું પુરુષ પ્રામ થાય છે. (પચાસ હજારની સંખ્યાનું કારણ એ છે કે-શ્રી ગાણું પુરુષ પ્રામ થાય છે. (પચાસ હજાર કેવળી શિષ્યો હતા.) અંતે જીવ અક્ષયપદને પામે છે. ગौતમસ્વામીજીના પચાસ હજાર કેવળી શિષ્યો હતા.)

(१०) દીપાવલીની રાતે અક્ષતનો સ્વસ્તિક કરી પવિત્ર મનથી કોઈપણ દુચ્છા રાખ્યા વગર સાડાબાર હજાર વખત ગौતમસ્વામીનો મંત્ર જપવો. તેથી લક્ષ્મીનો લાભ થાય છે.

મંત્ર : ॥ અં હ્રી શ્રી આં શ્રી ગौતમાય નમઃ ॥

એ સિવાય નીચેના મંત્રોનો સાડા બારસોનો જાપ કરવો.

મંત્ર : ॥ અં હ્રી શ્રી ગौતમાય સર્વલબ્ધનિધાનાય અં હ્રી નમઃ ॥

(११) દિવાળીની અમાસથી નંદીશ્વર તપનો પ્રારંભ કરાય છે. જેમાં એક વર્ષ સુધી યા સાત વર્ષ સુધી દરેક અમાસના દિવસે નંદીશ્વર પટની પૂજાપૂર્વક ઉપવાસ કરવાનો હોય છે. છેલ્લે પ્રભુ વીરના નિર્વાણ કલ્યાણકની અમાસના દિવસે ઉજમણું કરાય છે. તેમાં શક્ય હોય, તો જ્યાં નંદીશ્વર બાવન જિનાલય હોય, ત્યાં જઈ બાવન નંદીશ્વર પટ સમક્ષ અથવા દર્પણમાં સંકમિત કરેલા જિનબિંબ ઉપર અભિષેક-પૂજા આદિ કરવાં. તેમજ બાવન મિથાન, નારંગી, કેળાં, જંબીર આદિ બાવન ફળો, નાળિયેર, સોપારી આદિનાં બાવન પાંડા, બાવન શેરડીના સાંઠા, બાવન જાતિનાં ફૂલો, દ્રાક્ષ તેમજ ખીર આદિથી ભરેલી બાવન થાળી રાખવી. આ રીતે તપનું ઉજમણું કરવું.

મેરદીઓ :- દેવોએ અને તેમને જોઈ મનુષ્યોએ નિર્વાણ પામેલા ભાવ દિયું
પ્રભુ વીર સામે રત્નો વળેના દીવા ધરી ઘોષણાઓ કરી- ‘દું મે આરાત્રિકમ’
પાછળથી આનો અપભ્રંશ થયો-મેરદીઓ.

જ્ઞાન પાંચમ

પદમં નાણં તથો દયા, એવં ચિદ્ધઈ સવ્વ સંજાઓ;
અન્નાણી કિં કાણી ? કિં વા નાણીઈ છેઅ પાવગં ॥

(દસવૈકાલિક ચોથુ અધ્યયન ગા. ૧૦)

ઇગનભાઈએ દુકાન દીકરા ચિંટુને સોંપત્તા કેટલીક સલાહો આપી. જેમાં એક હતી, આપણી દુકાનમાં કોઈ પણ માંગવા આવે તો ના નહીં પાડવી. કશું ક પણ આપવું. એમના તરફથી મળતી દુવાથી દુકાન ચાલે છે. બીજી સલાહ હતી, કદી પંક્તિભેદ નહીં કરવો. બધા સાથે સમાન વ્યવહાર કરવો. પંક્તિભેદ દ્વેષ-અન્યાયનું કારણ બને છે.

પુત્ર ચિંટુએ દુકાન સંભાળતી વખતે પપ્પાની આ સલાહો ખૂબ ધ્યાનથી સાંભળી. થોડા દિવસ પછી... ચિંટુએ હજુ દુકાન ખોલી ને એક બિખારી આવ્યો. ગ્રાણ દિન'થી ભૂઘ્યો છું. ચિંટુને દયા પણ આવી ને પપ્પાની સલાહ પણ યાદ આવી-ખાલી હાથે જવા દેવાનો નહીં. એણે ૨૦ રૂ. ની નોટ બિખારીને આપી. બિખારીએ કુવા આપી.

જોગ સંજોગથી એ જ દિવસે એમના ગામના મહાજને દુકાન પર આવી વાત
જ્ઞાન પાંચમ

માંડી... આપણી જન્મભૂમિ માટે આપણે કશું ક કરવું જોઈએ. મહાજને ગામમાં નિશાળ + દવાખાનું આમ બે યોજના તૈયાર કરી છે. તમારી પેઢીનું સારું નામ હું, તમારે લાભ લેવો જોઈએ. અમે ગામ માટે માંગીએ છીએ... તમારો શો વિચાર હું?

ચિંટુને તરત બીજી સલાહ પણ યાદ આવી. પંક્તિભેદ કરવો નહીં. એણે મહાજનને કહું-પાપાની બે સલાહને હું અનુસરું છું. (૧) જે આવે એને ખાલી હાથ નહીં જવા દેવા. સાંભળી મહાજન ખુશ થયું. ત્યાં બીજી વાત ચિંટુએ કરી. પાપાને કહું છે, પંક્તિભેદ કરવો નહીં. આજે સવારે મેં બિખારીને ૨૦ રૂ. આપેલા. તેથી હું તમને પણ ૨૦ રૂ. આપીશ ! તમારે લેવા જ પડશો ! ખાલી હાથ જશો તો પણનું અપમાન થશે !

વિવેકનો અભાવ સારી સલાહને પણ કેવી વિકૃત કરી શકે ? જ્ઞાનની વિરાધનાનો અર્થ છે, અવસરોચિત વિવેકનો અભાવ ને જ્ઞાનની આરાધનાનો અર્થ છે, પ્રજ્ઞા અને પ્રતિભાની સાથે વિવેકની પણ પ્રાપ્તિ.

વિવેક એટલે સારાસારનું ભાન, હેય-ઉપાદેયનું જ્ઞાન, ઔચિત્યનું ધ્યાન.

આજે કારતક સુદું પાંચમ... આજના દિવસને લોકો લાભ પાંચમ ગણે છે. કોઈ વળી સૌભાગ્ય પાંચમ પણ કહે છે. ઘણા આજથી દુકાન ચાલુ કરે છે. દિવાળીના વેકેશન પછી આજથી ફરી ધંધે ચેતે છે.

જૈનશાસન આજના દિવસને જ્ઞાન પાંચમ કહે છે. આજથી ઉપવાસ આદિ તપ 'ઓ હ્રી નમો નાશાસ્સ' પદની વીસ માળા, દેવવંદન વગેરેથી જ્ઞાન આરાધના કરવી જોઈએ. પછી દર સુદું પાંચમે વિશેષથી જ્ઞાનની આરાધના કરવાની. ઓછામાં ઓછા પાંચ મહીના, વધારેમાં વધારે જીવો ત્યાં સુધી. જો કે મધ્યમ ધોરણે પાંચ વરસ પાંચ મહીના સુધી આ રીતે આરાધના કરવી જોઈએ.

જૈન મતે (૧) મતિજ્ઞાન (૨) શ્રુતજ્ઞાન (૩) અવધિજ્ઞાન (૪) મનઃપર્યવજ્ઞાન અને (૫) કેવળજ્ઞાન-આમ પાંચ જ્ઞાન છે. છેલ્લા ત્રણ જ્ઞાન આત્માને સાક્ષાત થતા જ્ઞાન છે. પ્રથમ બે જ્ઞાન માટે પાંચ ઈદ્રિયોની અપેક્ષા રહે છે.

લોકોમાં આંખ વગેરેથી થતું જ્ઞાન પ્રત્યક્ષ કહેવાય છે. તેથી વ્યવહારથી પ્રત્યક્ષ તરીકે આપણે પણ સ્વીકારીએ છીએ. પણ હકીકતમાં ઈદ્રિયો રૂપ બાધ પુદ્ગલની સહાયતા વિના થતું નહીં હોવાથી એ પરોક્ષ જ્ઞાન છે.

પાંચે ય ઈદ્રિયો + મનથી થતું જ્ઞાન મતિજ્ઞાન છે. ગુરુ વગેરેના મુખેથી વાણી સાંભળવાથી તથા ગ્રંથ-પુસ્તકો વાંચવાથી જે જ્ઞાન મળે એ શ્રુતજ્ઞાન છે.

દૂર હોય, ભૂતકાળના હોય કે ભવિષ્યકાળના હોય એવા પૌદ્રગલિક પદાર્થો જે જ્ઞાનથી અત્યારે, અહીં સાક્ષાત જાણી શકે એ અવધિજ્ઞાન કહેવાય છે, જે દેવો તથા નરકના જીવોને જન્મથી હોય છે. મનુષ્ય અને તિર્યંયને તેવી વિશિષ્ટ સાધનાથી પ્રાપ્ત થાય છે.

બીજાના મનના વિચારો જે જ્ઞાનથી જાણી શકાય, તે મનઃપર્યવજ્ઞાન છે. આ જ્ઞાન અમુક જ અત્યંત ઉત્કૃષ્ટ આરાધક સાધુ-સાધ્વીને હોય છે.

કેવળજ્ઞાન અંતિમ જ્ઞાન છે. પરિપૂર્ણ છે. જગતમાં જાણવા યોગ્ય કશું જ એવું નથી કે જે કેવળજ્ઞાનથી જ્ઞાત થાય નહીં. કેવળજ્ઞાન અનંત ભૂતકાળ-અનંત ભવિષ્યકાળના તમામ જીવોના-તમામ દ્રવ્યોના તમામ પર્યાયને-સ્વરૂપને એકી સાથે જાણી શકે છે. આવેલું એ જ્ઞાન કાયમી છે. અનંતકાળ ટકશે.

જ્ઞાન પંચમીની આરાધનામાં એકાવન ખમાસમણા હોય છે. એકાવન લોગસ્સનો કાઉસ્સાગ હોય છે. આ એકાવનનો આંકડો આવ્યો શી રીતે ? જવાબ-મતિજ્ઞાનના ૨૮ ભેદ, શ્રુતજ્ઞાનના ૧૪ ભેદ, અવધિજ્ઞાનના ૬ ભેદ, મનઃપર્યવજ્ઞાનના ૨ ભેદ અને કેવળજ્ઞાન ભેદ વિનાનું છે. $28 + 14 + 6 + 2 + 1 = 51$.

આ પાંચે જ્ઞાનનો વિસ્તાર અન્યત્રથી જાણી લેવો. આપણા માટે લક્ષ્યભૂત જ્ઞાનકેવળજ્ઞાન છે. પણ અત્યારે અત્યંત ઉપયોગી જ્ઞાન છે શ્રુતજ્ઞાન. બાકીના જ્ઞાનો તેવા ક્ષયોપશમ વગેરેથી સહજ પ્રગટે છે.

શ્રુતજ્ઞાન પાણ ક્ષયોપશમથી પ્રગટે છે. પણ એમાટે વિવિધ આરાધના જરૂરી છે, વિવિધ આશાતનાઓથી બચવું જરૂરી છે. ગુરુ વિનય અપેક્ષિત છે. ગુરુ ભણાવે - શિખવાડે એ મુજબ એ જ્ઞાનમાં વૃદ્ધિ થાય છે ને જો વારંવાર પુનરાવર્તન નહીં થાય, તો પાછું ભૂલાઈ જાય છે.

વાચના, પૂર્ણના, પરાવર્તના, અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મકથા મુખ્યત્વા શ્રુતજ્ઞાનને અપેક્ષીને જ છે. શ્રુતજ્ઞાનની વૃદ્ધિ માટે જ સાધુ ભગવંતો વિવિધ 'જોગ' કરે છે ને નવકાર વગેરેના વિશેષ અધિકાર અને જ્ઞાન માટે શ્રાવકો ઉપધાન કરે છે.

પૂજય મહોપાદ્યાય યશોવિજયજી મહારાજે 'મિત્રા' નામની એકવીસમી દ્વાત્રિંશિકામાં જિનવચનરૂપ સિદ્ધાંત (શ્રુતજ્ઞાન) અંગે દસ પ્રકારે આરાધના બતાવીને કહ્યું - આ મોક્ષયોજક પોગણું બીજ બને છે. એ દસ પ્રકાર આ છે (૧) શ્રુત-ગ્રંથ લખાવવા (હાલની અપેક્ષાએ છપાવવા) (૨) એવા ગ્રંથોની ફુલવગેરેથી પૂજા કરવી. (૩) એવા પુસ્તક-ગ્રંથો અર્પણ કરવા-દાન કરવું. (પ્રભાવના પણ સમજ શકાય.) (૪) એવા ગ્રંથોના વ્યાખ્યાન સાંભળવા (૫) જાતે પણ એવા ગ્રંથો વાંચવા. (૬) ઉદ્ગૃહ-વિધિપૂર્વક ગુરુ પાસેથી ગ્રહણ કરવા. (૭) પ્રકાશના - એ ગ્રહણ કરેલા જ્ઞાનના - શાસ્ત્રોના ભવ્યો આગળ વર્ણિન કરવા. (૮) સ્વાધ્યાય - એના વાચનાન્દિ વારંવાર કરવા. (૯) એ ગ્રંથ વગેરેના શ્રવણાદિથી પ્રામ અર્થોનું ચિંતન કરવું અને (૧૦) એ અર્થોને ભાવિત કરવો. આત્મસાત કરવો.

બાકીના જ્ઞાન મૂક કહેવાયા છે. એમનો પરિચય પણ શ્રુતજ્ઞાન આપે છે. આરાધના સંબંધી બધા વ્યવહારો શ્રુતજ્ઞાનના બળ પર ચાલે છે.

લોકોમાં પણ જે આજીવિકા વગેરે માટે ભણાય છે, તે સામાન્યથી શ્રુતજ્ઞાન છે. જો આત્મહિતમાં પ્રવૃત્ત થાય, તો એ શ્રુતજ્ઞાન ગણાય ને શ્રદ્ધાનાશ વગેરે રૂપે આત્મહિતથી દૂર કરે તો શ્રુત અજ્ઞાન કહેવાય છે. બીજાઓ આને અવિદ્યા કહે છે. કહેવાય ભાગતર, વિદ્યા, જ્ઞાન; પણ જીવને સાચા-સારા માર્ગ ચઢાવવાના બદલે ખોટા રસ્તે લઈ જાય, મિથ્યાત્વ તરફ લઈ જાય, નાસ્તિકતા તરફ લઈ જાય એ જ્ઞાન શી રીતે કહેવાય ? ભાંત કરતું એ ખરેખર તો અજ્ઞાન જ છે.

વર્તમાનમાં આપણે જ્ઞાનની-વિશેષથી શ્રુતજ્ઞાનની ભરપુર આશાતના કરી રહ્યા છીએ, સામે આરાધના કાં તો છે નહીં, કાં તો નહિવત છે. ઉડીને આંખે વળ્ણે એવી કેટલીક જે આશાતનાઓ થઈ રહી છે, તે આ છે.

(૧) મોબાઇલમાં તેવી આવશ્યકતા વિના જ અક્ષરો-શબ્દો મેસેજ કરવાના નામે ટાઈપ કરવા અને આવેલા મેસેજો ડિલિટ કરવા. પ્રતિદિન વર્ધમાનભાવે આ આશાતના થઈ રહી છે. વગર કારણના એક પણ અક્ષર લખ-ભૂસ કરવામાં આંબેલનો દંડ જોઈએ.

બીજા તરફથી આવેલા કોઈ મેસેજ ફોરવર્ડ કરવા નહીં. પોતે કોઈ મેસેજ અતિ આવશ્યકતા વિના તૈયાર કરી કોઈને મોકલવા નહીં.

(૨) જ્ઞાનના સાધન કાગળ વગેરે ફટાકડા વગેરે રૂપે પણ બાળવા નહીં. જ્ઞાન બાળવા નહીં, ઠારવા માટે છે. જ્ઞાનના સાધનો કાગળ, પેન, ચોપડી, ફુટપઢી, સ્થાપતો વગેરે ફેંકવા, બાળવા, તોડવા, થુંક લગાડવું, પગ લગાડવો, ઠોકર લગાવવી, મારવાના ઉપયોગમાં લેવા વગેરે પણ આ રીતે આશાતના છે.

(૩) એંઠા મોઢે બોલવું, મોંમાં કશું ખવાતું-ચવાતું હોય ને બોલવું, જ્ઞાનના અક્ષરો જેવા કે રૂ. ની નોટ, પત્ર વગેરે સાથે રાખી એકી-બેકી જવું, અક્ષરો વાળા વળો પહેરવા ને પછી અશુચિ સ્થળે જવું. એવા કપડા ધોવા નાખવા વગેરે પણ આશાતના છે.

(૪) અક્ષરો લખેલા બિસ્કીટ વગેરે ખાવા, એવી ગોળીઓ ગળવી, અક્ષરોવાળા ચાપ્પલ-બૂટ પહેરવા, જમીન પર લખાણ હોય એના પર પગ વગેરે આવવા, કાગળ વગેરેમાં ખાવું. એનાથી અશુચિ સાફ કરવી વગેરે પણ આશાતના છે.

(૫) ધર્મ-શાસ્ત્ર સંબંધી જાણકારી વિના જ અભિપ્રાયો આપવા, જાણકારી હોય તો પણ પોતાને અનુકૂળ અર્થો કરવા, જ્ઞાની-જાણકારની મરકરી કરવી, અપમાન કરવા, વિનય સાચવવો નહીં, એમના ઉપકાર છુપાવવા, એમની સામે બોલવું અથવા એમની નિંદા કરવી-સાંભળવી વગેરે પણ જ્ઞાનની આશાતના છે.

(૬) પોતાને આવડતું હોય ને બીજો ઈચ્છુક હોય તો પણ ઈર્ઝ્વા વગેરે ભાવથી ભાગવવા નહીં, પોતાની પાસે રહેલી જ્ઞાન સામગ્રી એવા જ ભાવથી બીજો માંગે તો પણ આપવી નહીં, બીજો આગળ વધી જાય નહીં એમાટે એને અંતરાય કરવા, ભાગવામાં વિઘ્નો ઉભા કરવા. જ્ઞાનના પુસ્તકો વગેરે નકામા ગણવા-વધારાના ગણવા, તિરસ્કાર-ઉપેક્ષાભાવે ઉપાશ્રય વગેરે ગમે તે સ્થળે રખડતા મૂકી દેવા અથવા પસ્તીવાળાને વેંચી દેવા. આ બધી પણ આશાતનાઓ છે.

(૭) જાણી ને અથવા આવડતું નહીં હોવાથી સૂત્રોના અશુદ્ધ ઉચ્ચારો કરવા, એક સૂત્રમાં બીજું સૂત્ર જોડી દેવું, યોગ્ય સમયે ભાગવું નહીં, અયોગ્ય સમયે ભાગવું વગેરે પણ આશાતના છે. કેટલીક નાની છે, કેટલીક મોટી.

બોલો, કેટકેટલી આશાતનાઓ આપણે કરીએ છીએ ? એમાં પણ ભગવાનના વચ્ચનોને જાણ્યા-સમજ્યા વિના કે જાણીને પણ મન ફાવે તેમ અર્થો કરવા, આડા-અવળા અર્થો કરવા ઈત્યાદિ ધોર આશાતના છે. જમાલિ વગેરે તેથી જ

નિન્હવ કહેવાયા. ધારણા વાત વાતમાં ધાર્મિક દીકરા વગેરેને અપમાનિત કરવા બોલતા
હોય છે. ભગવાને ક્યાં આમ કહું છે ? ભગવાને તો આમ કહું છે. ભગવાને તો કહું
છે ધરમાં રહીને પાણ ધર્મ થઈ શકે. આમ પોતાને ફાવે ત્યાં ભગવાનને અને શાસ્ત્રને
આગળ કરવા એ ઘોર આશાતના છે.

જ્ઞાન વિના મનુષ્ય ને પશુમાં શું ફરક ? જ્ઞાનનો તો એવો મહિમા છે કે,
અજ્ઞાન દશામાં કરોડો વરસ તપ વગેરે કરીને જે કર્મનાશ કરે, તે જ્ઞાની શાસોચ્છવાસ
માત્રમાં કરી શકે છે.

જે વીજળી માટે એડિસનને દસ હજાર પ્રયોગ કરવા પડ્યા, એ અત્યારે જરા
પાણ નિષ્ફળતા વિના કેટલી સહજતાથી ઉત્પન્ન કરી શકાય છે ? કારણ ? કારણ એ
જે કે એડિસનને એ ખબર હતી નહીં કે વીજળી કેવી રીતે ઉત્પન્ન થશે ?

હુવે લોકોને ખબર છે, વીજળી કેવી રીતે ઉત્પન્ન થાય ? આ ફરક છે
અજ્ઞાનમાં ને જ્ઞાનમાં.

~~XX~~ એક ગામમાં એક યુવતીના લગ્ન થયા. સાંજ પડીને આખુ ગામ તગારું અને
પાવડો લઈ અંધારાને ઉલેચવા મચ્યો પડ્યું. સાસુએ વહુને કહું-વહુ ! તમે પાણ અંધારું
ઉલેચવા મંડી પડો.

વહુએ પૂછ્યું-આમ કરવાથી શું થશે ? સાસુ :- આખી રાત આ રીતે અંધારું
ઉલેચીશું, ત્યારે માંડ સવારે એ દૂર થશે ને અજવાણું પથરાશે.

વહુ :- શું આ ગામમાં રોજ આમ અંધારા દૂર કરાય છે ? સાસુએ કહું-એ !
બાપ દાઢાના વખતથી આમ ચાલે છે. શું તમારા ગામમાં આ રીતે અંધારું દૂર કરેનું
નથી ? બધા અંધારામાં પડ્યા રહે છે ?

વહુએ દાયજ્ઞામાં સાથે લાવેલા ફાનસને તૈયાર કરી, પ્રગટાવ્યો. એક જ ઝાટકે
અંધારું દૂર ને અજવાણું પથરાયું. વહુએ કહું-અમે તો આ રીતે કશી વિશેષ મહેનત
વિના ક્ષાળભરમાં અંધારાને ભગાવીએ છીએ.

સાસુ તો છક થઈ ગઈ. ગામના લોકો જે અંધારું વરસોથી રાતોની મહેનત કરી
દૂર કરી શકતા ન હોતા, એ પેલી વહુએ એક ફાનસ પ્રગટાવી દૂર કરી દીધું. જ્ઞાનની
આ તાકાત છે. માટે એ શાસોચ્છવાસમાં તે કર્મ ખપાવે છે, જે ખપાવતા અજ્ઞાનીને
કરોડો વરસ લાગે.

અહીં જ્ઞાની એટલે ? વિવેક, વૈરાગ્ય સાથે વિરતિભાવને પામેલો તત્ત્વજ્ઞ

પુરુષ જ્ઞાનનો એ મહિમા છે કે, એ વિના કિયા કાં તો સંભવતી નથી, કાં તો ગરબડવાળી થાય છે, ખોટી થાય છે. વિધિ વરેના જ્ઞાન વગર કિયા કેવી થાય ? દૂધપાક કેવી રીતે બનાવવો એ આવડતો ન હોય એના હાથે તૈયાર થયેલો દૂધપાક પિવાય ખરો ? એક કોલેજ કન્યાના લગ્ન થયા. રસોઈ કરતાં આવડે નહીં. પડોશમાં રસોઈ નિષ્ણાત બેનને વારંવાર પૂછે, પણ પછી ઉંફાશ લગાવે-આ તો મને આવડે છે.

એકવાર ઘરે મહેમાન આવવાના હતા. પતિએ ભલામાણ કરી-દૂધપાક બનાવજે. પણ પોતાને તો આવડે નહીં. તેથી પડોશાણે પૂછવા ગઈ. પડોશાણે પૂછયું-આજે દૂધપાક કેમ ? એ નવી વહુએ કહ્યું-પતિના મહેમાન આવવાના છે. પડોશાણે વિચાર્યું-આ અવસર છે પાઠ ભાગાવવાનો.

ઓણે કહ્યું-પાંચ લીટર દૂધ લેવાનું. સારી રીતે ઉકાળવાનું. એમાં બાસમતી ચોખામાંથી બનાવેલા ભાત ઉમેરવાના. બદામ-એલચી નાખવાના. દરેક વખતે ટાપસી પૂરાવતી એ કન્યા બોલે-હા ! આ તો મને ખબર છે. પડોશાણે કહ્યું-પછી એમાં દસ ચમચી મીકું (નમક) નાખવું. પેલી બોલી-હા ! એ તો મને ખબર છે.

આ રીતે તૈયાર થયેલો દૂધપાક મહેમાનોએ મોંમાં મૂક્યો. શું થયું હશે ? પડોશાણે એના પતિને કહ્યું-હું શિખવાનું તો કહે છે, આ તો મને ખબર છે. તેથી મને થયું. તમને પણ ખબર પડે કે આનેકેવી ખબર પડે છે ?

વાત આ છે, જ્ઞાન વિનાની કિયા કેવી થવાની ? દુકાન-ધંધાના જ્ઞાન વિના વેપાર કેવો થવાનો ?

ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે-જ્ઞાન-કિયાની ચતુર્ભંગી છે. (૧) જ્ઞાન સાથે કિયા. સર્વરાધક. (૨) જ્ઞાન છે, કિયા નથી. દેશ વિરાધક, એટલે કે મુખ્યત્વા આરાધક પણ કિયાના એક નાના અંશના અભાવથી એટલા અંશો વિરાધક. (૩) જ્ઞાન નથી, કિયા છે. દેશ આરાધક. જ્ઞાનાંશ નહીં હોવાથી મુખ્યત્વા વિરાધક, પણ કિયાનો અંશ હોવાથી એટલા નાના અંશો આરાધક (૪) બંને નથી. સર્વ વિરાધક.

અહીં જ્ઞાન એટલે ગીતાર્થપણું. દ્રવ્ય-ક્ષત્રાદિને અનુરૂપ નિર્ણય કરવાની

ક્ષમતા.

જે જ્ઞાનની આરાધનાથી અંતે શિવપદની પ્રામિ થાય છે, એ જ્ઞાનની આરાધના કરનારાને જ્ઞાનાવરણનો ને મોહનીયનો વિશિષ્ટ ક્ષયોપશમ થાય છે. ભવિષ્યમાં એ અત્યંત સમર્થ સ્મરણશક્તિ પામે છે. શતાવધાન વગેરે કરનારાની સ્મરણશક્તિ ખૂબ પાવરકુલ હોય છે. હજારો ગાથાઓ, હજારો નામ, હજારો વાતો સ્મરણશક્તિવાળાના મગજમાં ભરેલી હોય છે.

શ્રી સ્થૂલિભૂજની યક્ષા વગેરે સાતે બેનોની એવી સ્મરણશક્તિ હતી કે પહેલી બેન કશું ક પણ એકવાર સાંભળે તો યાદ રહી જાય. બીજા બેન બે વાર... એમ સાતમી બેન સાત વાર સાંભળે, તો યાદ રહી જાય.

યક્ષા સાધીએ શ્રી સીમંધર દાદા પાસેથી એકવાર જ સાંભળી ચાર અધ્યયનો (ચૂલિકાઓ) યાદ રાખેલા ને પછી અહીં સંઘને સોંપેલા.

જ્ઞાન આરાધનાથી સ્મરજણશક્તિ મળે છે. ગુરુ જે સમજાવે એ તરત સમજ જાય. અરે, કેટલુંક ઈશારાથી ને કેટલુંક તો ગુરુના નહીં કહેવા છતાં પોતાના તેવા ક્ષયોપશમથી જ સમજ જાય. ગુરુવચન કે શાસ્ત્રવચન અમુક હુદ સુધી બતાવી શકે. સ્મરજણશક્તિના બળ પર પોતે જ ઉંડા અર્થો પામી જાય.

સવાર સવારમાં ડરેલા સેવકો બિરબલ પાસે આવ્યા. એ બધાને ટેન્શનમાં જોઈ બિરબલે કારણ પૂછ્યું. તેઓએ કહ્યું-જહાંપનાહ અકબરે હુકમ કર્યો છે, બોલાવી લાવો. પણ કોને બોલાવી લાવવાના ? આનો કર્શો ફોડ પાડ્યો નથી. તેથી અમે ટેન્શનમાં છીએ. જહાંપનાહને તો પૂછાય નહીં.

બિરબલે પૂછ્યું-જહાંપનાહે આવો હુકમ ક્યારે કર્યો ? ત્યારે શું કરતા હતા ? સેવકોએ કહ્યું-જહાંપનાહ મોં ધોઈ રહ્યા હતા.

બિરબલે કહ્યું-જાઓ, હજામને બોલાવી લાવો. આ છે, વિશિષ્ટ સ્મરજણશક્તિ.

જ્ઞાન આરાધનાથી પ્રજ્ઞાશક્તિ-શ્રુતભાવિત ભતિ એટલી વિકસે, કે એક સૂત્રના હજારો-લાખો અર્થો વિચારી શકે. ચૌદ પૂર્વધરોનું સૂત્રજ્ઞાન સમાન હોય છે. પણ અર્થજ્ઞાનમાં એટલો બધો ફરક પડી શકે કે, એક ચૌદ પૂર્વધર એક સૂત્રના જેટલા અર્થ કરી શકે, બીજો ચૌદ પૂર્વધર એથી અનંતગુણ વધારે અર્થ કરી શકે. કહેવાય છે કે

એક મહાત્માએ 'રાજનો દદતે સૌખ્યં' પદના એકલાખથી અધિક અર્થ કરેલા.

જ્ઞાનની આરાધનાથી સમજાવવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય. શ્રી વજ્રસ્વામીની સુરણ શક્તિ એવી હતી કે, ઘોડિયામાં સૂતા-સૂતા સાધ્વીજી ભગવંતોના સ્વાધ્યાયને સાંભળતા સાંભળતા આચારંગ વગેરે સૂત્રો પાકા થઈ ગયેલા.

એમની સમજાવવાની શક્તિ એટલી બધી સરસ હતી કે, ગુરુ ભગવંતે બીજા સાધુઓને એ બાળ મુનિના જ્ઞાનનો પરિચય થાય એમાટે એકવાર એ બધા સાધુઓને વજ્રસ્વામી પાસે વાચના લેવાનું કહ્યું. વજ્રસ્વામીએ એવી સરસ વાચના આપી કે, સાધુઓ ગુરુ ભગવંતને આગ્રહ કરવા માંડ્યા; અમને કાયમ શ્રીવજ્રસ્વામી વાચના આપે એવી વ્યવસ્થા ગોઠવી આપો.

જ્ઞાન આરાધનાથી નિર્ણયશક્તિ વિકસે છે. કયા અવસરે કયો નિર્ણય કરવો લાભકારી નીવડશે, એવી કુશળતા જ્ઞાન આરાધનાથી પ્રાપ્ત થાય છે. ક્ષીરકંદંબક ઉપાધ્યાયે પુત્ર પર્વતકને, રાજકુમાર વસ્તુને અને નારદને આબેહુબ લાગતા લોટના કુકડા આપી કહ્યું-કોઈ જુએ નહીં ત્યાં મારજો. પર્વત અને વસ્તુ તો નિર્જન સ્થળે મારીને આવ્યા.

નિર્જન સ્થળે ગયેલા નારદે વિચાર્યુ-હું જોઉં છું. કુકડો જુએ છે. તારાઓ જુએ છે. જ્ઞાનીઓ જુએ છે. કોઈ જોતું નહીં હોય એવું કોઈ સ્થાન છે જ નહીં. તેથી ગુરુનો આદેશ છે, કુકડાને મારવાનો નથી. હિંસા વગેરે કોઈ પાપ ખાનગી છે જ નહીં.

એ કુકડાને માર્યા વિના આવ્યા. ક્ષીરકંદંબકને ખ્યાલ આવી ગયો, આ નારદ સંદ્ગતિમાં જશો. બાકીના બે નરકમાં. આ યોગ્ય નિર્ણય જ્ઞાનારાધનાનું ફળ છે. જગતમાં પણ જોવા મળે છે, યોગ્ય અવસરે યોગ્ય નિર્ણય લેનારા કરોડો કમાય છે ને એમાં થાપ ખાનારા કરોડો ગુમાવે છે. અત્યારના બે સગાભાઈ મુકેશ અંબાણી અને અનિલ અંબાણી સ્પષ્ટ દાઢાંત છે.

જ્ઞાન આરાધનાથી જેનાથી ભવિષ્યના ભાગકારા તરત ખ્યાલમાં આવી જાય, એવી પ્રતિભાશક્તિ ખીલે છે. દિપાવલીના પ્રવચનમાં કદ્દકી રાજની કથામાં આ વાત પૂર્વે બતાવી છે.

પૂર્વભવના જ્ઞાન આરાધક ગાણધર ભગવંતો ઉપજેઠ વા વિગમેઠ વા, ધુવેઠ
વા આ નારા પદ પરમાત્મા પાસેથી સાંભળી મુહૂર્ત માત્રમાં ચોંડ પૂર્વ સહિત

દ્વારશાંગીની રચના કરવા જેટલો જબરદસ્ત શ્રુતજ્ઞાનાવરાળનો કષ્યોપશમ પામે છે.
પૂર્વભવના જ્ઞાન આરાધક અભ્યકુમાર ઔતપાતિકી, વૈનયિકી, કામિકી અને
પારિણામિકી ચારે પ્રકારની બુદ્ધિના બેતાજ બાદશાહ હતા.

તે-તે ક્ષેત્રના તે-તે કુશળ કારીગરો-કલાકારોએ કોકને કોક અંશે પૂર્વભવના
તે-તે જ્ઞાન સંબંધી કશીક પાણ આરાધના કરી હોય છે.

જ્ઞાનની આરાધના એટલે ? પૂર્વે બતાવેલી બધી આશાતનાઓ છોડવી, અને
આશાતનાઓથી વિરુદ્ધ આરાધનામય પ્રવૃત્તિ કરવી. વિશેષથી જ્ઞાન પાંચમની
આરાધના કરવી.

જેઓએ આશાતના કરી છે, આરાધના નહીં; તેઓ પછીના ભવોમાં વિવિધ
રીતે વિંબના પામે છે. લોકોમાં મશકરીપાત્ર થાય છે. પાગલો, મંદમતિ જીવો, જલ્દી
નહીં સમજતા જડ જેવાઓએ પૂર્વ ભવમાં જ્ઞાનની ઘોર આશાતના કરી હોય છે.

ચિંદુનું રીજલ્ટ એના પપ્પા છગનને બતાવતા ટીચરે કહ્યું-જુઓ ! તમારો
ચિંદુ બધા વિષયોમાં કેટલો બધો નબળો છે ? ગણિતમાં-દસ માર્ક, દુંગલીશમાં-
બાર માર્ક... ટીચર બતાવતા ગયા. ત્યાં છગને રીજલ્ટ જોઈને કહ્યું-ચલો, ચિંદુ એક
વિષયમાં તો હોંશિયાર છે. ટીચર આશ્વર્યથી પૂછ્યું-ક્યા વિષયમાં ?

છગને કહ્યું-જુઓ ! ટોટલમાં. ટોટલમાં એને ચોરાણું માર્ક આવ્યા છે. ટીચર
પોતાનું માથું પકડી લીધું.

તોતડા-બોબડા-ગુંગા વગેરે પાણ જ્ઞાનની આશાતના-બીજાની મશકરીના ફળી
ભોગવે છે.

જ્ઞાનની આશાતના અંગે ગ્રંથોમાં વરદત અને ગુણમંજરીના પ્રસંગો જેવા
મળે છે. માખતુષ મુનિએ પાણ પૂર્વભવમાં જ્ઞાનની આશાતના કરી હતી.

વરદત-ગુણમંજરીની કથાઓ આવી છે-

ભરત ક્ષેત્રના પદ્મપુર નગરમાં અજિતસેન રાજાને યશોમતી રાણીથી એક
પુત્ર જન્મ્યો. નામ રાખ્યું વરદત. આઠ વરસે અધ્યાપક પાસે ભાણવા મૂક્યો. પણ
એને એક અક્ષર ચેડે નહીં. ચાદ રહે નહીં. લોકોમાં મજાક થતી-જે આને ભણાવવા
જરો, એ ભાગેલું પાણ ભૂલી જરો. જુવાન થવા છતાં જ્ઞાનમાં ઢ રહ્યો. એમાં વળી
જુવાનવયે જ કોઢનો રોગ થયો. દવાઓથી પાણ જરાક પાણ ફરક પડ્યો નહીં.

આશાતાજનક કર્મોદયની તીવ્રતા વખતે દવા અસર કરે નહીં.

એ જ નગરમાં ધનથી કુબેર સિંહદાસ નામના શેઠને કર્પુરતિલકા પત્નીથી એક દીકરી જન્મી. નામ રાખ્યું ગુણમંજરી. એ બિચારી જન્મથી જ મુંગી અને વિવિધ રોગથી રોગી હતી. એ બંને દોષ દૂર કરવાના શેઠના બધા ઉપાય રાખમાં હી નાખવા જેવા થયા. બાધા-માનતા પણ તીવ્ર કર્મોદયનો અંત લાવી શક્યા નહીં.

એકવાર એ નગરમાં મતિ-શ્રુત-અવધિ-મનઃપર્યવ આ ચાર જ્ઞાનથી યુક્ત શ્રી વિજયસેન સૂર્ય મહારાજ પદ્માર્થ. રાજા-સિંહદાસ શેઠ વગેરે બધા વરદાન-ગુણમંજરી વગેરે સાથે ધર્મોપદેશ સાંભળવા ગયા.

આચાર્ય ભગવંતે ધમદિશનામાં શ્રુતજ્ઞાનનો મહિમા વર્ગવ્યો-નારક જીવ ધારા ક્રોડ વરસ ભયંકર પીડા ભોગવીને જે કર્મ ખપાવે, એ ત્રણ ગુમિથી યુક્ત જ્ઞાની એક શાસોચ્છવાસ માત્રમાં ખપાવે છે. જ્ઞાનમાં પણ શ્રુતજ્ઞાન સ્વ-પર પ્રકાશક છે. બીજા જ્ઞાનો મુંગા છે. અપાતા-લેવાતા પણ નથી. શ્રુતજ્ઞાન ગુરુ આપે છે, શિષ્ય પામે છે. તીર્થકરો ધમદિશના દ્વારા જગતને શ્રુતજ્ઞાન પિરસી પોતાના તીર્થકર નામકર્મના ઉદ્ઘને સાર્થક કરે છે.

જ્ઞાનની આશાતનાથી ને અજ્ઞાનરૂપી અંધકારના પ્રભાવથી જ જીવો હિંસાદિ ભરપુર પાપો કરી દુર્ગતિઓમાં રખડ્યા કરે છે.

આચાર્ય ભગવંતની ધમદિશના પૂરી થવા પર સિંહદાસ શેઠે ગુણમંજરી અંગે પૂછ્યું-જન્મથી જ એ મુંગી-રોગી કેમ છે ?

આચાર્ય ભગવંતે એનો પૂર્વભવ બતાવ્યો.

ધાતકી ખંડના ખેટકપુર ગામમાં જિનહેવ નામના શ્રાવક શેઠને સુંદરી નામની પત્ની હતી. એમને ચાર પુત્રો-ચાર પુત્રી હતી. સમૃદ્ધ શેઠના સંતાન હોવાથી એ બધાને આજના શ્રીમંત શેઠના ફટવેલા નભીરાઓની જેમ ભાગવામાં જરા પણ રસ હતો નહીં. અધ્યાપક ભાગવવાની મહેનત કરે ને આ બધા મસ્તી-તોફાન કરે. અધ્યાપકની જ મરકરી-અપમાન કરે.

એકવાર અધ્યાપકે તોફાનોથી ત્રસ્ત થઈ બધાને સોટી ફટકારી. સંતાનોને રહ્યતા જોઈ સુંદરીએ અધ્યાપકને ગાળો આપી. શેઠને પણ કહી દીધું, જ્ઞાનની કોઈ કિમત નથી. જ્ઞાનથી નહીં, કમાયેલા પૈસાથી પેટ ભરાય છે.

ઘણા શ્રીમંતોના મગજમાં પણ આવી રાઈ ભરાયેલી હોય છે, તેઓ
અધ્યાપકને પંતુજી ગણે છે ને વાતે વાતે અપમાનિત કરે છે.

જિનદેવે જ્ઞાનનો મહિમા બતાવ્યો. પણ સુંદરી રણચંડી થઈ. શેઠને જ
ધધડાવી નાખ્યા. મોટા થયેલા બાળકો અભાણ હોવાથી કોઈ શેઠ એમને પરણાવવા
પોતાના પુત્રી-પુત્રોના માગા મોકલે નહીં.

ત્યારે જિનદેવે સુંદરીને ઠપકો આપ્યો. બાળકોને ભાગાવ્યા નહીં. સુંદરીને
શેઠનું અપમાન કર્યું-જેવા બાપ તેવા બેટા ! એમાં મારો શોવાંક ?

જિનદેવ અપમાનથી ત્રાસી જઈ કોધે ભરાયા. એક પથ્થર સુંદરીને માયો.
જોગ સંજોગથી મર્મધાત થયો ને સુંદરી મરણ પાખી.

હે સિંહદાસ શેઠ ! એ સુંદરી જ આ ભવમાં તમારી દીકરી ગુણમંજરી થઈ છે
ને જ્ઞાન-જ્ઞાનીની આશાતનાનું ફળ ભોગવે છે.

આ સાંભળતા ગુણમંજરીને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. હવે પૂર્વભવના એ પાપ
માટે ભારે પસ્તાવાથી રોવા માંડી. ત્યારે શેઠે કહ્યું-ગુરુદેવ ! તમે નિદાન બરાબર કર્યું,
હવે ઉપાય બતાવો. જેથી મારી દીકરી પોતાના પાપથી મુક્ત થાય.

ગુરુદેવ જ્ઞાન પાંચમની વિધિપૂર્વક આરાધના કરવાની ભલામણ કરી પૂરી
વિધિ બતાવી. પાંચ વરસ પાંચ માસ આરાધના કરી જ્ઞાનનું ઉજમણું કરવાની સલાહ
આપી. ગુણમંજરીએ આરાધના શરૂ કરી. છેવટે જ્ઞાનની આશાતનાથી બાંધેલા પાપ
કર્મો નાશ પાખ્યા. ગુણમંજરી રોગ મુક્ત પણ થઈ, બોલતી પણ થઈ.

એના જિનચંદ્ર સાથે લગ્ન થયા. પછી દીક્ષા લઈ અનુતરમાં વૈજ્યંત
વિમાનમાં દેવ થઈ. ત્યાંથી ચ્યવી મહાવિદેહમાં રમણીય વિજયમાં અમરસિંહ
રાજની અમરાવતી રાણીની કુક્ષીએથી જન્મ લીધો. સુગ્રીવ નામ પડ્યું. સંસાર
સુખ-રાજ્ય સુખ ભોગવી દીક્ષા લીધી. એક લાખ વરસ ચારિત્ર પાળી મોક્ષે ગઈ.

અજિતસેન રાજાએ પણ તે વખતે શ્રી વિજયસેન સૂરિને વરદતના વિષયમાં
પૂછ્યું. આચાર્ય ભગવંતે બતાવ્યું-શ્રીપુર નગરમાં વસુ નામના શેઠને વસુસાર અને
વસુદેવ નામના બે પુત્રો હતા. આચાર્ય ભગવંતની દેશના સાંભળી વૈરાગી થયેલા
બંનેએ માતા-પિતાની અનુમતિથી દીક્ષા લીધી.

મોટા ભાઈ વસુસાર મુનિ અવસ્થામાં પણ કશું ભાણ્યા નહીં. નાના વસુદેવ

મુનિ મહાન આગમજ્ઞાતા થયા. રોજ પાંચસો શિષ્યોને વાચના આપે. એકવાર રાતે સંથારામાં સૂતા હતા, ત્યારે અભ્યાસના ઉત્સાહમાં વિવેક ચૂકેલા શિષ્યો એક પછી એક આવી શંકા પૂછી સમાધાન મેળવવા આવતા ગયા.

જ્ઞાની મુનિને ઉંઘમાં ખલેલ પહોંચવા પર અભાગ રહેલા મોટા ભાઈ મુનિની દૃષ્ટિ થઈ-નહીં ભાગેલા ભાઈ મહારાજ નિરાંતે ગોચરી વાપરે છે ને નિરાંતે આરામ કરે છે. બધી તકલીફ ઘણું ભાગેલા મને જ છે.

આમ વિચારી એમણે કોઈને નહીં ભાગાવવાના આશયથી બાર દિવસનું મૌન લીધું. એ પાપના આલોચના-પ્રાયશ્ચિત પણ કર્યા નહીં. જીવનના અંત સુધી જ્ઞાન વિરાધક ભાવમાં રહ્યા.

હે રાજન ! એ વસુદેવ મુનિ આ ભવમાં તમારા વરદાત પુત્ર થયા છે. જ્ઞાન આશાતનાના કારણે કશું ભાગી શક્યા નહીં ને કોઢ થયો. પછી એમના માટે પણ જ્ઞાન પાંચમની આરાધના બતાવી.

વરદાતે પણ જ્ઞાન પાંચમની વિધિ-ભક્તિથી આરાધના કરી. તેથી રોગ ગયો ને બુદ્ધિ પ્રગટી. પછી તો સંસાર પણ ભોગવ્યો. રાજા પણ થયા. છેવટે દીક્ષા લઈ વૈજ્યંત વિમાનમાં દેવ થયા.

વરદાત ત્યાંથી ચ્યાવી મહાવિદેહની પુંડરિકીણી નગરમાં અમરસેન રાજાની ગુણવતી રાણીની કુક્ષિઅથી જન્મ લઈ શૂરસેન તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. યુવા વયે ઘણી રાજકુમારીઓ પરાણ્યા ને છેવટે રાજા થયા.

એકવાર ત્યાં સીમંધર સ્વામી પદ્ધાર્યા. ધમદિશનામાં જ્ઞાન પાંચમનો મહિમા વર્ણવી કહ્યું-આવી આરાધનાથી જીવ વરદાતની જેમ સર્વકલ્યાણ પામે છે. શૂરસેન રાજાએ પૂછ્યું-વરદાત કોણ ? સીમંધર સ્વામીએ કહ્યું-તમે. આમ કહી પૂર્વભવ કહ્યો. આ સાંભળી શૂરસેને આ ભવમાં પણ જ્ઞાનપાંચમ આરાધી. દસ હજાર વરસ રાજ્ય કરી પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી. એક હજાર વરસ ચારિત્ર પાળી મોક્ષે ગયા.

આ બંને પ્રસંગોમાં એક વાત ખાસ સમજવી કે એ બંનેએ જ્ઞાન આરાધના શ્રેષ્ઠ શ્રદ્ધાભાવે, ઉછળતા અહોભાવ સાથે અને નિર્મળ મનોભાવપૂર્વક કરેલી. કોઈ પણ આરાધના માટે દૃષ્ટાંત તરીકે વર્ણવાતા મહાપુરુષોમાં ખરું તત્ત્વ એમનામાં રહેલા ઉછળતા મનોભાવ હોય છે.

જ્ઞાનની આશાતના અંગે આ બે કથા છે.
 ભાગેલું-યાદ રાખેલું નકામું જતું નથી, એમાટે એક સરસ પ્રસંગ છે.
 વિશાળા નગરમાં યવ (પ્રાઈતમાં જવ) રાજા હતા. એમને ગર્દબિલ્લ નામે
 પુત્ર હતો. અણુલિલકા નામની દીકરી હતી. દીર્ઘપૃષ્ઠ મંત્રી હતો.

એકવાર યવ રાજાની બ્રાહ્મ મુહૂર્તે અચાનક ઉંઘ ઉઠી. રાજા અચાનક વિચારે
 છે; આ ભવમાં હું મોટો રાજા થયો. ધન-ધાન્ય ભરપુર છે. કાયા નિરોગી છે.
 પરિવાર પણ સારો મળ્યો. બધાને કંઈ આવું સુખ મળતું-મળ્યું દેખાતું નથી. તો મને
 જ કેમ મળ્યું? ચોક્કસ વગર કારણે તો નહીં જ હોય. પૂર્વભવમાં મેં અવશ્ય સુકૃત-
 સાધના કર્યા હુશે. એના ફળ તરીકે આ બધું મળ્યું. મેં ભોગવ્યું. છેવટે તો છોડવું જ
 પડશે. પણ જો પરભવ માટે કશું કરીશ નહીં, તો પરભવમાં આવું સુખ શી રીતે
 મળશે? તેથી ડહાપણ છે, ધાણું થયું-ધાણું ભોગવ્યું. હવે પરભવ સુધારવાનો સમય
 આવી ગયો છે.

વર્તમાનમાં પણ ધારા ધારા ધારા શ્રીમંત છે. પણ લગભગ કોઈને આવી સ્કુરણા
 થતી સાંભળવા મળતી નથી. આમ કેમ?

રાજાએ સીધી દિશામાં વિચારી ગર્દબિલ્લને રાજગાદી આપી સદ્ગુરુ પાસે
 દીક્ષા લીધી. દીક્ષા જીવનમાં તપ કરે છે, વૈયાવચ્ચ કરે છે, પણ જ્ઞાનાભ્યાસમાટે
 ઉદ્ઘમ કરતાં નથી.

ગુરુદેવ સમજાવે છે કે-મુનિવર! સાધુજીવનમાં સ્વાધ્યાય એ જ પ્રાણ છે.
 સ્વાધ્યાય-જ્ઞાનથી જ વિનય-વિવેક વધે છે, વૈરાગ્ય દઢ થાય છે ને ચારિત્ર નિર્મણ
 થાય છે. દસ વૈકાલિકમાં કદ્યું જ છે, પ્રથમ જ્ઞાન પછી દ્યા. બધા સંયમી એ રીતે કરે
 છે. અજ્ઞાની શું કરી શકે? શું સંયમ પાળી શકે? જીવોનાં જ્ઞાન-પરિચય થાય,
 એમની હિંસા કેવી રીતે થાય? કેવી સાવધાનીથી બચી શકાય? વગેરે જ્ઞાન
 આવશ્યક છે. તો જ સંયમ, દ્યા સાચા-સારા પાળી શકાય.

અજ્ઞાન તો અંધારું છે. અંધારામાં શોધે કંક ને જરૂર કંક! અંધારામાં દોરું
 સાપ ને સાપ દોરું લાગે. અંધારામાં ઠોકર લાગે, ખાડે પડે ને દિશા ભૂલી જાય.
 અજ્ઞાન દશા આવી છે. અજ્ઞાની શોધે છે સુખ ને પામે છે જત-જાતના સાધનો. સુખ
 તો પામતો જ નથી. અજ્ઞાની ધર્મથી ડરે છે, ને ધનથી સલામતી શોધે છે. પુરુષથી

ભાગે છે ને પાપને ગળે વળગાડે છે.

અજ્ઞાની જ ખોટા નિર્ણયો કરી ખાડે પે છે ને પારકાને પોતાના માની કડવા અનુભવોની ઠોકર ખાય છે. અજ્ઞાની આત્મહિત કરવાના ભવમાં જ જત-જતના પાપોની ખોટી દિશામાં દોડે છે.

ગાથા ગોખો. અર્થ સમજો. પરાવર્તના કરો. સંયમ જીવન પવિત્ર જશો. પણ યવરાજર્ષિના મનમાં બેસતું નથી. એ કહે છે. તું ઘરડો થયો. ઘરડે ઘડપણ શું જ્ઞાન ચઢે ?

ગુરુલેદેવ વૃદ્ધ વાઢી સૂરિના દખાંતથી પણ સમજાવે છે, ઘડપણમાં પણ ભાણી શકાય. ભાગવા માટે-જ્ઞાન માટે કોઈ વય નાની કે મોટી નથી. આજીવન વિદ્યાર્થી રહેનારો હુંમેશા નવું નવું જ્ઞાન પામે છે. જ્ઞાની દરેક ઘટનામાં સ્વસ્થ રહે છે. સમતા પામે છે. લોકોમાં પણ જ્ઞાની પૂજાય છે.

ગુરુભગવંતની વાત સાચી છે. અમે એવા શ્રાવકને જોયા છે, જેણે ૭૮-૮૦ વર્ષની ઉંમરે અતિચાર પાકા કર્યા. વળી, જૈનશાસન ભાગવા માટેના પ્રયત્નને વજન આપે છે, કેટલું ચઢ્યું, એ ગૌણ છે. આજે ભાગવાનો સખત પ્રયત્ન કરનારો બની શકે છે, આવતા ભવમાં ગાગધર કે ચૌદ પૂર્વધર થાય.

પણ યવરાજર્ષિના મનમાં વાત બેસતી નથી. એકવાર વિશાળા નગરની સમીપના ગામમાં રોકાવાનું થયું. ત્યારે અવસર જોઈ ગુરુએ યવ મુનિને આજ્ઞા કરી-વિશાળા જાવ અને પરિવારાદિને ધર્મ પમાડો.

યવરાજર્ષિ આજ્ઞા ટાળી શક્યા નહીં. વિહાર કરી વિશાળા જવા નીકળ્યા. પણ મનમાં ચિંતા હતી. મને તો કશું આવડતું નથી. શું કહીશ ? શો ઉપદેશ આપીશ ?

જતાં જતાં એક ખેતર પાસેથી પસાર થયા. એક ગઘેડો ખેતરમાં પાકેલા જવ ખાવા ખેતરમાં ધુસ્યો. પણ ખેડૂતને જોઈ પાછો હટે છે. ફરી લાલચથી આગળ આવે છે. એને જોઈ ખેડૂત બોલ્યો-

ઓહાવસી પહુાવસી, મમ ચેવ નિરિક્ખસિ;

લક્ષ્મિઓ તે અભિપ્પાઓ, જવં ભક્ષખેસિ ગઢણ ॥૧॥

યવરાજર્ષિએ ગાથાર્થ વિચાર્યો-હે ગઘેડા ! તું આગળ જાય છે. પાછળ જાય

છે. મને જ તું જોઈ રહ્યો છે. મેં તારો અભિપ્રાય જાણી લીધો. તારે જવ ખાવા છે.

રાજબિને ગાથા ગમી ગઈ. રસ્તામાં ચાલતા વારંવાર યાદ કરવા માંડ્યા.

આગળ જતાં કેટલાક છોકરાઓ મોઈ-દંડા રમતા જોયા. (મોઈ-દંડા ગિલ્લી-દંડા ?) એક છોકરાએ દંડાથી ગિલ્લી (પ્રાકૃતમાં આણોલિલા) ને જોરથી ફટકારી. ક્યાં ગઈ ? શોધવા બાળકો આમ-તેમ નજર ફેરવવા માંડ્યા. એમાં એક છોકરાએ જોયું-ગિલ્લી તો કુવામાં પડી છે. તેના મોંમાંથી એક ગાથા નીકળી-

અઓ ગયા તઓ ગયા, જોઈજજંતિ ન દીસઈ,

અમૃતે ન દિઝી તુમૃતે ન દિઝી, અગડે છુઢા આણુલિલા ॥૧॥

અર્થ :- આપણે આમ ગયા, તેમ ગયા. શોધવા છતાં દેખાઈ નહીં. અમે નહીં જોઈ, તમે નહીં જોઈ. એ આણોલિલકા તો કુવામાં ફેંકાયેલી છે.

યવરાજબિને આ ગાથા પણ ગમી ગઈ. યાદ કરી લીધી. હવે વિહારમાં એ બંને ગાથા પાકી કરવા માંડ્યા. કેટલાક દિવસે વિશાળાની બહાર પહુંચ્યા. રાત એક કુંભારના ઘરે રોકાયા. કુંભાર ઘરમાં આમ તેમ ફરતા ને ભયભીત થતાં ઉદરોને જોઈ બોલી ઉઠ્યો-

સુકુમાલય કોમલ ભદ્રલયા, તુમૃતે રત્ન દિંડણ સીલણયા;

અમૃત પસાઓ નત્થિ તે ભયં, દીહપિંડાઓ તુમૃત ભયં ॥૨॥

અર્થ :- એ સુકુમાર-કોમળ શરીર વાળા, એ રાતે ભટકવાના સ્વભાવવાળા, તને અમારા તરફથી ભય નથી. તને ભય દીર્ଘપૃષ્ઠ (= સાપ) થી છે.

યવરાજબિને આ ગાથા પણ મોઢે કરી લીધી. ‘કાલે નગર પ્રવેશ થશે તો કશું આવડતું નથી. શું ઉપદેશ આપીશ ?’ આ ચિંતામાં રાજબિને ઉંઘ આવતી નથી. તેથી વારંવાર ત્રણ ગાથાનું ધીમેથી-મોટેથી રટણ કર્યા કરે છે.

આ બાજુ દીર્ଘપૃષ્ઠ મંત્રીએ કાવતરું રચેલું. ગર્દભિલલની બેન આણુલિલકાને ઉઠાવી પોતાના ઘરના ભૌંપરામાં છુપાવી દીધી. એનું આયોજન હતું કે ગર્દભિલલની હત્યા કરી દીકરાને રાજગાદી પર બેસાડવો ને એની સાથે આણુલિલકાને પરણાવવી.

પાપીને પાપભર્યા-કપટભર્યા-બીજાનું બગાડનારા આયોજનો કરવાનું સૂઝે. પણ બીજાના પુણ્ય જાગતા હોય, તો આયોજનો પર પાણી ફરી વળે છે. વળી, પાપી-કપટી હંમેશા ભયભીત હોય છે. એને બધાથી ભય લાગે છે. આ મારી વાત

જીણી જશે તા ? બાળ આગળ બુલ્લા પાડશે તો ?

દીર્ઘપૂછને પણ ગુમચરો દ્વારા જાણવા મળ્યું કે યવરાજિં નગરમાં આવી રહ્યા હે ને રાત કુંભારને ત્યાં રોકાયા છે. એને ચિંતા થઈ, રાજિં સાધુ છે. જ્ઞાની હશે. દુકુરાને ચેતવવા જ આવતા હશે. મારો ભાંડો કુટી જશે તો ? મારે કોઈ ચાલ રમવી પડશે.

એણે ગર્દબિલ્લને યવરાજિં આવી રહ્યા છે એવા સમાચાર આપી ઉશ્કેરવા કૃષું-સાધુ જીવનથી થાકી ફરી રાજા થવા આવી રહ્યા છે. તમારી પાસેથી રાજ્યસત્તા લઈ લેશે.

ગર્દબિલ્લલે કહ્યું-એમાં શું ? પિતાએ આપ્યું છે. પિતા પાછું લે. વાંધો શો છે ? આ સાંભળી દીર્ઘપૂછના પેટમાં તેલ રેડાયું. એણે ગર્દબિલ્લને ચઢવાણી કરી - એમ હુથમાં આવેલી સત્તા સોંપાતી નથી. રાજાનો કોઈ સગો નથી. જે રાજ્ય પડાવી લેવા આવે એ સગો બાપ પણ દુશ્મન છે, હણવા યોગ્ય જ છે. આ જ રાજનીતિ છે.

સીધો માણસ પણ સ્વાર્થ માટે ઉશ્કેરાઈ જાય છે. પરમાર્થની પ્રેરણા નિર્જળ જાય. સ્વાર્થની ? ગર્દબિલ્લ ઉશ્કેરાયો. મંત્રીને પૂછ્યું-શું કરવું ? મંત્રીએ ઝોટી સલાહ આપી. અત્યારે રાત છે. અંધારું છે. નિર્જન છે. તમે તલવાર લઈ ઉપડો. પિતા મુનિની હત્યા કરી નાખો. રાજાને સત્તા માટે કશું પણ કરતાં પાપ લાગતું નથી.

દીર્ઘપૂછની ગાણતરી હતી, જો રાજા રાજિંને હણે, તો લોકોને ઉશ્કેરવા એ નિમિત થશે. મારું કામ વધું સરળ થશે. પ્લાન જડબેસલાખ છે.

ગર્દબિલ્લ મંત્રીની ઉંઘી સલાહની અસરમાં આવી પિતા મુનિને હણવા તલવાર લઈ નીકળી પડ્યો. જ્યાં રાજિં હતા, ત્યાં પહોંચ્યો. બારીમાંથી જોયું. રાજિં જાગે છે. તેથી પાછો હટ્યો. ક્ષાળવાર પછી ફરી જોયું. રાજિં જાગે છે. આમ બે-ગ્રાણવાર થયું. ત્યાં રાજિં ઓહાવસી-પહાવસી નામની પહેલી ગાથા બોલ્યા.

ગર્દબિલ્લ સમજ્યો-પિતા મુનિએ મને ઉદેશીને આમ કહ્યું છે. અહો ! પિતા મુનિને મારા આશયની ખબર પડી ગઈ. સ્પષ્ટ કહે છે-હે ગર્દબિલ્લ ! તારો અભિપ્રાય મને ખબર છે. તું જવને (= મને) મારવા ઈચ્છે છે.

આથી ઢીલા પેલા ગર્દબિલ્લે વિચાર્યુ-પિતા મુનિ જ્ઞાની છે. તો એમને ખબર હશે, આજુલિલકા ક્યાં ગૂમ થઈ છે ? ત્યાં જ યવરાજિં બીજી ગાથા બોલ્યા-અસો

ગયા.. તથો ગયા...

ગર્દભિલ્લ સમજ્યો, રાજ્યિંદ્રએ મારા મનોભાવ જાણી આ ગાથા દારા બતાવી દીધું-અણુલિલકાને બહુ શોધી. દેખાતી નથી. ક્યાંથી દેખાય ? એ તો ગુમ ભોયરામાં રખાયેલી છે.

ગર્દભિલ્લે વિચાર્યુ-મારો એવો કોણ દુશ્મન છે કે જેણે આ કપટ કર્યું ? મને કોનાથી ભય છે ? ત્યાં જ યવરાજ્યિ બોલ્યા-સુકુમાલય કોમલ...

ગર્દભિલ્લે માન્યુ-પિતા મુનિ મારા મનોભાવ તરત જાણી જાય છે. અહું ! મને પિતા મુનિથી ભય નથી, પણ મને ખોટા રવાડે ચઢાવતા દીર્ઘપૃષ્ઠથી જ ભય છે. અરર ! એની વાતમાં આવી મેં પિતા મુનિની હત્યા કરી હોત તો ?

એ તરત દોડતો અંદર ગયો. પિતા મુનિના પગે પડી-પોતે કરવા ધારેલા કરતું માટે રોતી આંખે માઝી માંગી. એ રોતો જાય, દીર્ઘપૃષ્ઠની ઉશ્કેરણીથી પોતે શું કરવા આવેલો વગેરે બોલતો જાય ને પિતા મુનિના જ્ઞાનને વખાણતો જાય.

યવરાજ્યિ તો ગર્દભિલ્લની વાત સાંભળતા જ છક થઈ ગયા. પોતે સહૃજભાવે બોલેલી ગાથાઓના ગર્દભિલ્લે કરેલા અર્થો જાણી આશર્ય પામ્યા. એમણે વિચાર્યુ-અત્યારના પોતાના અજ્ઞાનને પ્રગટ કરવાનો અવસર નથી. વગર જ્ઞાને પણ જ્ઞાની તરીકે મળેલા બહુમાનથી ક્ષોભ તો થયો, પણ મૌનને આભૂષણ બનાવી દીધું. પુત્રને આશાસન આપી વિદાય કર્યો.

ગર્દભિલ્લે રાજમહેલમાં જઈ તરત જ દીર્ઘપૃષ્ઠને ત્યાં જડતી લેવાની આજ્ઞા કરી. ભોયરામાંથી અણુલિલકા મળી. બીજે દિ યવરાજ્યિનો ભવ્ય પ્રવેશ થયો. પિતા મુનિ પાસે ગર્દભિલ્લે પ્રત નિયમ લીધા. દીર્ઘપૃષ્ઠને દેશ નિકાલ કર્યો.

યવરાજ્યિએ વિચાર્યુ-સામાન્ય માણસે કહેલી સામાન્ય અર્થવાળી પણ ત્રણ ગાથા જો પાકી કરી, તો આપત્તિ ટળી ને સન્માન મળ્યા. જો તીર્થકર-ગાણધરોના વચનોદ્દુર્ઘટસૂત્રો પાકા કરું, તો કેટલું બધું કલ્યાણ થાય ?

બસ, ત્યારથી એમણે ગુરુવચન તહુતિ કરી સૂત્રાદિ સ્વાધ્યાય શરૂ કર્યો. વાત આ છે, ગોખેલા સૂત્રો પરમ મંત્ર સમાન છે. લાભકારી જ થશે. જીવ વગેરેનું મળેલું જ્ઞાન જીવન જીવવાની દિશા બતાવશે. સમતા-સમાધિની ચાવી મળશે.

સૂત્ર સ્વાધ્યાય મહામંગળ છે. મનને દુર્ભાવોથી બચાવી શુલ્ભ ભાવોમાં રમતું

રાખવા અર્થચિત્તન - પરાવર્તના શ્રેષ્ઠ સાધન છે. શ્રુતજ્ઞાનથી સમ્યકૃત્વ દર્શ થાય છે. ગારિત્ર નિર્મળ થાય છે. નવા-નવા સંવેગભાવ પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રભુની સર્વજ્ઞતા પર અહોભાવ થાય છે. ઘટનાઓમાં સમતા-સમાધાનની ચાવીઓ જૂદે છે. બીજાઓને ઘરમાં જોડી કલ્યાણમિત્ર થઈ શકાય છે.

જ્ઞાન આરાધક ભવિષ્યમાં મનુષ્યભવનો અધિકારી થાય છે, કારણ કે જ્ઞાનસાધના માત્ર માનવભવમાં જ છે. (પૂર્જ્યપાદ ગુરુદેવશ્રી વિ. ભુવનભાનુ મૂર્તીશ્વરજી મ.સા.)

વધુ નહીં, તો રોજ ૧૪૪૦ મિનીટમાંથી માત્ર પંદર મિનીટ-એક % સમય જ્ઞાન આરાધનાને આપો. સૂત્ર સ્વાધ્યાય, અર્થજ્ઞાન, પ્રવચન શ્રવણ, પ્રેરક પુસ્તકો તમને જ્ઞાનથી સમૃદ્ધ કરશે. જ્ઞાન મહાશક્તિ છે.

જે જ્ઞાન ભાગે છે, એના માટે આ સૌભાગ્ય પાંચમ છે, લાભ પાંચમ છે, કારણ કે જ્ઞાન પ્રાપ્તિ પરમ સૌભાગ્ય છે ને એ જ મહાલાભ છે, કારણ કે જીવ પોતાના જ્ઞાનમય સ્વભાવ તરફ જાય છે. અનંતજ્ઞાન તરફ કદમ માર્દિ છે.

પ્રભુ વચન ભાણેલા-સમજેલા-પચાવેલાને સમતા-સમાધાન-સ્વસ્થતા-સમાધિની ચાવીઓ સહજ મળી જાય છે.

જ્ઞાન પાંચમના દિવસથી સંકલ્પ કરો, જ્ઞાન માટે મારે રોજ ઓછામાં ઓછી પંદર મિનીટ તો કાઢવી જ. સાધુને પંદર કલાકનો સ્વાધ્યાય કહ્યો છે, તો તમે પંદર મિનીટ પણ નહીં ?

અવશ્ય સંકલ્પ કરી જ્ઞાન પાંચમને આરાધો એ જ શુભેચ્છા.

જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ લખાયું હોય તો મિચ્છા મિદુક્કડં.

દિવાળી પ્રવચન

પ્રભુ વીરની પરમ કલ્યાણ એટલે
અંતિમ સોઝ પ્રહર દેશના..

પ્રભુ વીરની ચરમ કલ્યાણ એટલે
પુષ્ટ્ય-પાપ અદ્યયનો પર પ્રકાશા..

પ્રભુ વીરની અનરાધાર કલ્યાણ એટલે
ઇત્ત્રીણ નહીં પૂછાયેતા અદ્યયનો..

પ્રભુ વીરની અપાર કલ્યાણ એટલે
સાડત્રીસમાં અદ્યયનનો આરંભ..

પ્રભુ વીરની અસીમ કલ્યાણ એટલે
શ્રી ગૌતમટ્રવાભીને બીજે મોકલ્યા..

પ્રભુ વીરની અનંત કલ્યાણ એટલે
આર ટ્રવપનનો ફળ નિર્દેશા..

પ્રભુ વીરની અમાપ કલ્યાણ એટલે
પાંચમા આરાના ભાવો બતાવ્યા..

શ્રી ગૌતમટ્રવાભીનો અનન્ય પ્રભુ પ્રેમ એટલે
ઓણી વર્ષે કરેતો કલ્પિંત..

મન મુકીને વરસેલા પ્રભુને પામવા
માણવા આ પુસ્તક વાંચવું જ રહ્યું.. વાગોળવું જ રહ્યું..

॥અહુમ्॥

